cijena 20 d

broj 43

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

J. C. McIntosh:

OSUĐENI BROD

i druge najljepse sf pripovijetke

SADRŽAJ:

J. T. McIntosh
OSUĐENI BROD

Mack Reynolds
ZEMLJANI, VRATITE SE KUĆI!

Deset domaćih autora
DESET DOMAĆIH PRIČA
I. Roman: HODOČAŠĆE; O. Nikolić: SAFARI; F. Cerar: UBOGI ČOVJEK; T. Delač: SEMENKA ZA KUĆU; S. Lazarević: LJUBAV NA MEMFISU; Ž. Golubić: SNJEGULJICA IZ BUDUĆE PROŠLOSTI; D. Šešlija: ANGOR; G. Pavelić: PRED NAŠIM OČIMA; M. Marković: RAZUM; S. Ćurčić: LJUBAV 2080

Henry Kuttner
TVONKI

Marius Statescu
NEBO JE BILO VEDRO

Stanislaw Lem
SUDBINOGRAF

Scott Edelstein
IZLOŽBA
Ray Bradbury
VJETAR

Arthur C. Clarke
USPOMENE

SCAN i OCR: Sekundica
Ispravka i prelom: MasterYoda

riječ urednika

evo mi se opet nakupilo dugova: Vaših pisama na koja nisam dospio odgovoriti u prošlom i prethodnim brojevima. Ne volim ostajati dužan, naročito kad je riječ o Vašim pismima u kojima iznosite zamjerke SIRIUSU ili meni kao uredniku.

= Na primjer. »U posljednjem broju moga omiljenog SIRIUSA našao se i jedan propust, u rubrici Sfera javlja..., u vijesti NASTAVAK ZVJEZDANIH RATOVA (Jeste li izdržali do kraja projekcije gledajući taj film? Ja jedva...):... Scenarij je napisao L. K. po romanu »LEIGH BRACKETT«... Koliko znam. takav roman ne postoji, ali postoji PISAC s tim imenom, za mene čak i vrlo dobar pisac, imam čak četiri njegova romana.« — Što da odgovorim? Da se pokajem kao krivac za dezinformaciju? Poznato je da demanti ima jedva desetinu snage koju ima dezinformacija. Na sreću, kad ovo pročitate moći ćete ispraviti vijest iz prošlog SIRIUSA i sve će biti u redu.

= Kažem: na sreću, jer ste me upozorili na mnogo težu nevolju koju ste našli na stranicama SIRIUSA. Riječ je o priči »Planet ispunjenih želja« iz SIRIUSA broj 40. Pišete mi da je gotovo identična priča objavljena u jednom našem listu 4. kolovoza prošle godine pod naslovom »Planeta želja« (i šaljete mi, kao dokaz, primjerak toga lista). Zaista, nemam riječi kojom bih osudio postupak »autora« koji je gotovo doslovce prepisao priču koja je pet mjeseci prije toga štampana u nas — i to priču domaćeg autora — i poslao je (24. I 1979) kao svoju u SIRIUS! Dakako, krivica je i na meni jer sam, bar teoretski, morao znati da je ta priča već objavljena (ne i praktički, jer bih u tom slučaju morao čitati sve što se u nas objavi i sve pamtiti, a mjesta za to nema dovoljno ni u mojoj satnici ni u mojim mozgovnim stanicama). Ne preostaje mi drugo nego da se ispričam ne samo Vama, dragi čitatelju, nego — pogotovu — piscu izvorne verzije te priče. I da se ubuduće čuvam »autora« koji to nisu...

= Inače, u principu, može se dogoditi da u SIRIUSU pročitate priču koju ste prije toga već čitali u nekom našem listu. Tu ponajprije mislim na strane priče. Naime, u novinama i tjednicima često se objavljuju sf priče u skraćenim verzijama, podobnim za prostor na stranicama tih listova. SIRIUS je po svome karakteru više knjiga nego list i u njemu ćete gotovo sigurno pročitati takvu priču u integralnoj verziji. (Nešto takvo se dogodilo i s pričama ZMAJ I MATEMATIČARI koje spominjete u svome pismu).

= Treća je stvar s naslovima priča. Pišete: »POVRATAK SA ZVIJEZDA« je naslov koji ste koristili u SIRIUSU, a da pritom niste, skorojeviću-uredniče, spomenuli da je to naslov romana jednog priznatog velikama sf-a! Ja bih uveo i za pisce i za urednike uslov: bar onoliko časova čitanja koliko se časova letenja traži za prvog pilota velikog putničkog aviona.« — A ja ne bih toliko, nego dvostruko toliko... Ali ipak smatram da dva djela različitih sadržaja i različitih književnih vrsta (u ovom slučaju su to priče i roman) mogu imati — isti naslov. Mogu, ali ne moraju. Već prema ukusu pisca i čitatelja. Naročito pisca.

= Najzad, evo i malo nečega što nisu prigovori: »Pohvaljeni ste na valovima Radio-Dubrovnika: pročitali su cijeli mali roman pohvala o djelovanju SIRIUSA. To sam snimio na kasetu i mogu vam je poslati...« — Zaista Vam zahvaljujem na pažnji i brizi, kasetu pošaljite, bit ću Vam vrlo zahvalan!

= »Poslala sam priču SLOBODA... te PROROČANSTVO I STRANAC, a odgovora ni od korova...« — a niste pročitali što sam o odgovonma napisao u prošlom SIRIUSU! (Kad je već o tome riječ, evo se opet uvaljujem u dugove prema Vama: u idućem SIRIUSU ću Vam odgovoriti na priče što ste ih poslali u toku prošla

tri mjeseca...).

= »U 41. broju ponovo spominjete Asimovljeve zakone robotike. Nazovite to (najblaže) neznanjem, ali ja znam samo jedan od njih... Držeći se uzrečice 'Tko pita, ne skita' molim vas da mi kažete i ostale.« — Iako je u jednom od prvih brojeva SIRIUSA to objavljeno, evo — za Vas — sva tri Asimovljeva zakona ponovo: 1. Robot ne smije povrijediti ljudsko biće niti svojom neaktivnošću dopustiti da ono bude povrijeđeno. 2. Robot se mora pokoriti naredbama ljudskih bića, osam ako one nisu u suprotnosti s Prvim zakonom. 3. Robot mora štititi vlastito postojanje sve dok takva zaštita nije suprotna Prvom ili Drugom zakonu.

= O ovome broju je već bilo riječi, naročito o DVANAEST VELIČANSTVENIH, našoj seriji o kojoj bih izuzetno cijenio Vaše mišljenje — ono bi u svakom slučaju pomoglo i meni, a pogotovu njezinom autoru Zoranu Živkoviću da svoje nastojanje uskladimo s Vašim željama. — Htio bih Vas upozoriti na Reynoldsovu priču, koja me neodoljivo podsjeća i na neke »go horae« u suvremenom svijetu. A kad je riječ o domaćim pričama iz ovoga broja, moram pripomenuti da je autorici priče LJUBAV NA MEMFISU tek petnaest godina!

= Idući. 44. SIRIUS: malo erotike (ili: mnogo seksa), ovaj put iz pera domaće autorice, u priči PARTENOGENEZA, zatim jedna od Bradburyjevih marsovskih dogodovština, te šest duhovitih miniiatura iz »malih« sf-zemalja: Japana, Švedske, Mađarske, Italije, Rumunjske i Francuske. I, dakako, drugi od Dvanaest veličanstvenih u izboru i komentaru Zorana Zivkovića.

= Na kraju, jedna nadopuna vijesti iz prošloga broja: idućoj evropskoj sf-Konvenciji, EUROCONU što će se održati u talijanskom mjestu Stresi početkom svibnja moći ćete, uz prilično niske troškove, prisustvovati i Vi, dragi čitatelju — za to se pobrinula ljubljanska Sekcija za spekulativnu umjetnost. Za sve podatke i popis troškova obratite se na adresu: Matjaž Sinkovec. Gregorčičeva 11, 61100 Ljubljana. Ljubazni Matjaž će Vam poslati sve potrebne podatke, a mogu Vam prišapnuti da osim relativno jeftinog hotelskog smještaja možete računati i na smještaj pod (vlastitim) šatorom, dakako uz (vlastiti) rizik da dobijete punokrvnu svibanjsku — upalu pluća. Dakle, o svemu sve od Matjaza!

= Posebno zahvaljujem, u ime SIRIUSA, na čestitkama u povodu nove godine i željama (koje su, potajno, i moje) da SIRIUS u 1980. godini bude bolji nego u prošloj (što je moguće, uz Vaš i moi zajednički napor) i da ne poskupi (što je također moguće ali samo uz pomoć — znanstvene fantastike).

Mnogo sreće u 80!
Vaš
Borivoj Jurković

J. T. McIntosh: Osuđeni brod

The Great Doomed Ship

Preveo Božidar Stančić

Između Jupitera i Saturna lebdio je tromo u putanji nov planet. Kretao se neobičnom putanjom za planet, a imao je i premale dimenzije. Ipak su ga dvadesetak brodova koji su prema njemu polazili sa Zemlje, Venere, Marsa, Plutona, Tritona, Dione, Ree i Titana mogli otkriti bez teškoća golim okom, jer mu je površina bila posrebrena i odražavala je 95 posto svjetla koje ga je obasjavalo. Zacijelo je bio malen, čeličan, sjajan i razlikovao se od svake svjetiljke obješene na nebu.

Bio je majušan za planet, ali je bio golem kao brod i zvao se »Goliath«. Njegovi su dijelovi bili pregolemi a da bi se mogli spajati na nekom planetu i podići zatim u svemirske prostore. Cjelokupan posao spajanja obavljen je zato u svemiru, u svemirskim odijelima. Samo su neki od najkompleksnijih materijala dovršeni na Zemlji ili na Marsu. Pa čak i tada su im dimenzije bile tako goleme da je njihovo postavljanje bilo najteži problem toga pothvata.

I evo, poslije uvodnih pokusa »Goliath« je bio spreman za početno putovanje. U pokusnim letovima prošao je više od 20 svjetlosnih godina. Izrađen i za interplanetarna putovanja i za kraća putovanja prema Alfa Centauri ili Siriusu, ali stvoren za prava putovanja, na primjer sa Zemlje na Altair, na Vegu, Arcturus, Kapelu, pa čak i na Antares, pod uvjetom da 14.000 osoba izrazi želju za takvim putovanjem.

Bio je najbrži, najveći, najsigurniji od svih dotad sagrađenih brodova. Ali njegovo ime... Možda dio reklame oko njega... nije bilo najsretnije. Ljudi su, naime, odmah pomišljali na jedan drugi brod, koji je također bio najbrži i najsigurniji, a koji se zvao »Titanic«. I otkazivali su rezervirana mjesta za putovanje.

* * *

Wilfrid Harkins IV bio je pomirljiv, ali se Jesse Toye nije dao. Direktor Stanice Harkins slagao se s njime u pojedinostima, ali je bio tvrdokoran u bitnim točkama. Tako je već dugo rješavao teškoće, bilo

one što se tek naziru ili potencijalne.

— »Goliath« će nositi četrnaest tisuća osoba — primijeti Toye — i ne možete dopustiti sebi ni najmanji rizik.

— »Goliath« će voziti i mene — odgovori Harkins ukočena lica — i ja tome ne pridajem neku osobitu važnost. S druge strane, mislim da se mogu smatrati neosjetljivim prema praznovjerju.

Visoki i vitki Toye imao je čvrst i prodoran pogled detektiva, što je, uostalom, i bio. Sad je radio u Uredu za nesreće i bavio se istragama. Uhvatio je Harkinsa u prolazu u uredu Linije Stanice Harkins u New Yorku, kad se direktor spremao ukrcati u lađicu koja će ga odvesti na brod »Goliath«.

— Možda je praznovjerje povezivati ime »Goliath« s imenom »Titanic« — odvrati Toye — ali vaša je kompanija kriva za to lansirajući u reklami osobine koje su podsjećale na onaj novi, sjajni brod, neusporediv, luksuzan i nepotopiv — a zna se što se poslije dogodilo. Ali, da li je praznovjerje ako se postavljaju takva pitanja kad je graditelj broda u ludnici?

— Nesretna okolnost, slažem se — odgovori Harkins namrštivši se. — Ali priznat ćete i sami, gospodine Toye, da najbriljantniji ljudi nisu baš uvijek stabilni. Dok je gradio »Goliatha« i konstruirao brodove, nije bilo nikakve sumnje u duševno zdravlje Jeremyja Solokoffa.

— Sada jest.

— Ne kažem da nije — odgovori Harkins malo ironično. — Ali ako ste i malo upućeni u tajne gradnje brodova, znate da je to osobita vještina i da nema šarlatana među konstruktorima svemirskih brodova, gospodine Toye. Njih je lako demaskirati. Kakvo god bilo sadašnje duševno stanje Solokoffa, on je bio zdrav kad je sudjelovao u gradnji »Goliatha«. Vjerojatno niste zaboravili da su u konstrukciji sudjelovala dva arhitekta, a jedan će od njih, kao i ja, poći na prvo putovanje.

— Opet sličnost s »Titanicom« — promrmlja Toye.

— Kakva?

— Kapetana »Titanica« uvjeravali su da je njegov parobrod nepotopiv. Poslije sudara s ledenjakom kapetan je pozvao graditelja, on je pregledao brod i ustanovio da brod tone.

— Volio bih da ljudi zaborave »Titanic« — primijeti Harkins. — Uostalom, ta je pripovijest stara već dva stoljeća.

— I baš idućeg tjedna pada njegova dvjestagodišnjica. Nova slučajnost, zbog koje je teško zaboraviti.

Harkins se teškom mukom pomirljivo nasmiješi.

— Kao što znate, gospodine Toye — reče — »Goliath« je dobro konstruiran i dokazao se na pokusnoj vožnji. U propagandi smo isticali samo istinu. Brodom putujem ja, jedan od dva konstruktora odgovorna za gradnju, i, ako sam dobro shvatio, vaša sestra. Najnoviji

je strah samo praznovjerje i bezrazložna graja.

— I činjenica da je Solokoff u ludnici.

— Doista. Ali podsjetio bih vas da će se mjesta koja je otkazalo blizu tisuću putnika lako popuniti. Imate li koji precizni argument, gospodine Toye, kojim biste potvrdili vaše predrasude, osim nejasnih glasina... ?

Toye se diže.

— Vi ćete, dakako, biti spremni da odgodite putovanje — primijetio je pomalo ironično. I Harkins je sa svoje strane povlačio klip koji mu je bacao u kotače.

— Stanica Harkins je voljna surađivati s Uredom za nesreće, ali, dopustit ćete, to sve bi mogla biti...

— ... intuicija — prizna Toye — intuicija zbog koje predosjećamo da »Goliath« nikad neće stići na Vegu. Hvala vam, gospodine Harkins, što ste mi dopustili da vam oduzimam dragocjeno vrijeme. Želim vam ugodno putovanje.

Izašavši iz zgrade u kojoj je bila Stanica Harkins, Jesse Toye ponovo telefonira u kliniku Royerstone. Doznao je da je Solokoff još u komi. Zatim ode u ured za telekomunikacije i zatraži da razgovara s jednim putnikom iz »Goliatha«.

Službenik ga je iznenađeno promatrao.

— Zar ne shvaćate, gospodine, da se brod nalazi na osamsto milijuna kilometara odavde, morao bih točno provjeriti. Da i ne govorim o troškovima... teško je uspostaviti razgovor... Mislim da bi bilo potrebno više od jednoga sata da vaša poruka stigne do broda, pa još jedan sat da stigne odgovor. Vi, dakako, možete poslati poruku...

Toye izvadi iskaznicu službenika Ureda za nesreće.

— Želio bih razgovarati sa svojom sestrom Aileen Toye — reče. — Imam zato razloga. Osim toga, za službeni razgovor neću platiti ni centa, a mislim da inače neću moći porazgovoriti s tom djevojkom. Taj bi razgovor mogao dovesti i do važne odluke.

Službenik još nije bio uvjeren.

— Ipak će to trajati dva sata — reče. — A budete li htjeli dodati koje objašnjenje...

— Znam ja to, sinko — blago će Toye. — Samo vi snimite moju poruku i ja ću za dva sata doći po odgovor.

Službenik ga je odveo u kabinu s mikrofonom. Jesse je govorio nekoliko minuta. Dotle je službenik nešto računao i napokon mu napomenuo da se može vratiti po odgovor za 106 minuta.

Zatim je Toye posjetio profesora Gobela u Institutu psi. Gobel mu je izgledao dvadeset godina stariji, što nije bilo čudno jer se toliko godina nisu vidjeli.

Jesse Toye morao je prekinuti val pohvala na svoj račun.

— Zamolio bih vas, profesore, da mi odgovorite na dva pitanja. Da

li je u proteklih dvadeset godina bilo pravoga napretka?

Tri je minute trebalo profesoru da ne kaže ništa.

— Hvala vam, profesore — pristojno će Toye. — Ako sam dobro razumio, ništa. Mi smo još u stadiju kad se psihičko istraživanje upotrebljava kao što bi slijepac upotrebljavao štap da prepozna neki predmet kojemu ne zna ni dužinu, ni da li je ravan ili zaobljen, tvrd ili mekan, da li se služi istim štapom ili svaki put drukčijim.

Gobel se tugaljivo nasmiješi.

— Tako nekako, gospodine Toye. Ali sjetite se što sve može izvršiti taj štap. Imali ste kvocijent 47 na ljestvici kojom smo se služili za mjerenje psihičkog potencijala. Dvije osobe koje su ikad premašile tu brojku bile su, na žalost, kreteni. Morali biste znati...

— Meni je to dobro poslužilo — prizna Toye. — Moje spoznaje službeno su priznate, ali... morale bi se temeljiti na činjenicama. Slijedeće pitanje za vas: jeste li studirali javno reagiranje na početno putovanje »Goliatha«? Ako jeste, kakvi su vaši zaključci?

— Ah! — ugasle profesorove oči se upale. — Bez sumnje se nalazimo pred reakcijom psihološki protivnom projektu. Čak smo testirali neke putnike koji su otkazali i ustanovili da je njihov psi-koeficijent iznad prosjeka. Posljedice toga morale bi se pokazati značajnijima: brodu bi se moralo dogoditi neko zlo. Ako se ništa ne dogodi, naš će prestiž doživjeti neugodne posljedice.

Jesse Toye je bez iznenađenja ustanovio da sudbina 14.000 putnika i broda koji je stajao milijarde nije za profesora imala drugo značenje osim potvrde ili negacije jedne teorije. Gobel je želio da brod nastrada u svemiru, jer ako se to ne dogodi, on će biti duboko razočaran.

— Moja se sestra nalazi na brodu — primijeti Toye. — Ako se ne varam, njezin je kvocijent oko 43? Možete li to nekako objasniti?

Gobelovo se lice smračilo.

— Vaša sestra Aileen? Čudno, zbunjujuće. Ona bi morala znati... Ništa ne shvaćam, gospodine Toye. Pomislio bih da je morala napustiti brod.

— U posljednje vrijeme nije baš bila zadovoljna. Otuda možda i njezina odluka.

— Ona da bude sita života? Nezamislivo! — Gobel sjetno odmahne glavom. — Pa ona je još dijete, lijepo dijete.

Toye nije očekivao da će bilo što izvući iz ovoga posjeta. Pristojno je pozdravio starca i izašao iz instituta. Premda je bilo prerano da pođe u ured za telekomunikacije, on je ipak svratio, preslušao svoju poruku i čekao.

* * *

»Goliath« nije bio samo brod nego pravi superlativ svih postojećih brodova. U svakom od 28 odjela bilo je po 500 putnika. Neki

privilegirani putovali su zajedno s oficirima u centru za pilotiranje. Posada i putnici bili su izmiješani.

Evan Owen, oficir stroja, pronašao je Aileen u čitaonici.

— Pokrenite to svoje prekrasno tijelo — reče joj. — Netko želi s vama razgovarati preko radija.

Aileen podiže oči ne pokazujući zanimanje.

— Odakle je poziv? S Ganimeda? S Calista?

— Sa Zemlje — odgovori Owen. Aileen nije ni okom trepnula. — Vaš sugovornik nosi isto ime kao i vi — Owen će ravnodušno. — Neki Toye Jesse. Možda zanemareni muž?

— Nisam udata i vi to znate.

— Znam samo ono što mi kažete. Kako to da vas taj Toye zove sa Zemlje? — Ljubomora je izbijala iz njegova ponašanja. Bili su vezani ljubavlju koja se pogoršavala premda veza nije slabila.

Owen je bio lijep muškarac, koji je fizičkim izgledom prisiljavao na oprez mnoge žene i sve muškarce. Pravi mužjak. Bio je odličan i kao oficir stroja, ali je to bio spreman priznati samo kapetan, koji ga nije volio ali je u njega imao potpuno povjerenje.

— To je moj brat — Aileen će ne uzbuđujući se. — Ali nije li bolje da požurim?

— Nije hitno jer poruka treba dva sata da stigne dovde i natrag na Zemlju. Kako to da ja ne znam za toga brata?

— Zato što niste rođeni da slušate. — Ona se diže.

Bila je vitka crnomanjasta djevojka od 23 godine, mršava. Davali su joj 25 godina, što nije ni tako loše ako se zanemari činjenica da su joj prije šest mjeseci davali osamnaest. Nije joj se moglo ništa zamjeriti osim Evana Owena.

On ju je otpratio do radio-kabine i opažalo se da je ne namjerava napustiti. Ali kad je radio-operater bio spreman, ona diže ruku čekajući da Owen ode. Napokon je to nerado učinio.

»Dobar dan, sestrice — čula je Jesseov glas. — Nisam došao ni do čega u svojoj istrazi u vezi s »Goliathom«. Solokoff nije otvorio usta — liječnici izjavljuju da i neće ništa reći. Ali ima uznemirenja s obzirom na to putovanje. Ljudi čija se rodbina nalazi na brodu uspaničili su se i dvojica od njih su se već ubila. Sve novine koje pišu o »Goliathu« ponovo spominju tragičan svršetak »Titanica«. Napominju da je pokusna vožnja pokazala da brod ne bi smio premašiti 17 brzina svjetla (BS). Ovaj bi za vrijeme vožnje na Vegu morao doseći 70 BS, a drugi s istim motorom samo 48 BS. Slušaj me, sestrice. Ti si na brodu, i ako ovo putovanje bude sumnjivo, ti ćeš to zapaziti. Ja njušim taj miris na osamsto milijuna kilometara. Harkins, Arkell i kapetan Stillman uvjereni su da je sve u redu. Ali ti imaš koeficijent psi 43 i moraš znati. Pronađem li i najmanji valjani razlog, neću ni trenutka oklijevati da odgodim »Goliathov« polazak da bih dobio na vremenu.

Zasad nemam ništa do iznenadnog ludila Solokoffa. A drži se da ta činjenica nema veze sa sumnjama. Ako možeš dodati koji element istrazi, javi mi. Mnogo sreće, sestrice.«

Radio-operater nije prozborio ni riječi kad je isključio magnetofon.

— Moram promisliti — reče Aileen. — vratit ću se.

Operater kimne glavom.

Owen ju je čekao u hodniku.

— Ne sada, Owene — reče ona. — Moram razmisliti.

— O tome da napustite brod dok još nije kasno?

— Tako nešto.

Činilo se da je ne namjerava pustiti tek tako, ali pojavio se kapetan Stillman i zaustavio se da progovori nekoliko riječi s oficirom stroja prije nego što će poći u radio-kabinu.

Aileen pođe u bar i počne razmišljati, promatrajući jedinoga gosta bara, debeljuškastoga, blijedog i ćelavog čovjeka, prazna pogleda, koji je drščući pio. Otišla je zatim u svoju kabinu. Obično bi u vodi ili pod vodom najdjelotvornije razmišljala. Kad god bi morala o nečemu odlučiti, kupala bi se. Ovaj put nije imala vremena pa se zadovoljila samo tušem, snižavajući postupno temperaturu vode dok nije postala hladna.

Owen je bio osoba vrijedna prezira i ona ga je prozrela od prvoga trenutka. Znala je također od prvoga časa da su njezine veze s njime kratkotrajne i nezadovoljavajuće. A ipak, bila je očarana čovjekom kojeg je voljela i prezirala u isto vrijeme. Toliko je bila zaokupljena da se njezin psi-koeficijent smanjio. Kad se slobodno stupa u akciju koja predstavlja logičku grešku, kako da se normalno razvija to prirodno i nagonsko osjetilo koje vam omogućava da izaberete najbolji put usprkos zasjedama posijanim po vašem putu? Mogla je ona pronaći načina da raskine s Owenom, ali sudbina se našalila s njom i rekla joj: ne. Morala se vratiti na Vegu da zamijeni svoga šefa, jer ga je jedino ona svojim kvalitetama mogla zamijeniti. A Evan Owen je bio premješten na »Goliath« kao oficir stroja. Imenovani oficir nije se htio ukrcati i radije je podnio ostavku Stanici Harkins.

Izašla je iz kupaonice opuštena i počela se brisati. Osjećala je da je postala opet ona prijašnja Aileen Toye, više nego ikad u toku proteklih tjedana, i to joj se svidjelo.

Netko je pokucao na vrata. Kako se sada osjećala, mogla je podnijeti Owena, mogla mu se oprijeti i utjecati na njega. Pronaći dio svojega samoljublja.

— Uđite! — vikne.

Nije bio Owen već kapetan Stillman. Iznenadio se i zbunio, pa ustuknuo korak. Ona se počela smijati, ne hoteći da opazi da je očekivala nekoga drugog. Ručnik kojim se brisala nije baš mnogo skrivao. Tek toliko koliko je mogao po svojoj veličini.

— Došao sam vam samo reći da znam sadržaj poruke vašega brata — reče on pokušavajući da je ne gleda. — Htio bih znati hoćete li mi dopustiti da saznam tekst i vašega odgovora. Stvar me zanima, kao što pretpostavljate.

— I smatrate da bi moj odgovor zavrijedio da ga čujete? zapitala ga je znatiželjno, skidajući s glave kapu koja joj je štitila kosu.

— Mornari i astronauti nikad nisu potcjenjivali element psi — ozbiljno će kapetan — čak i ako sami nisu bili njime obdareni.

— Okrenite se, molim vas — zamoli ga Aileen, pa kad je okrenuo glavu ona pusti ručnik na pod.

Sa 30 godina je Clem Stillman bio zaista mlad da bi mu se povjerilo komandiranje brodom kao što je »Goliath«. Astronauti moraju biti mladi, ali ipak, čovjek koji na svojim plećima nosi odgovornost za 14.000 ljudskih života morao bi biti stariji od Stillmana. To se i očekivalo, i to je bio jedan od faktora koji je, uz ostale, uznemirivao ljude u vezi s ovim početnim putovanjem.

— Možete se okrenuti — dopusti mu djevojka, što on i učini. Bila je ukusno odjevena, hlače i bluza.

Zajedno su izašli i uputili se prema radio-kabini. Aileen je znala što će odgovoriti bratu. Uzela je mikrofon i u prisutnosti operatera i kapetana odgovorila:

»Zdravo, Jesse. Da budem otvorena, misli su mi malo nesređene i bilo bi dobro da ne pridaješ mnogo pažnje mojim dojmovima. Moraš znati da je element psi katkad aktivan a katkad spava. Zasad je negdje oko ništice... čudim se kako ti zamišljaš da bih ja mogla otkriti nešto nenormalno, pod pretpostavkom da nešto nenormalno i postoji na palubi ovoga broda. Mogu te obavijestiti da Cuthbert Arkell pije kao spužva, valjda želi utopili neku tajnu brigu. Oficir stroja nije se ukrcao na brod pa su našli zamjenu. Ostali... ne osjećam baš neku atmosferu. Nema baš zračenja... Osim toga, a reći ćeš da to nije nešto osobito, ne vidim o čemu bih te mogla izvijestiti. Nisam mnogo razgovarala s putnicima. Budući da si htio da pokušamo s vidovitošću, pokušala sam zamisliti hoću li stići na Vegu, ali nisam uspjela. Bilo kako bilo, jednoga ću dana stići opet na Zemlju, u to sam sigurna. Oprosti, stari moj Jesse, to je sve što mogu učiniti za tebe. Nemoj tražiti od mene da odustanem od putovanja jer to ne mogu iz različitih razloga... sjeti se da sam sada odrasla djevojka. Do viđenja, Jesse.«

Pružila je mikrofon operateru, koji nije izustio ni riječi. I Stillman nije progovorio. Aileen se okrene i pođe u svoju kabinu.

* * *

Kad je Toye primio od Aileen odgovor koji mu nije donio ništa novo, uputio se ravno na kliniku Royerstone i potražio dra Jonesa. Dr Emerson Jones bio je mlad čovjek bijele kose, pružao je dojam da ne

vjeruje ni u što. S profesionalnog stajališta to je donosilo rezultate. Ljudi su se upinjali iz sve snage da ga uvjere u svoju istinoljubivost.

— Da li bi Solokoff mogao govoriti? — zapita ga Toye. — Da li je to moguće? Može li progovoriti smislenu rečenicu, bio lud ili ne?

— Može — odvrati Jones. — Ali neće. Hoćete li ga vidjeti?

— Dakako — reče Toye iznenađen, jer je bio uvjeren da mu neće dopustiti da vidi Solokoff a.

Jones ga je uveo u sobu golih zidova, sivo obojenu. Muškarac od nekih 45 godina, blijeda lica, ležao je nepomičan, promatrajući strop. Jones i Toye ostali su pet minuta kraj njegova uzglavlja. Osim što je dva-tri puta trepnuo očima, Solokoff nije uradio ništa drugo. Tek polako i ravnomjerno disao.

— Mogu li razgovarati s njim? — zapita Toye.

— Ako želite.

— Solokoff! — iznenada će Toye. — »Goliath« polazi sutra u podne prema Vegi.

Opazio je jedva primjetnu reakciju. Kao da se disanje Solokoff a na trenutak prekinulo da bi bolje čuo. Toye ponovi. Čovjek sa crnom bradom buljio je i dalje u strop.

Toye i liječnik izašli su i uputili se u Jonesovu sobu.

— Taj je čovjek prepun mržnje — primijeti Toye zamišljeno. — Nepopravljive mržnje.

— Vaša intuicija? — zapita skeptički liječnik.

— Djelomično. Ali imam ja i iskustva, doktore. Možete vi potcjenjivati psihizam ako baš želite, ali ako je on potpomognut svim sredstvima kojima može raspolagati detektiv, on je često vrlo djelotvorno oružje.

Liječnik nije odgovorio.

— Dopuštate li da se poslužim vašim telefonom?

— Izvolite.

Toye je nazvao Ured.

— Uvjeren sam — javio je — da ima nečega sumnjivoga u vezi s putovanjem »Goliatha«. Da li biste mogli odgoditi njegov odlazak za 24 sata?

Šef ga je, dakako, zapitao na čemu se temelje njegove sumnje, kako bi mogao opravdati zahtjev, a i što želi postići time.

— Solokoff nešto zna — odvrati Toye — iz njega izbija takva mržnja da bi uskoro moglo izbiti nešto novo. Uvjeren sam da zna da »Goliath« odlazi sutra. A uvjeren sam i da zna da se on ne može zaustaviti kad jednom krene, a i da je nemoguće uspostaviti vezu s njime. Bude li vjerovao da je brod otišao, da ništa ne može spriječiti njegovo putovanje, on će nam pobjedonosno otkriti tajnu koju sada ljubomorno čuva.

Šef je izjavio da će uraditi sve što bude mogao.

— Možda je to dobra zamisao — potvrdi Jones.

— Mislite, doktore? Zašto?

No liječnik nije odgovorio.

* * *

Šef je zaista imao veliko povjerenje u tvrdnje Jessea Toyea, Jer je već sutradan ujutro »Goliath« primio naređenje da odgodi odlazak za 48 sati. Wilfrid Harkins IV pojavio se na brodu pola sata prije službenog polaska i pošto je doznao za odgodu leta, poslao je oštar protest Uredu za nesreće, vladi, Jesseu Toyeu i štampi, svima na koje je u taj trenutak pomislio. Nitko nije na to obraćao ni najmanju pažnju.

Toye je došao da bi Solokoffu javio da je »Goliath« krenuo. Solokoff je uzdahnuo, kako bi istaknuo da je primio vijest, ali ništa drugo. Toye je razočaran napustio kliniku. Nije htio inzistirati i zabijati mu tu činjenicu u glavu jer bi takva ustrajnost mogla nekad briljantnoga graditelja navesti na sumnju.

Jesse Toye nije mogao koraka načiniti a da se za njim ne pojave novinari tražeći od njega podatke za svoju vijest. Nije mu to bilo ugodno, ali je nastojao zadovoljiti novinarsku znatiželju, znajući da je javna uznemirenost oružje kojim se po potrebi mogao služiti.

Napomenuo je i da je Stanica Harkins učinila sve što je mogla, a samo intuicija i neugodan osjećaj navode ga da zaključi kako je gotovo siguran da Solokoff nešto zna.

Ako je kriza ludila ključni faktor, onda je brod načet nekim nedostatkom, prirodu kojega poznaje samo on, čak i sada.

Dvadeset četiri sata poslije odgode Solokoff nije još ništa rekao. Dr Jones je spomenuo da je došlo do promjene u njegovu stanju, ali nije to želio objašnjavati.

Sutradan se Toye nalazio u svome stanu, gledajući na sat i računajući da će brod poći za 80 minuta. Tada mu je telefonirao Jones.

— Solokoff je progovorio — reče liječnik uzbuđenim glasom. — Točno ste procijenili stanje. Pobjedonosno je govorio o uništenju »Goliatha« i svih putnika. Hoćete li sve pojedinosti sada ili ćete mi poslije telefonirati?

— Ostavimo sada pojedinosti — odvrati Toye odrješito. — Telefonirat ću vam poslije. Hvala.

Odmah je telefonirao svome šefu u Ured. Bilo je još vremena. Pedesetak minuta da stigne radio-poruka na brod.

Odmah je poslana upozoravajuća vijest na »Goliath« i zatraženo odgađanje leta na neodređeno vrijeme. Ali gotovo istovremeno stigla je s broda poruka:

»Goliath«, 10,14 sati po vašem vremenu. — Vaše naređenje za odgodu leta primili smo prije točno 48 sati. Već smo i sada u zakašnjenju prema

voznom redu i ne želimo novih odgoda. Zato smo dali naređenje kapetanu Stillmanu da pođe odmah čim pošaljemo ovaj brzojav.

Harkins.«

»Goliath«, konstruiran da postigne brzinu mnogo veću od brzine svjetla, bio je 800 milijuna kilometara i više od sata u prednosti pred porukom sa Zemlje, koja mu je zabranjivala let. Imao je pretvarač otpora i mogao je za nekoliko sati postići brzinu svjetla i uvećavati je do 70 BS u šest tjedana. Samo tako je put Zemlja—Vega mogao biti prevaljen za šest mjeseci.

Poruku su, dakle, mogli isto tako poslati pomoću goluba pismonoše.

Poslije svega toga izjave Solokoffa bile su sasvim akademska stvar, ali je Ured za nesreće ipak želio sve ispitati.

Novi pokretački motor instaliran na »Goliathu« bio je teoretski u stanju postići brzinu mnogostruko veću od brzine svjetla. Ali Solokoff je zamislio tako da se iznad 60 BS pokretačka energija oslobodi i gotovo trenutačno približi brod beskrajnoj brzini. Posljedice nije bilo teško predvidjeti.

Solokoff bi, kako je rekao, mogao ispraviti grešku, ali nije objasnio kako. Bilo je za njega golemo zadovoljstvo kad je pred stručnjacima mogao iznositi svoje modele, proračune i radne karakteristike, kad je mogao vidjeti kako oni prihvaćaju njegove zaključke. Ako »Goliath« eksplodira sa svojih 14.000 putnika, neće on biti odgovoran jer je već u svijetu gdje ga ne tište brige.

Činilo se da Solokoff drži najvećim uspjehom u svom životu što je uspio podvaliti svim stručnjacima unijevši grešku u motore »Goliatha«, usprkos svim provjerama.

Paradoksalno je što ga je priznanje njegova genija gurnulo u ludilo. Dugo se smatrao golijatom među patuljcima, žrtvom zaslijepljenosti i niskosti svijeta, pa ga je prilika da pokaže svoj nesumnjivi talent konstrukcijom »Goliatha« bacila u bezdan. Valjalo je postići više od uspjeha. Trebalo je da uspjeh proistječe iz neuspjeha...

Malo prije nego što dosegne sedamdeset puta veću brzinu od brzine svjetla, maksimum za put Zemlja—Vega, »Goliath« je trebao dokazati da »Titanic« nije jedini brod koji je nosio u sebi skrivenu konstruktorsku grešku.

* * *

Drugog dana putovanja Aileen i Owen žestoko su se posvadili, što nije bilo ništa novo.

Najviše posla imali su oficiri pri polasku i pristajanju, a između toga mnogo slobodnog vremena. To se razdoblje svodilo na gotovo pola godine, unatoč velikim brzinama broda.

Dakle, oficir stroja Owen imao je mnogo slobodnog vremena, koje

se trošilo na svađu i pomirenje s Aileen Toye kao i, smatrala je ona, i s mnogo drugih žena na palubi »Goliatha«. Bit će to turobno putovanje s kratkim radostima i beskrajnim razdobljima frustracije.

Sjedila je nevoljko u svojoj kabini kad netko pokuca na vrata.

— Slobodno! — vikne djevojka. Opet je to bio kapetan Stillman, premda je ona očekivala da će se pojaviti oficir stroja. Činilo se da mu je neugodno.

— Gospođice Toye — počne on — imam dva razloga zbog kojih bih htio razgovarati s vama. No bojim se da, pošto vam iznesem prvu temu, nećete htjeti razgovarati o drugoj.

Ona se nasmiješi.

— Pa zašto ne pođete obrnutim redoslijedom?

— Radije ne bih. Imam razloga... Da li biste pošli u moju kabinu?

»Owen se zacijelo još satima neće pojavljivati«, pomislila je i rekla:

— Zašto ne?

Komandantov apartman bio je nešto luksuzniji nego stan neke zvijezde, kao što je i priličilo komandantu broda sa 14.000 putnika. Prošli su nekoliko soba i stigli u kabinu. Malu, ali udobnu, sa dva naslonjača i stolom. Aileen je odmah zapazila promjenu u kapetanu. U djevojčinoj je kabini bio neodlučan, kao dječak. Ovdje je zaista nalikovao na kapetana najvećega broda svih vremena.

— Prije svega, gospođice Toye — počne on pošto joj je ponudio i pripalio cigaretu — nisam vam još rekao da poznajem vašega brata.

— Zbilja! — iznenadi se ona. Pitala se zbog čega joj je to atajio onda kad je slala poruku na Zemlju.

— Prije jedanaest godina bio sam još zelen, a vaš je brat vodio istragu o nesreći u koju sam bio umiješan. Prije nego što je počeo istragu, na mene je bila svaljena sva odgovornost za nesreću i bio bih protjeran iz svemirske službe. Njegova me istraga posve oslobodila i čak mi koristila. Uvijek sam mu za to zahvalan.

— Zbog čega biste bili zahvalni? — ona će smiješeći se. — Da ste bili krivi, Jesse bi vas bez ustezanja usosio. Znači da ste ili nedužni.

— Znam, ali to ne mijenja na stvari. Trebalo je ne osvrtati se na optužbe protiv mene prije nego što mi je pomogao. I to je učinio. Kad mi je rekao da to mogu zahvaliti psi-sposobnostima, počeo sam ih cijeniti.

Aileen je slušala, ne mogavši ustanoviti kamo smjera.

— Možda se pletem u ono što me se ne tiče — reče kapetan — ali ne sviđa mi se kad vidim kako sestra Jessea Toyea pušta da je zadirkuje moj oficir stroja.

Ona se ukoči.

— Zaista se pletete u ono što vas se ne tiče — reče ledeno. Budem li trebala vašu intervenciju, zatražit ću je pismeno.

— Molim vas, saslušajte me trenutak, gospođice Toye. Sjetite se da

sam čuo poruku koju ste poslali svome bratu, u kojoj ste napomenuli da baš niste sretni. Prije toga ste me primili u svojoj kabini ogrnuti samo u... ručnik. Iskreno rečeno, vaš postupak u ona dva slučaja ne podudara se s vašim sadašnjim postupkom. Možda se varam, ali imam dojam da prelazite granicu iza koje vam je svejedno što misle o vama. Djevojka koja se hoće igrati slobodne djevojke, ne mari mnogo da to pokazuje. Ne mari za izazove kad odbacuje skromnost i čednost.

Dok je govorio, posegnuo je rukom za magnetofonom na stolu.

— Vi ne želite čuti ovu snimku, ali mislim da je u vašem interesu da čujete što Owen govori o vama.

Aileen učini kretnju kao da će se dići, ali je Stillmanov glas prisili da sjedne. Trudila se da pokaže kako je ljutita na Stillmana što je hotimice naveo Owena da govori o njoj kako bi to mogao snimiti. Ali nije mogla a da ne posluša.

Owen je o njoj iznosio sudove koji su je vrijeđali jer su izlazili iz njegovih usta i jer su to u najmanju ruku bile poluistine. Owen je pripovijedao Stillmanu kako je lako i jednostavno osvojio Aileen. Hvalio se kao seoski pijevac, šokantnom vulgarnošću. Ondje gdje bi se žene služile aluzijama, on je otvoreno i prezirno isticao kako ga je potjerala i naredila mu da joj se više ne pojavljuje pred očima, a onda ga na koljenima molila da se vrati.

Zatim se sam počeo hvaliti kako je osvajao druge žene na brodu. Govorio je o njima na isti način, prezirno. O njima grubo, o Aileen s mržnjom.

Stillman je napokon prekinuo snimku.

— Znala sam to — rekla je Aileen na kapetanovo iznenađenje — ali vi ste me spriječili da to niječem. Jeste li zadovoljni?

— Hoće li se time promijeniti vaše ponašanje? — zapita on jednostavno.

— Bez sumnje... bez sumnje. Barem mi se čini. Ne mogu biti u njegovu društvu znajući kako o meni govori i vama, i stjuardima, i drugima.

Stillman je nastojao pokazati što više simpatije.

— Mogu li sada prijeći na drugu temu?

— Ne dajte se smetati.

— Ja sam na ovo mjesto, kao i Owen, postavljen kao zamjena, Harkins me imenovao kad je Solokoff izgubio razum. Nisam znao razlog prije nego što smo krenuli. Sad ga znam: mislio je da će me moći držati u šaci bolje nego starijeg oficira.

— Zbog čega tako mislite?

— Imam razloga. Htio sam do kraja pričekati da istekne odgoda leta od 48 sati. Ali Harkins je odredio da se odgoda računa drukčije i tako je krenuo dva sata ranije.

— Jesu li važna dva sata za putovanje koje traje šest mjeseci?

— Nisu, ali je vaš brat imao više izgleda da dozna neke novosti u posljednji trenutak. Možda bi se let ponovo odgodio, možda na neodređeno vrijeme. Međutim, Harkins je odlučio da ne riskira. Naredio mi je da poletim.

— Kako vam je mogao nametnuti svoju volju? Pa vi ste jedini gospodar na brodu.

Stillman slegne ramenima.

— Nema sumnje, ali on imenuje komandanta. Putovanje još nije započelo i u tome je bila razlika. On bi me mogao lišiti funkcija, imenovati Owena na moje mjesto i dati naređenje za isplovljavanje. Otpor bi s moje strane bio uzaludan, pa sam poslušao.

— No, i kada smo na putu, neka bude što bude! Neka događaji pođu svojim tokom i zašto da se mi brinemo za to?

— Ja želim ovaj brod dovesti na Vegu — primijeti on.

— Zar to ne žele svi?

— Kad sam popustio Harkinsovu naređenju, imao sam u glavi jednu ideju. Sad sam ja jedini gospodar na brodu i ne moram se obazirati na Harkinsova naređenja. Gospođice Toye, ako je vaš brat imao predosjećaj, vi biste morali znati da li će brod stići na Vegu?

Ona je trenutak razmišljala. — Vi priznajete na neki način psi-elemente. Znate li vi nešto o tome? Kakav je vaš osobni koeficijent?

— Zanemariv — prizna on.

— Tada bih vam objasnila neke stvari. Zagonetna je to obdarenost vidovitošću, zagonetnija nego... nego ostalo. Pokusima je ustanovljeno da je to zbiljski fenomen i rezultati su navodili na pomisao da je riječ o telepatiji, osim u nekim slučajevima kad se nije moglo govoriti o telepatiji. Moglo se govoriti o vidovitosti. Ima i slučajeva ludosti. Jednoga sam dana »saznala« da je Jesse umro. Međutim, ne samo što nije bio mrtav nego se ništa nije ni dogodilo. Što sam vidjela? Nešto se gotovo dogodilo? Nešto što će se dogoditi za pedeset godina?

— Ali predviđanja se često ispunjaju.

— Oni koji posjeduju tu obdarenost drže da se predviđanja na neki način uvijek ispunjaju. Ali što znače slike kad se pojave u našoj svijesti? Reprodukcija priviđenja rođenog u tuđem mozgu? Daljinska vizija nekog događaja na drugom kraju svijeta? Predodžba scene koja će se dogoditi ili se već odavna dogodila?

— Vaš je brat, međutim, bio sasvim siguran da je nešto vidio.

— Kapetane, ljudi obdareni elementom psi mogu se prevariti, kao i drugi smrtnici, kad je u pitanju njihova osjećajnost. Jesse je dobio zadatak da anketira slučaj »Goliath«. Počeo je istragu u trenutku kad je Solokoff izgubio razum. To je bilo prije tri mjeseca, a posljednjih dana raspolagao je istim podacima kao i na početku — činjenicom da je jedan od projektanata odvezen u ludnicu. Njegovu ocjenu je vjerojatno potencirala moja prisutnost na brodu kao i antipatija

prema Harkinsu. A osim toga, on osjeća da je odgovoran za sigurnost »Goliatha« i njegovih četrnaest tisuća putnika.

Stillman je dugo šutio.

— Gospođice Toye — reče napokon — koliko se sjećam, rekli ste bratu o oštrini vašeg psi elementa. Ali ipak, s koeficijentom kao što je vaš vi biste morali nešto znati o svojoj budućnosti.

— Znam što hoćete reći — nasmiješi se ona. — O čovjeku za kojeg ću se udati, o djeci... Logična dedukcija... No, mogu vam reći da ću umrijeti u 65. godini.

On se trgne.

— Kako? Znate to?

— Sve ovisi o tome što smatrate pod onim znati. Da li to prihvaćam? Čudno je, sad kada ljudi žive i po 90 godina, možda je neutješno znati da ćete umrijeti sa 65. Ali meni su sada 23 godine i taj mi se rok čini dalekim. Možda ću u šezdesetoj požaliti što znam kraj svoga života... ali zasad sam zadovoljna što neću umrijeti u cvijetu mladosti, ni kao četrdesetogodišnjakinja, ni kao pedesetogodišnjakinja.

— Ako je vaše predviđanje točno — polako će Stillman — brod nije u opasnosti. Ne znam kako biste mogli preživjeti ako bi se dogodila katastrofa. Ukoliko ne bi došlo do neke epidemije.

Ona se počne smijati, zatim se podsjeti da nema razloga za veselost pa zašuti.

— Zašto se ne razvedrite, kapetane?

— Zato što je moja odgovornost na »Goliathu« deset puta veća nego vašeg brata, Harkinsa ili bilo koga. Hoćete li mi učiniti uslugu? Cuthbert Arkell je zlatan čovjek, bezazlen i nesretan. On voli piti u društvu s nekim, pa čak i ako taj pije sok. Biste li mu posvetili malo svojega slobodnog vremena?

— Pa — reče ona sjetivši se da nema nade da se pomiri s Owenom — zaista imam mnogo slobodnog vremena.

Stjetila se toga tek sutradan. Okupala se poslije doručka, trudeći se da sredi misli. Zaključila je da joj je potrebna gimnastika. Neki su ljudi dobivali na težini kad su mirovali i mršavjeli kad bi počeli vježbati. Kod Aileen je bilo obrnuto: u dokolici je gubila apetit i počela bi mršavjeti, kad bi vježbala, osjećala bi glad i oživjela.

Obukla je najpotrebniju sportsku odjeću i uputila se prema glavnoj vježbaonici u središtu broda, nazvanoj Central park. Neizravno svjetlo iza plavkasto obojenih prozora trudilo se da pruži dojam boravka u svemiru. To bi svjetlo svakako uznemirilo klaustrofobičare.

Bilo je ovdje vrtova, drveća, klupa, umjetna plaža s pijeskom ali bez vode Bili su ondje tereni i igrališta za sve sportove i igre.

Kad je Aileen stigla na mjesto, spazila je Owena koji je igrao mini-golf s nekom dobro građenom plavušom u tijesnim hlačama.

Aileen najprije nije htjela da je on opazi, znajući da bi odmah dojurio. Zatim je shvatila da je gleda, a da joj ne poklanja ni najmanje pažnje, pa se probudilo njezino žensko samoljublje. Napokon mu se uspjela nasmiješiti. On je osjetio na daljinu kako je raspoložena i njegovo se ponašanje izmijenilo. Nije želio ono što mu je bilo nadohvat ruke, čeznuo je za onim što mu je izmicalo. Ostavio je nabijenu plavušu i pošao prema Aileen, ali mu je ona okrenula leđa i zapodjenula razgovor s dvjema nezaposlenim djevojkama. One su, na sreću, tražile trećega partnera za igru. Aileen pođe s njima a da se nije ni ogledala.

Kad je završila igru, osjećala se lakše. Pošla je pod tuš, obukla se i našla Cuthberta Arkella u prvom baru. Nije bilo potrebno predstavljanje. Čovjeku je već bila toliko zamućena svijest da je djevojku smatrao starom znanicom.

— Zar ovo nije krasan brod? — spomenula mu je malo poslije.

Njegovo lice oživi.

— Zar ne? Ja sam crtao planove za njega. Ona se iznenadi.

— Zbilja? Vrlo ste pametni! On se smijuljio u čašu.

— Nisam. Ja sam zapravo glupan. Vjerojatno najveći na ovom brodu.

— Kako to?

— Ja znam izraditi nacrt svemirskoga broda, ali ništa drugo ne shvaćam.

Ona ga je strpljivo potakla da se povjeri. Još je volio ženu koja ga je ostavila i tu je ležala najveća drama. Ona se nalazila na Vegi. Osim toga, njegov je sin bio u zatvoru u Engleskoj zbog zločina, a kći je nestala negdje u Južnoj Americi, udavši se negdje. Nije imao snage da je slijedi.

Jedan sat poslije toga Aileen je pitala stjuarda može li razgovarati s kapetanom. Mladić se vratio za pet minuta s potvrdnim odgovorom.

— Koliko ja mogu prosuditi — počne ona pošto je sjela u kapetanovoj kabini — Arkessove su muke osobne prirode, a ima ih prilično. Prevarili ste se ako ste mislili da on pije zbog problema u vezi s brodom.

Stillman je uzdahnuo.

— Hvala vam, gospođice Toye. Oprostite, ali ako smijem primijetiti, vratila vam se vaša sigurnost.

Nasmiješila mu se.

* * *

Solokoff je u New Yorku stoti put pripovijedao s nasladom svoju pripovijest.

— Motor ima mnogostruko ubrzanje brzine svjetla. Znate li kakav je to motor s višestrukim ubrzanjem brzine svjetla?

Jesse Toye potvrdi kretnjom, ali je Solokoff gledao mimo njega,

živio je u svome svijetu, ponavljao je svoju priču, s nasladom se gubeći u opisivanju pojedinosti od kojih Toye nije shvaćao ni slova.

Iskoristivši priliku kad je Solokoff prekinuo svoje trabunjanje, Toye mu grubo reče:

— Jest, vi ste genij, najinteligentniji čovjek. Ali recite, Jeste li dovoljno inteligentni da pronađete način kako biste spasili »Goliatha«?

Solokoffove su se oči ukočile. Zatim su oživjele.

— To je motor koji višestruko ubrzava brzinu svjetla — reče. — Ja sam već u početku znao...

Toye ga je ostavio da dijeli svoj osjećaj pobjede s jedinom osobom koja je dostojna toga: sa samim sobom. U hodniku je sreo dra Emersona Jonesa.

— Radio ne može stići brod, gospodine Toye — reče liječnik. — Treba se obratiti nekom koji je obdaren psi-mogućnostima. Radio-valovi postižu brzinu svjetla, ali psi-valovi su trenutni, zar ne?

Toye ga oštro pogleda i okrene se.

Jones je imao pravo. Samo bi element psi mogao spasiti »Goliatha«.

Brod je dotle povećavao brzinu u onom polustvarnom svijetu iznad brzine svjetla, gdje fizički zakoni nisu vrijedili. Povećanje brzine bilo je zasad oko jedne brzine svjetla na dan. Čovječanstvu su bile potrebne takve brzine radi istraživanja zvjezdanih staza: 14 BS, 17 BS, 22 BS. Inače ne bi mogli tražiti svjetove udaljene nekoliko svjetlosnih godina. Trebalo je te godine nekako pretvoriti u mjesece pa u tjedne sa 26 BS, 28 BS i 33 BS.

Sredivši se malo-pomalo Aileen je na svoju ljubav gledala stidom. Morala je priznati da osim fizičke privlačnosti ništa nije bilo između njih. No nije to nikome priznala. Sad je sve bilo gotovo. Ponos je tjerao njezinoga zavodnika da sruši zid koji je ona podigla između njega i sebe. Ali se pokazalo da je zid čvršći nego što se on nadao. Ona je pak osjećala da je i zid suvišan. I Owen je sa svoje strane odustao od rušenja otpornog zida. Ponos ga je bacio pognute glave na zid, zbog ponosa je odustao. Njegova želja da pobijedi bila je slabija od straha pred neuspjehom. Osim toga, oko polovice putnika na brodu bilo je ženskoga roda, dvije tisuće od tih putnica mogle su se smatrati mladima, a više od tisuću bilo je zavodljivih.

Između Aileen i Stillmana rodio se jedva zamjetan flert. Kapetan je ostao u granicama galantnosti s jedne strane i komandantske povučenosti s druge, a i Aileen je još osjećala posljedice prijašnje zaljubljenosti. Ničega nije bilo među njima, ona ga nikad nije posjećivala kad bi bio sam u kabini, a i obratno.

Razgovarala je jedan ili dva puta s Wilfridom Harkinsom F, koji joj je bez okolišanja izjavio da bi poništenje putovanja Zemlja—Vega

značilo propast za Liniju Stanice Harkins.

— Spomenite to svome bratu kad se vratite, gospođice Toye — rekao je. — Sukob interesa bio je neizbježan. Ja bih morao odgoditi putovanje. Ali ja sam znao više nego on i nisam si mogao priuštiti luksuz da odgodim odlazak.

— Vi znate nešto o tome, o podvali na »Goliathu«?

— Ne, znam o odustajanju od putovanja. — Odrezao je vršak cigare i polako je pripaljivao. Osjetila se fina aroma cigare.

— Jeste li i vi obdareni psi-mogućnostima kao i vaš brat, gospođice Toye? — zapitao ju je.

Aileen je uvidjela da je spreman otvoreno razgovarati o toj temi pa je odgovorila.

— Nisam.

— To sam i mislio. Psi-mogućnost nije ništa novo. Imam dojam da sa svakim pokoljenjem postaje sve specifičnija, a u administraciji svemirskih linija postaje velika nepoznanica.

— Kako to?

— Kao što znate, nesreće se događaju. — Govorio je bezbojno. Žalio je zbog nesreća, ali je prihvaćao činjenicu da treba razbiti jaja da bi se načinio omlet. — A kao što znate postoji i predosjećaj. Ljudi koji su rezervirali mjesto predosjećaju nešto i odustaju od puta. Ostali ne žele kupiti karte za neke letove. Prihvaćaju »Aries« koji polazi 24. srpnja, na kojem se putuje sedam tjedana u drugoj klasi. Odustaju od »Cornwalla« što putuje 15. srpnja, u prvoj klasi, s putovanjem od šest tjedana, uz istu cijenu. Mi što vodimo liniju bolje smo upućeni nego vaš brat u to obistine li se predviđanja ili ne. On nema pristupa tim registrima rezervacija.

— Sto se iz njih može zaključiti? — znatiželjno će Aileen.

— Da su predviđanja rijetko kada bez osnova — odvrati Harkins kiselo, ali se ne možete osloniti na njih ako se želi spriječiti nesreća.

— Kako to?

— »Mozart« je uvijek bio nepopularan. Oko njega sve same slutnje. Posada je izazivala neprestane teškoće, bilo je otkazivanja u posljednji trenutak. Ipak, on je sigurno jurio galaksijom. Promijenili smo mu ime ne mijenjajući ništa drugo na njemu. Bio je to osuđen brod. Poslali smo ga na Pluton s raznolikim teretom. Tada se zvao »Nosač vode«.

— Oh, uzvikne Aileen shvativši.

— Jest, eksplodirao je, posada je poginula, izgorjela. Bio je to na kraju krajeva zaista osuđeni brod. Ali što su značile one tisuće predviđanja? Nijedan putnik nikad nije bio ozlijeđen na brodu »Mozart«.

— To bi zanimalo moga brata. Zašto čuvate za sebe te podatke?

— Zato što nemamo razloga da se obraćamo zlogukim prorocima.

Ta pripovijest bi im poslužila kao dokaz da su na kraju krajeva imali pravo. Da je »Mozart« bio ukleti brod.

Aileen zamišljeno kimne glavom.

— Sjećate li se »Polarne zvijezde«? Nije pripadala našoj kompaniji već mi je Rex Morris tvrdio, a ja mu vjerujem, da nitko nije odustao od putovanja, nije bilo predviđanja prije nego što se izgubio u prostoru. Čemu da onda tim predosjecajima pridajemo pažnju? »Henrietta« bi bila drugi »Mozart«. Sudarila se s jednim neidentificiranim brodom, ali tada je već bila pred odlaskom u staro željezo. Međutim, predosjećaji su počeli već od njena inauguralnog putovanja.

— A ona tajna što je vi znate a moj brat ne zna? — zapita Aileen.

Harkins još nije bio voljan da mu je povjeri. Želio je najprije ispričati još jednu pripovijest.

— Od samih naših početaka predviđanja su se često formulirala tajnovitim riječima — nastavio je. — Noć puna mjeseca, kad tele zamuče tri puta neposredno prije svanuća... vidite u čemu je štos. Čak i ako poruka psi sadrži i pravi smisao, ona mora proći kroz mozak da bi joj on dao prihvatljiv smjer. »Phoenix« je, navodno, trebalo da nastrada »kada ribe polete«. Jurio je svemirom dugo a da mu se nije dogodilo ništa neugodno, ali tko je mogao znati, kad je uzeo na brod neka izvanzemaljska stvorenja, što su živjela u zagađenom zraku, da su to one rečene ribe? I kad se »Phoenix« razbio u punom letu, neki članovi posade što su izbjegli smrti vidjeli su neke zmije ukočene od straha kako su šiknule iz pukotina kao strijele i poletjele. Pretpostavljam da još lete.

Otpuhnuo je oblak plavoga dima.

— Evo vam vaših predviđanja.

— A one tajne koje vi znate a moj brat o njima ništa ne zna? — uporno će Aileen. — O čemu se govori u njima?

— O tome da će se »Goliathu« jednoga dana dogoditi nesreća — grubo joj je odgovorio. — Dakako, predviđanja imaju svoju osnovu. Kad navale na vas, kao u pitanju »Goliatha«, tada ispod toga dima ima i vatre. Ali možda će do tada proći i 25 godina. Protekli događaji nisu me mogli odvratiti od ovoga putovanja.

— Mislim da shvaćam vaše stajalište — primijeti Aileen polako. — Upozoreni ste da će »Goliath« jednoga dana tragično završiti. Ali uložili ste milijarde u njegovo konstruiranje, ne možete ga povući iz prometa. To je prilično jasno.

Harkins joj se nasmiješi.

— Vi ste inteligentna djevojka, gospođice Toye. Bilo mi je vrlo drago što smo razgovarali.

* * *

Kako se brzina »Goliatha« povećavala od 36 BS na 40 BS, pa na 45

BS,, brod je pred sobom gurao tanki sloj magličaste tvari što je lebdjela u prostoru, i što je služila brodu kao »odbojnik«.

Evan Owen je svoje slobodno vrijeme posvećivao crnim intrigama, Cuthbert Arkell je uzalud pokušavao presušiti rezerve alkohola na brodu i utopiti osjećaj krivnje koji je nosio. Aileen i kapetan Stillman upoznavali su se sve bolje i činilo se da su time zadovoljni. Wilfrid Harkins IV pisao je svoju autobiografiju. Upravo se zato i odlučio na putovanje na Vegu.

Toye je uzalud pokušavao poslati sa Zemlje Aileen telepatsku poruku. Znao je da neće uspjeti. Kao da je vikao u zdenac bez dna. Solokoff je klonuo iscrpljen grčevima, njegov se trijumf prekinuo toliko koliko mu je bilo dovoljno da umre.

Dosje »Goliath« u Uredu za nesreće bio je kompletan sa zemaljskog stajališta. Stanica Harkins nije još dovedena u škripac. Prije nego što se povede proces zbog umorstva, mora postojati mrtvac. U ovoj prilici 14.000 leševa. Ako se to ostvari, dosje Stanica Harkins bit će debeo. Bit će dovoljne pritužbe Ureda za nesreće. Između ostalog i pitanje odgode i nepridržavanja naređenja o odgodi. Za nesreću bi se saznalo tek za godinu dana.

Na samome brodu je brzina već 54 BS i kapetan Stillman je rekao Aileen:

— Zaista ne znam što da mislim. Vjerujem vašemu bratu i u psi-obdarenost. Moguće je da su putnici koji su obdareni psi-moćima otkazali putovanje a da su ovi na brodu slijepi i gluhi kao i ja. Ali kad bi se događalo nešto nenormalno, vi biste morali biti upozoreni. Tada ne biste mogli vjerovati da ćete umrijeti u šezdeset petoj.

— Još i sad imam taj dojam — odvrati ona. — Imam dugo iskustvo sa psihičkim obdarenostima, Clem. Uvijek su postojale u obliku dojmova, intuicije, a i postajale sve više specifične...

— Jesu li se ispunila neka predviđanja?

— Ako bi se to moglo zaista nazvati predviđanjima. Kad mi je bilo 15 godina, nas dvanaestoro smo se nabili u dvoja kola. Ušla sam u jedna od njih, ali sam u posljednji trenutak spazila momka koji mi se sviđao i izašla. Kola iz kojih sam izašla prevrnula su se u provaliju i svi su poginuli

— Slučajnost?

— Nema sumnje. Jednom sam morala avionom putovati u Floridu sa dvije prijateljice. Oboljela sam i otkazala. Avion je pao. Dakako, opet slučajnost. Jednoga sam dana kupovala kola. Mogla sam birati između crvenih i zelenih. Izabrala sam crvena. Poslije sam doznala da su zelena imala tvorničku grešku i razbijena su u sudaru s kamionom.

— Pretpostavljam da vi ipak ne smatrate da su to slučajnosti.

— Ne smatram. — Ona se nasmiješi. — Suviše ima zakonitosti u njima.

— A u vezi s ovim putovanjem nemate nikakvih slutnji?

— Nikakvih. Čuli ste i što sam poručila Jesseu.

— Možemo, znači, to sve zaboraviti?

Ona slegne ramenima, pa iznenada zadrhta.

— Ukoliko ne budem jedina preživjela. I to je moguće. Jednom sam se vozila u taksiju. Nisam imala nikakav predosjećaj. U sudaru dva mrtva, dva teško ozlijeđena, ali na meni ni ogrebotine. Predviđanja su egoistična...

— Kod vašeg brata nije tako. On je na Zemlji...

— Jest, ali zabrinjava ga sudbina »Goliatha«.

— Ne biste izbjegli da se na brodu dogodi ozbiljna nesreća — odlučno će kapetan. — Moram vam vjerovati i ne uznemirivati se.

— Imate pravo. Mislim da moram u svoju kabinu, Clem. — Digla se i zateturala, pa se prihvatila za naslon stolice.

— Ne osjećate se dobro? — zapita je Stillman.

— Ma ništa.

Koračala je čvrsto do svoje kabine. Kad je ušla, ponovo je uhvati omaglica. Kako to? Pa već tri dana nije popila ni kapi alkohola. Ni droge nije uzimala. Odjednom poželi da se zavuče u krevet, udoban i siguran, da legne i da više nikad ne ustane.

Pokušala se svući. Dugmeta su bježala ispod prstiju. Uspjela je strgnuti bluzu. Bila je iznenađena kako je daleko krevet. Zakoraknula je dva puta. Kod trećeg se soba prevrnula i ona se srušila na pod.

* * *

— Ne nalazim ništa — rekao je dr Richter. — Baš ništa — Bio je mlad i siguran u ono što govori. Mladi liječnici znaju sve. Kad ne mogu otkriti simptome, onda je bolest bez sumnje psihosomatska.

Aileen je ležala na svom krevetu, blijeda, lijepa i nepomična. Ispod pokrivača jedva primjetno su se dizale grudi u sporom ritmu slabog disanja.

— Prije nekoliko sati odlično se osjećala — tvrdio je Stillman.

Mladi je liječnik slegnuo ramenima. Borba može biti dobivena i izgubljena, mnogi se životi ugase za manje od nekoliko sati. Nekoliko sati može s medicinskog stajališta značiti vječnost.

— Površno gledajući — iznenada će dr Richter — ona se ne razlikuje od ostalih.

— Od koga to?

— Od ostalih putnika, njih oko dvanaestoro. Ovaj je slučaj ipak drukčiji toliko da se čini da je bolest drukčije prirode. Oni drugi nemaju...

— Kad su počele te bolesti? — zapita Stillman.

— Prije nekoliko sati — odgovorio je liječnik.

— Ima li izgleda da oni drugi bolesnici posjeduju pozitivni psihizam?

Izgledalo je da se liječnik zaprepastio kao da je kapetan načinio nešto ružno.

— Ne spominjemo psihički potencijal bolesnika na kartonima. Ne pitamo ih ni koje su vjere.

— Recite mi, doktore, da li je ta koma ozbiljna?

— Možemo samo pretpostavljati — reče liječnik — ali, rekao bih da ova žena umire.

— Umire? Nemoguće!

— Kapetane — reče liječnik — svaki otkucaj njezina srca sve je slabiji. Život gospođice Toye visi o niti.

Ton liječnikova glasa osvijestio je kapetana. On je možda gospodar na brodu, ali se ne razumije u medicinu.

— Ipak, ona mi je spomenula da će umrijeti tek u šezdeset petoj — promrmljao je za sebe. — Šezdeset pet... šezdeset pet...

Naglo se okrenuo, izašao kao meteor, zalupio vratima, pojurio kao tane hodnicima ne obraćajući pažnju na iznenađene poglede putnika. Uletio je u glavnu kontrolnu prostoriju.

Peti ga oficir začuđeno pogleda.

— Meredith! — zadihano će kapetan. — Kojom brzinom letimo?

— Prešli smo 63 BS, kapetane.

— Ostanite kod 63 BS — naredi Stillman. — Nikakvih ubrzanja, ne smijete prijeći brzinu od 63 BS, možda će čak biti potrebno da usporite. Bude li netko htio ubrzati, Meredithe, smatrat ću to pobunom. Razumijete?

— Razumijem, kapetane — odgovori Meredith.

— Bude li to od vas zahtijevao sam Wilfrid Harkins IV... — reče kapetan, ali ne dovrši jer se javio glas iza njega:

— A što ako Wilfrid Harkins IV bude zahtijevao nešto? Gurnuli ste me, kapetane, dok ste jurili ovamo. Igrate se Solokoffa?

— Gospodine Harkinse, nemate ovlaštenja da ulazite ovamo. Odsad vam zabranjujem da ulazite u kontrolnu prostoriju. To smatrajte naređenjem, jeste li me razumjeli?

Stillman uhvati Harkinsa za ruku i usprkos bjesomučnim protestima izgura ga iz prostorije i odvede u kabinu Aileen Toye.

Dr Richter se još nalazio kraj uzglavlja djevojčina kreveta. Bio je iznenađen.

— U ovih nekoliko minuta dogodila se znatna promjena, kapetane. Bolesnica... psihosomatska je bolest bila dosegla vrhunac svoje krivulje i sad bolesnica osjeća vidljivo poboljšanje. — Liječnik je očito žalio što je prije bio tako kategoričan u ocjeni djevojčina stanja.

Stillman je odahnuo i okrenuo se prema Harkinsu.

— Brod ne smije prijeći brzinu od 63 BS, gospodine Harkinse. Ja sam naredio to ograničenje. Kad se smirite, pokušat ću vam objasniti... ne, kad malo bolje promislim, čini mi se da vam neću

objasniti.

— Ja sam savršeno smiren — odvrati Harkins. — Vi okolišate, kapetane. Potrebno je da brod vozi 70 BS da bi stigao po voznom redu.

— U tom slučaju neće se poštovati vozni red, gospodine Harkins. Budemo li ustrajali na brzini od 70 BS prema planu leta, nikad nećemo stići na odredište.

Harkins se odjednom smirio.

— Znači li to da ste otkrili nešto?

— Jest, ali bojim se da vam ne mogu dati željena objašnjenja. Barem dok ne dobijem potvrdu da je zaista tako. Budite strpljivi.

Harkins nije bio nerazborit i čekao je da dobije naknadno objašnjenja. Izašao je.

Kad se Aileen oporavila toliko da se mogla prepustiti kapetanovim ljubavnim milovanjima, on joj se povjerio:

— Kako sam mu mogao objasniti da sam zabranio ubrzanje jer ti ne bi umrla u šezdeset petoj godini života nego u šezdeset petoj brzini svjetla?

(Objavljeno prema dogovoru s GPA München)

Mack Reynolds: *Zemljani, vratite se kući!*

Earthlings, Go Home!

Preveo Aleksandar Gvoić

Prošlo je ono vrijeme kada je poneki pustolov, po povratku iz Lhase ili Timbuktua, mogao mjesecima opisivati raznovrsne zgode i nezgode doživljene na tome velikom putovanju u daleke krajeve našeg planeta. Takav prizor možete lako sebi dočarati; dotični bi junak večeri na čestim sjedaljkama bio okružen radoznalom mladeži, koja je netremice slušala njegove istinite i dosoljene, a često i sasvim izmišljene doživljaje. Uglavnom, gotovo svi prisutni divili bi se zaneseno i vjerovali njegovim pričama.

No, danas je to sasvim drukčije. Svatko je svjetski putnik, svatko je već bio posvuda. Spomenete li na kakvoj sjednici vaše putovanje u Kinu, ili čak na Sumatru, opazit ćete kako bar trojica oko vas zijevaju od dosade. To je stoga, što veliki putnici već odavno nisu nikakva rijetkost. Štoviše, ima ih na stotine, na tisuće...

Eto, takvo nas stanje dovodi do onoga što htjedosmo sada reći. Naime, želite li biti putnik vrijedan pažnje, tada morate napustiti ovaj planet. Zasada ima malo svemirskih putnika. Tek šačica povlaštenih. Hajde, navedite one malobrojne koji su bili, recimo, na Mjesecu! Shvaćate li što želim reći? Pretpostavimo da se na slijedećoj sjednici opet povede razgovor o doživljajima s putovanja, a vi poslije treće čaše martinija kažete prisutnima, onako tobože nehajno: »Ma kakav martini, hajdete molim vas! Kad sam ono bio na Marsu, opio sam se do besvijesti. Ah, kakvo imaju piće! Suho je i resko, a pali u grlu poput žeravice. Spravljaju ga od ozona i dehidrirane... vode«.

To je, dakle, jedini način da ušutkate sve one hvalisavce i da skrenete pažnju na sebe. Tako i učinite idući put. Recite im da ste putovali na Mars i opišite im što ste tamo vidjeli i doživjeli. Uostalom, otputujte uistinu onamo... ali, čekajte malo... počnimo o tome od početka.

Svemirski brod je zasad jedino prometno sredstvo koje je preporučljivo za takva putovanja. No cijena prijevoza je toliko visoka da ne možete dopustiti sebi takav trošak. Međutim, nemojte misliti da to kažem stoga da biste zaključili kako treba jednostavno odustati od

putovanja na Mars. Ne, nipošto. Ali, ne pomišljate ni na to da se pokušate ukrcati kao... slijepi putnik. Otkrili bi vas, a to bi bilo vrlo neugodno. Posljednji takav slučaj o kome smo čuli zbio se s jednim nepromišljenim mladićem po imenu Elmer Hung. On se bio sakrio u neko skrovito spremište svemirskog broda, ali je bilo preblizu raketnih cijevi. Stigao je na Mars u jadnome stanju, a otkrili su ga Marsovci prilikom istovara prtljage. Taj se nije vratio ni do danas, a pitanje je hoće li se ikada vratiti kući.

Ne, jedini način kojim se možete koristiti jest nov sistem: »Putuj sada... a troškove će platiti tvoji unuci«. Takav sistem primjenjuje i država koja upada u velike dugove. U njoj se troši prekomjerno, s time da će buduće potomstvo podmiriti dugove svojih predaka. Taj su primjer slijedila i poduzeća za svemirske letove, pa se možete koristiti tom prednosti. Ustanova koja vam daje takvu pozajmicu radije uzima vaše unuke kao jamce i buduće platiše, jer polazi od pretpostavke da ste već toliko zaduženi da sve ne bi mogla isplatiti vaša djeca već da će to uspjeti tek unucima.

Inače, o svemirskom se putovanju nema mnogo što reći. Naime, što brže putujete, to je dosadnije vaše putovanje. Setate li desetak kilometara u prirodi, vidjet ćete mnogo toga zanimljivog, a potrošit ćete na to dva do tri sata. Upotrijebite li isto toliko vremena vozeći se auto-putom, prijeći ćete daljinu od dvjesta kilometara. No, vidjet ćete vrlo malo osim ceste kojom jurite, a usput možete imati smolu da vam se probuši koji kotač, ili da doživite čak i sudar. Provedete li, pak, dva do tri sata u mlaznome avionu, vidjet ćete samo nekoliko trenutaka okolni krajolik pri polijetanju i slijetanju, dok ćete u međuvremenu, leteći iznad oblaka, dospjeti samo prolistati časopis koji vam je domaćica aviona dala da utučete vrijeme.

Međutim, kada se nađete u svemirskome brodu, imat ćete za vrijeme odbrojavanja osjećaj kao da vam u želucu leti roj leptira, a pošto se letjelica vine put svemira, sjedit ćete u njoj dokono i pokušavati da nešto usput vidite. Naravno, vidjeti nećete ništa izuzev svemira, a njega će biti baš poprilično. Dakle, dosadi vat ćete se dok ne stignete na svoje odredište.

Dosada prestaje onoga trenutka kad sletite na Mars. Na Marsu je sve sasvim drukčije. Ako mislite da ste za svojih putovanja vidjeli neobične stvari kao što su stojeće kade za kupanje u Japanu, trgovine seksualnim pomagalima i literaturom u Skandinaviji ili prevrati u Južnoj Americi, tada slobodno zaboravite sve to. Sve dok ne stignete na Mars, možete reći mirne duše da niste vidjeli ništa neobično.

Najprije nešto o počinku. Razumije se, pri tome ćete poželjeti — jastuk. Jer, ako ne znate i ne možete spavati u visećem položaju poput kakva šišmiša, tada radije potražite hotel nalik ovima na zemlji. Vjerovao sam u sposobnost prilagođavanja tamošnjim navikama i

običajima, ali mi Zemljani jednostavno nismo sposobni visiti naglavce s podvinutim koljenima i tako počivati u marsovskim posteljama. Ne, to za nas nije nikakav počinak.

Ako ste se našli na Marsu s malo sredstava, pokušajte naći smještaj u hotelu otvorenom udruženim kapitalom Zemljana.

Ako je vaš džep dobro nabijen novcem, mogli biste odsjesti u »Akceleracijskom motelu«. Ne, ovo nije tiskarska pogreška i nije riječ o nekakvome hotelu »Excelsior«, već je to baš kao što i piše... »Akceleracijski motel«. Pripomenut ću uzgred da bi vam — unatoč tome što niste povezli sa sobom na Mars i svoj automobil, spomenuti motel mogao biti najbolje konačište. To je, naravno, pokretan objekt, ali vi možete uskladiti svoje odlaske i povratke prema njegovu ustaljenom voznom redu.

Klima je na Marsu vrlo surova. Oko podneva vlada neizdrživa vrućina, a noći su strašno ledene. Da bi doskočili tim golemim razlikama u temperaturi, vlasnici motela odlučili su da on bude u stalnome pokretu. Kratko rečeno, objekt je motoriziran. On neprekidno slijedi polusjenu koju Sunce tvori na tome nebeskom tijelu prilikom njegove putanje svemirom. Naravno, to bi na Zemlji bilo neostvarivo, dijelom zbog snažnije gravitacije i dijelom zbog postojanja državnih granica na našem planetu. No, kao što smo već prije rekli, na Marsu je sve drugačije.

Na sreću, budući da su suvlasnici motela Zemljani, postoji mogućnost da troškove plaćate nekom konvertibilnom zemaljskom monetom, i to bez ikakva problema. Međutim, to nas sada dovodi do pitanja o monetarnome sustavu Marsa. No, tamo ga uopće nemaju.

Zemaljski su ekonomisti svih boja još uvijek osupnuti zbog neuspjelih pokušaja da Marsijancima objasne bit novčanog sustava. Marsovski su povjesničari spremni priznati kako se prije nekoliko tisuća godina na njihovu planetu upotrebljavao novac kao sredstvo plaćanja. Ali usprkos tome, našim ekonomistima nije uspjelo postići mnogo u smislu pridobivanja suvremenih Marsovaca da prihvate zemaljski novčani sustav. Zapravo, takvi su pokušaji izazvali različite teškoće i neugodnosti. Čini se, naime, da su pojedini ljudi namjeravali steći velike svote njihova novca, a to je dovelo do niza nesporazuma, i naposljetku su Marsovci odustali od uvođenja takva sustava.

Predosjećajući vaše pitanje i priznajući da ni meni samome nisu sasvim jasne pojedine stvari kod Marsovaca, mogu vam samo reći, da se čini kako tamo svatko od svoje najranije mladosti odrađuje onoliko koliko je nabavio dobara u toku svog života. Kada jednom proživi svoj vijek i kada ga pokopaju, financijske vlasti načine obračun uspoređujući vrijednost njegova rada s onim što je utrošio za života.

Dobro, dobro, znam što namjeravate primijetiti. Želite znati što se zbiva ako ustanove da je taj više potrošio no što je privredio, je li

tako? Na to vam mogu odgovoriti jedino to, ali i podsjetiti vas opet da je na Marsu sve drugačije, da ga u takvome slučaju jednostavno ožive i natjeraju da odradi onu razliku. Da, da, gospodine, čini se da je medicinska nauka na Marsu otišla mnogo dalje nego u nas Zemljana.

Sretna je okolnost da vas pitanje novca neće mnogo uznemirivati dok budete podmirivali svoje račune u motelu u kojemu su suvlasnici Zemljani.

Naslućujem ponovo da vas zanima jedno važno pitanje i stoga vam moram unaprijed reći kako mislim da nećete poželjeti marsovsku hranu, a isto tako nećete poželjeti piti ni njihova pića. Cijela je istina da ima malo njihovih jela koja možete usporediti s onima što se priprema u kuhinjama naših hotela i koja možete prilagoditi ukusu Zemljanina.

Na primjer, ondje spravljaju jelo koje nazivaju »hladni tamale«, a taj mu je naziv dat zacijelo zato što prilično podsjeća na čuveno meksikansko jelo. No, slično mu je samo naoko. Naime, umjesto da ga pripreme dodajući mu dovoljno crvene mljevene paprike, Marsovci stavljaju u to jelo neku vrst nadomjestka. Na taj način, umjesto da vam usnice plamte od Ijutine, hvataju vam se na njima male ledene sige. Kada prvi put kušate to jelo, ostajete vrlo zbunjeni njegovom hladnoćom i okusom.

Ali nije hrana glavni uzrok koji će vas dovesti u veliku nedoumicu na Marsu. Njihovo će vas piće još više zbuniti svojim okusom.

Na samome vrhu liste marsovskih pića nalazi se njihov »woji« koji, uh, recimo radije crpe a ne destiliraju, iz nekakvih čudnih bobica što uspijevaju u pustinjama Marsa. Ne možemo sada ulaziti u biološke tajne njihova biljnog svijeta, no tu je negdje valjda i uzrok koji dovodi do sasvim neobičnog učinka prilikom uživanja tog pića.

Ukratko rečeno, kada srknete prvi gutljaj pića »lapis lazuli* imat ćete nekakav pakleni osjećaj lebdenja iznad svega što se nalazi oko vas. Taj će osjećaj polako jenjati poslije drugoga gutljaja. Učinit će vam se da su vam usta velika poput krletke za ptice, glava samo što se nije rasprsnula od bolova, dok vam je u utrobi živa žeravica. Ali, čemu još nabrajati? U vama je pravi pakao. Pomoći će vam još jedan gutljaj, zatim još jedan. No, morate paziti da ne pretjerate. Ali prije no što se strovalite u postelju, osjećat ćete se jadno kao još nikada u životu.

Znam da ćete me sada upitati, čemu onda uopće piti taj prokleti »woji«?

Odgovor je na to pitanje povoljan, jer ćete se idućeg jutra osjećati izvrsno. Taj napitak sadrži jedan sastojak koji vrlo podsjeća na alkohol. Od toga ste isprva omamljeni, i stoga vam se činilo da lebdite, ali zato ste drugoga jutra svjež i oran. Tada vas spopadne želja za još kojim gutljajem.

Međutim, taj »woji« je napitak za — siromahe. Piće za onaj imućniji sloj Marsovaca je »nig«. Činjenica da se njegov naziv poklapa s naopakim nazivom pića »gin« nema nikakva značenja, jer je »nig« po svome okusu vrlo sličan šampanjcu.

Uistinu čudesno piće. Od njega ćete porasti i dušom i... tijelom. Ne, ne, nije to obična igra riječi. Dobro ste čuli. Od »niga« ćete doslovce porasti. Baš u tome i jest teškoća u vezi s tim izvrsnim napitkom.

Popijete li prvu čašu »niga« prožet će vas cijeloga ugodna toplipa, a porast ćete za dobrih pet centimetara. Čini se da jedan od sastojaka tog pića ima antigravitacijsko djelovanje, a koje treba iskušati na sebi kako bi se po vjerovalo u to. U početku osjećate malu tegobu, no ubrzo se nje oslobađate, da biste se odmah našli u stanju potpune uravnoteženosti. Dva takva pića, i vi postajete viši za više od pola metra. Dotle je još sve pod vašim nadzorom. Nakon treće čašice već ste narasli otprilike za metar i osamdeset centimetara. Sada već nastaju neke teškoće. Jedna od neugodnosti jest i ta, da vam je teško sagnuti se na točionik, kako biste zatražili još jedno piće. Međutim, ubrzo dolazi i do točke kada vam je teško dohvatiti piće. To je znak da treba prestati, nakon čega se pomalo opet vraćate u normalno stanje.

Kada ste se donekle snašli u novim okolnostima, poželjet ćete nešto i razgledati na Marsu. Ako ste malo proučili turističke prospekte možda ćete htjeti posjetiti čuvenu spilju, prema kojoj je »Mamutska spilja« u Kentuckyju obična dječja igračka. Poslije razgledanja tog čuda prirode znat ćete da je vrijedilo dolaziti na Mars. Moram vas, međutim, upozoriti na nešto o čemu u turističkim prospektima nećete naći ni riječi. Naime, morate imati na umu da se ne zadržite u spilji duže od jednog sata. Inače se izlažete neugodnosti da vam na pojedinim dijelovima tijela izrastu sige nalik na spiljske stalaktite. Nevjerojatno zvuči, ali ipak je istinito. U spilji postoji neka čudnovata tvar koja tako djeluje na ljudski organizam. Naravno, kad izađete odande i kad prestane to djelovanje, sige će se smanjiti i naposljetku iščeznuti s vaših prstiju, nosa, ušiju i ostalih dijelova. Da ste bili slučajno nagi, sige bi vam izrasle na svim ekstremitetima...

Kad smo već spomenuli nagost, ona nije na Marsu nemoguća kao što biste mogli pomisliti. Uslijed nepostojanja vlage, ondje ne postoji ni odjeća kao kod nas na Zemlji. Tamo djevojke, zapravo, idu na svoje svakodnevne dužnosti odjevene u kostime, koji bi se mogli nazvati skoro bikini kostimima. Ne čudite se tome, jer smo rekli već na samome početku da je na Marsu sve drukčije. Eto, kada te djevojke odlaze na plažu, one se odijevaju u kostime od posebne materije kako bi se zaštitile od sunčevih zraka.

Plaže su na Marsu posebno zanimljive. Takve još niste imali prilike

vidjeti. Pri tome ne bi trebalo zapravo govoriti u množini, to jest, o... plažama. Jer, cio Mars je kao nekakva plaža. Međutim, neprilika je u tome, što tu uopće nema vode u kojoj bi se mogli smočiti!

To nas sada dovodi do jednog čuda koje morate svakako vidjeti prije nego napustite Mars. A riječ je o golemim spremnicima u najdubljim uleknućima gdje su se u pradavnoj prošlosti nalazili njihovi oceani. U tim spremnicima drže... dehidriranu vodu. Na Zemlji ne biste mogli naći ništa slično. Stoga se već pomišljalo, a i pregovaralo se o uvozu te neobične tvari. Ona bi se koristila za stvaranje poljoprivrednih površina u pustinjama kao što su Sahara i Gobi. Ta bi »suha voda«, kao što je ponekad nazivaju, imala razne prednosti. Mogla bi se, na primjer, prenositi u običnima platnenim ili jutenim vrećama. A bila bi vrlo prikladna i za umivanje onih koji ne podnose mokrinu, ili vlagu.

Postoji ipak i jedna osobita okolnost prilikom boravka i življenja na Marsu, o kojoj dosada još nismo govorili. Morat ćemo spomenuti i to, ali oprezno. Dakle, spomenimo sada i.., Marsovke, to jest, ženski dio života na tom planetu. Mi smo, kao Zemljani, posebna vrsta živih bića. Skloni smo tome da svoja gledišta, shvaćanja i navike zadržimo u svakoj prilici, bez obzira na okolnosti u kojima bismo se našli lutajući svemirom. Tako smo i naše nazore o slabijem spolu bez ikakvih predrasuda ponijeli sobom i na Mars. Iako su Marsovke sasvim drukčije od naših djevojaka, naš se odnos prema ženskome rodu nije izmijenio. Marsovci su što se toga tiče sasvim drugačiji od nas Zemljana. Kod njih je moral na neusporedivo većoj visini. Stoga, neka vas mnogo ne začudi kad ugledate posvud po zidovima ispisane pozive: »Zemljani, vratite se kući!«

(Objavljeno prema dogovoru s GPA München)

Deset domaćih autora: Deset domaćih priča

— Ja sam tvoj automatski robot!

— Ja sam tvoj automatski robot!

Bruji glas vjetrovitim pješčanim prostorom, zalazi duboko u to more zlatnih plamtećih zrnaca naslaganih u teškim slojevima, spušta se niz dine u oskudnu sjenu užarena pakla i penje strmoglavo po oštrim rubovima brda od fina kristala. Metalan glas, jednoličan opor, što tako sumorna i tužno odjekuje zaravnjenim svijetom, uporan glas, pun monotonije i ravnodušnosti, glazbe praznih bačava i klepeta zarđalih metalnih obruča. Miješa se s vjetrom i struji u daljine načas se gubeći iza rijetkih brežuljaka, da bi se ponovo vratio na isto mjesto, još jači, još metalniji, još divljiji i beznadniji, prastaro sirov i snažan. Huji zajedno s fijukom vjetra i ponire u pijesak, uzdiže teške užarene mase, a zatim se penje visoko, visoko u uvijek plavo nebo i nestaje, da bi se ponovo vratio, jednako očajan i jednako iskren.

— Ja sam tvoj automatski robot!

— Ja sam... tvoj... automatski robot!... Autoooomatski roobooooooot!

Sunčeva zraka odbija se od glatkog oklopa i tako snažno bliješti da u tom malom djeliću vremena konkurira i Suncu kao da se natječe s njim u snazi i razornosti blijeska i svjetlosnom ludilu, krugovima užarenih fotona koji se šire poput vira, koncentrično uporno, nezaustavljivo brzo, i pale već i tako užarenu masu zlatnog pijeska.

Čemu to nadmetanje u mrtvoj, beznadnoj dugoj, usamljenoj i jedinoj nepreglednoj pustoši? Čemu zaslijepljujući blijesak i glatki metalni oklopi, tisuće takvih glatkih metalnih oklopa u moru zlatnog praha i tisućama odsjaja i tisućama nadmetanja sa Suncem, u beživotnim, plamtećim predjelima, ispod goleme užarene lopte?

Sa čim se utrkuju glasovi, očajni i jednolični u beskraju zaglušujuće tišine, kamo odlaze i zašto se vraćaju? Čiji su to glasovi? Kome su upućeni?

— Ja sam tvoj automatski robot!

Tisuće metalnih glasova u jedan tren.

— Tvoj automatski robot!

I ponovo iste uporne riječi, i ponovo drhtaj ustajala zraka, mnogo puta u toku jednog od 365 dana, mnogo puta za taj jedan jedini put u jednoj godini, toliko mnogo da se riječi ne bi izgubile, iščezle iz pustinje,da bi ih vjetar mogao ponijeti svojim vrtlozima, da pustinja nikad ne ostane potpuno sama, jer ništa osim njih, ona nije posjedovala živog! Već vjekovima ništa živo. A nekad? Mnogo života

što su svakodnevno protjecali njenim predjelima, dolazili i odlazili, rađali se i umirali, samo što onda nije bila takva kakva je sada, niti se zvala »pustinja«, imala je rumene obraze na sunčevu zalasku i zelene haljine za dnevnih balova, šum jela je i žuborila, pjevala i kliktala u životnom zanosu. Nikada nije bila takva kao da će jednog dana postati pustinja, odnosno ono što je sada, jer i prije je bilo pustinja, ali ne ovakvih, jer ovakva kakva jest, nije bila obična pustinja: predstavljala je pustinju svih pustinja i pustinju iz pustinje. Bila je jedina, sama i beskonačna, kružna u vremenu, uokvirujući Zemlju.

Postojalo je samo nešto u njoj, i na svijetu, osim gdjegdje razbacanih kamenih gromada što su preostale iz davnih vremena, a nisu bile od pijeska, i jedna koja je bila stalno u njoj i nikad je nije napuštala podsjećajući je na stare dane. Stoga ju je uporno čuvala, zametenu u nanosima milujući je svakodnevno svojim snažnim vjetrovima.

Čuvala je tu homogenu gomilu kamenja što se izdizala iz monotonog ravnog pejzaža, uočljiva iz velike daljine, jedina uspravna, sama i stabilna struktura u nepreglednom moru žitkog pijeska. Osamljena je stajala ta gomila bijena vjetrovima i žarena Suncem, ponosna i uporna, kao prst uperen u nebo, sama kao duh, čvrsta i nepokolebljiva. Ostala je ona takva iz vremena kad se sve na Zemlji počelo mijenjati, kad se Zemlja urušavala u sebe drhteći i pušeći se na limbusu sveopćeg uništenja, kad su je potresi posljednji put razarali i tekuća lava razlijevala se u rijekama kanjonima i zelenim dolinama brišući sve pred sobom i povlačeći se u utrobu Zemlje. Kad je sve što je bilo živo nestajalo nepovratno i zauvijek u ponoru dima vatre, krikova i lomljave. Bili su to dani kad su nad Zemljom kružili crni oblaci, svugdje samo mrak i tišina. Mnogo je vremena prošlo dok se sve to nije razišlo i Sunčevi traci ponovo slobodno ogrijali površinu planeta. Samo što više i nisu imali što grijati, osim pijeska i kamenja razbacanog po kraterima.

Još kasnije, nakon još nekoliko manjih potresa, kad se površina ponovo izravnala, a ponori zatrpali, kad je Zemljom zavladao pijesak, nastao je krajolik ovakav kakav je danas.

Kako je ostala ta mala gruda lave jedina u tom opustjelom užarenom moru i kako je na njenu vrhu ostala utisnuta čudna skulptura, nastala prelijevanjem Zemljine jezgre, kako je uspjela ostati na površini, onda kad se cijeli svijet rušio u prah i pepeo, nitko nije znao, zapravo, nitko i nije mogao znati.

Bilo je to čudo.

Stajalo je to dvonožno biće, skrutnuto u lavi, uspravno tako već stoljećima, na vrhu gromade, i dominiralo okolinom poput kakva cara. Tko zna kako, lava ga je prelila u tom neobičnom položaju, s blago raširenim nogama, rukama uz tijelo i s uspravnom glavom sa

široko razjapljenim ustima, u položaju gotovo neobjašnjivo mirnom za panične trenutke kad je ovaj čovjek proživio svoje posljednje sekunde, i konzervirala ga, ohladivši se i potom skrutnuvši oko njegova tijela, ostavljajući ga za vjekove takva kakav je bio na dan svoje smrti.

Skulptura je bila sama, jer slučaj se nije poigravao sa svojim zakonima. Posljednja skulptura skulpturirajućih ljudi. Stajala je u jedinstvenom moru zlatnog pakla, bijena vjetrovima i žarena Suncem. Pješčana prašina danonoćno ju je pokrivala i punila razjapljena, ukočena usta finim zlatnim prahom.

I evo, još je sama! Stoji i promatra, začuđeno, otvorenih usta. Čini se kao da ipak nešto čeka?

Prolaze noći kad se kamen kameni i smjenjuju ih dani dugački i vrući kao samo Sunce, a ništa se još nije izmijenilo. Horizont je potpuno ravan, svuda jednolično beskonačno ravan i pust. No, skluptura još ima uspravnu glavu i gleda u daljine, kao da čeka.

Neznatni blijesak tamo negdje u daljini iza visoke dine, slučajni udar svjetla u glatku površinu, te lom, strelovito gibanje sjaja u pravcu skulpture!

I eto, to je to. Na to je čekala, strpljivo i postojano. Približavalo se!

Prvo jedan, pa sve više bljeskova, tamo iza pješčanih nanosa, jedino gibanje u oceanu tišine.

Širi se pijesak, pucaju kristali, kreće se gomila sjajnih metalnih oklopa, koračaju ukočeno, čvrsto i polako, ostavljajući iza sebe duboke tragove u zlatnom suhom žitu. Tisuće bljeskova, škripa metalnih koraka ukočenih mehaničkih ljudi, raznomjerni koraci s velikih udaljenosti.

Za njima vijuga dugačak trag i gubi se na obzorju označujući put kojim se kreću već danima, suhi, šibani vjetrovima, ali nepokolebljivi.

Jedanput u godini dana, udruženi, koračaju prema zajedničkom cilju, metalni hodočasnici s metalnim glasovima. Već su tu. Doprašili su ispod skulpture i zastali kao ukopani, usmjerili glave u gomilu skrutnute lave i gledaju bez riječi i pokreta.

Evo, jedan se izdvaja iz metalne skupine i prilazi ukočenoj lavi. Hoda vrlo polagano, mnogo lakše i ukočenije nego prije kad je zajedno s ostalima marširao kroz pustinju.

Dovukao se do podnožja kipa, te stao kao ukopan. Polagano podiže glavu i gleda svojim metalnim očima čvrst i ukočen kao i on sam, uvis prema skulpturi od lave. Ničega nema u tom pogledu, ničega osim hladne odlučnosti, uperen je samo prema jednom cilju, prema stvorenju, nalik robotu, koje stoji i gleda ga s visine.

Polagano se počinju otvarati mehanička usta, pokreću se minijaturni mehanički dijelovi, vrte se trake kompjutora, ukopčavaju spojevi i razli ježe se glas.

Metalan glas, očajno monoton, jednolično uporan i zvonak kao iz bačve.

— Ja sam tvoj automatski robot! Polako, ritmički i snažno.

— Ja sam tvoj automatski robot!

Sada se pridružuju i ostali, tisuće ostalih u metalnim oklopima otvara i zatvara mehanička usta, te se sve spaja u zaglušujuću buku što huči pustarom.

Drhti zrak od njihovih združenih jednoličnih glasova.

— Ja sam tvoj automatski robot! — gromko i tužno.

— Ja sam tvoj automatski roboti

I ponovo!

Vjetar slama riječi i vuče ih u vrtložne igre, diže ih prema nebu i odvlači u pustinju, strmoglavijuje u pijesak i iza pješčanih bregova, te ih ponovo vraća tamo odakle su i krenuli.

— Jaaaaaa... tvooooojjjj... automatskiiiii robot!

I opet isto, tako još mnogo puta, za taj jedan jedini put u godini; dovoljno da pustinja i kip ne zaborave na te riječi i da ih vjetar može sačuvati u svojim vrtlozima.

Tek navečer, kad se spusti mrak, prestaju glasovi, gube se zajedno s posljednjim blijeskom na metalnim oklopima. Tada se tamne, ukočene sjene okupljaju i kreću istim putem kojim su i došli, spuštajući noge ravnomjerno, određeno, nepogrešivo u vlastite stare otiske.

Odlaze svojim kućama, metalnim gradovima i domovima, svojemu životu, čudnom, još u fazi privikavanja na življenje bez ljudi, bez vodstva na koje su se toliko dugo vremena oslanjali.

No doći će i dan kada će to biti moguće i sasvim normalno, kada će skulptura u lavi konačno jedanput za sve vjekove otpočinuti, predajući se samo uspomenama.

Ognjen Nikolič: SAFARI

Grun povuče obarač. Brontopod se tržnu pogođen električnim udarom. Svali se na tlo pougljenjen.

— Oh, pogledajte što ste učinili! — krikne organizator safarija. — Kako ćemo ga sada preparirati?

— Oprostite, ne znam kako se to dogodilo.

— Rekao sam vam da pazite na napon kojim pucate. Svaka životinja treba drugi. Brontopod treba, doduše, velik napon, ali vi ste ga pogodili takvom energijom da...

— Bit će da sam pogrešno namjestio kazaljku na revolveru — pravdao se Grun.

Organizator mu bijesno otme oružje:

— Pa naravno! Čak dvije dionice predaleko. Vi kao da ste željeli razoriti ovaj planet.

— A što ćemo sada? — upita jedan iz grupe koja se približila njima dvojici.

— Grun je pougljenio svoj trofej. Ne može se više preparirati. Tako neće imati trofeja.

— Tko mu je kriv? — dobaci netko iz grupe.

— Čekajte! — viknu Grun. — Kako da se vratim bez tog trofeja? Toliko sam ga želio. Kako da se pohvalim da sam bio na safariju ako nemam najvažniji trofej?

— Znate i sami pravilo... — primijeti organizator —... jedan brontopod po članu ekspedicije. Ovdje je opasno zadržavati se. Trebali smo ionako već krenuti ali...

— Ali ja želim taj trofej — prekinu ga Grun. — Doplatit ću vam koliko tražite samo da još jednog ubijem.

— Hmmm... ako nešto doplatite mogli bismo još i ostati. Cijela bi preostala ekspedicija mogla otići na iduću etapu. Time bi se izbjeglo nepotrebno zadržavanje... Mogli bi nam ostaviti jedan od rezervnih brodića da ih kasnije stignemo.

— Izvrsno — zadovoljno će Grun.

— Možda, ali znajte da ćete iduću etapu morati preskočiti.

— Pa, viša sila — pomirljivo će Grun. — Ovaj je trofej ionako glavni razlog moga putovanja. One naredne etape ionako držim kao, ovaj... nužno zlo — isceri se. Izvadi novčanik. — Želim taj trofej. Koliko?...

Organizator promrmlja svotu. Grun ga pogleda sa smiješkom i izvadi dvostruku količinu novca:

— Ovo je za opasnost kojoj se izlažete.

— Mnogo hvala!

Grun se poče opraštati. Svima je stiskao ruke:

— Oprostite drage kolege, mislim da na ovaj način izbjegavamo sve nesporazume. Svi ćemo biti zadovoljni. Ja ću vjerojatno dobiti taj trofej, a vi zbog toga nećete gubiti vrijeme. Organizator i ja isplanirat ćemo točno toliko da se nađemo na kraju iduće etape.

Kimali su glavama ravnodušno. Ipak, bili su zadovoljni. To nije bilo samo njihovo lovište. Treba otići čim prije i što dalje. Svatko to zna. Neka oni riskiraju za svoj ćef.

Grun i organizator promatrali su brod koji se podizao prema novom cilju. Tamo malo dalje, bljeskao je brod koji im je bio ostavljen. Bez obzira na njegove male dimenzije, Grun je znao da je dovoljno snažan da ponese njega, organizatora i naravno trofej.

Krenuli su ponovo u potragu. Bio je to mučan marš. Gacali su kroz nepreglednu močvaru iščekujući svaki časak šum koji bi nagovijestio blizinu brontopoda.

Grun je psovao blato što mu se lijepilo na nekad sjajne, tek kupljene čizme. Stalno ga je nervoznim otresanjem nogu skidao, ali novo se nemilosrdno lijepilo. Bijesno je pokušavao otresti to novo, ali začu se urlik.

Grun je reagirao tako fantastično brzo da je organizator od iznenađenja ostao skamenjen. Takve reflekse od te debele mješine nije očekivao ni u snu.

Grun je opalio napola prignut prema zemlji. Brontopod urliknu u smrtnom grču. Još mu se neko vrijeme tijelo iskrilo od nakupljene energije, a onda i to nestane.

Grun pojuri prema bronotopu. Zaboravio je da mu se ono prokleto blato ponovo lijepi na novu i tako sjajnu obuću. Lupi čizmom bronotopoda, likujući zadovoljno.

Organizator je prišao.

— Grune, zaboravimo onu našu malu svađu. Izveli ste to tako dobro da sam bio zatečen. Mogli biste postati čak i profesionalni lovac.

Grun mu pruži ruku.

— Možda, dragi prijatelju, možda. Ipak je ovo za mene samo trenutno zadovoljstvo. Nego palo mi je nešto na pamet. Sto mislite da pođemo do broda i spustimo se na onaj brežuljak? Onaj desni. Izgleda dovoljno čvrst da izdrži težinu broda. Time bismo izbjegli mukotrpno izvlačenje tog brontopoda iz močvare.

Organizator je na to i sam bio pomislio ali nije rekao. Nije htio pokvariti ovako dobro Grunovo raspoloženje. Bio bi vrlo loš organizator da je to učinio.

Upute se prema brodu koji se jedva nazirao tamo daleko na horizontu. Prošlo je nekoliko sati naporna marša dok konačno nisu stigli do čistine na kojoj se nalazio brod. Bili su udaljeni još samo

stotinjak metara.

Nenadano se iza broda, tek sada vidljive, pojave dvije nepoznate prilike odjevene u srebrnasta odijela.

Grunova reakcija potencijalnog profesionalnog lovca bila je jalova. Zraka iz puške jedne od prilika ga pokosi. Grun pougljeni.

Organizator se instiktivno u strahu okrene i dade u paničan bijeg.

Osoba koja nije pucala okrene se pucaču:

— Oh, Stuarde! Vidite li što ste učinili? Kako da vam sada prepariramo taj komad ugljena? Kazaljku ste namjestili predaleko!

Stuard brzo pomakne kazaljku na pravu udaljenost:

— Imamo još jedan trofej — viknu, pokazavši na organizatora koji je bježao.

Podigne pušku, pažljivo nacilja i organizator se sruši. Bio je to divan, neoštećen trofej.

Stuardov organizator reče:

— Stuarde, oprostite na onom maloprijašnjem oštrom tonu. Izveli ste ovo kao pravi profesionalni lovac.

Stuard mu pruži ruku pomirenja:

— Ah, ništa dragi prijatelju, oduvijek sam želio imati jednog prepariranog Zemljanina u predsoblju.

Franci Cerar: UBOGI ČOVJEK

S naporom je podigao očne kapke koji su mu kao kamene ploče zatvorene grobnice pritiskivale oči. Činilo mu se da lebdi u nečemu što je nalikovalo na neprozirnu, čeličnosivu maglu. U tom bezobliČju ocrtavali su se tu i tamo kruti obrisi i pretvarali se u poznate predmete. Nije se sjećao gdje je bio ranije i što se s njim dogodilo; vidio je samo da je oko njega nekakav prostor — soba oličena bijelom bojom. Njegovo je tijelo ležalo u postelji pokrivenoj svježim plahtama a na noćnom ormariću ugledao je vazu s buketom ruža.

Pomisao da se vjerojatno nalazi u bolnici nije ga odviše uznemirila. U podsvijesti mu je uspomena na dugotrajnu usamljenost u čeličnoj šupljini bila još previše živa. Kroz prozor je mogao vidjeti gustu krošnju stabla; sunčeve zrake su se upravo probile kroz zelenilo ustreptalog lišća i došuljale se na postelju poigravajući se sa sjenama naboranog pokrivača. Prisna atmosfera svih tih poznatih stvari ispunila ga je osjećajem zahvalnosti; samo što mu nisu izbile suze na oči. Podmetnuo je bijelu nemoćnu ruku sunčanoj zraci i osjetio nježnu toplinu. Čuo je neke zvukove i polako okrenuo glavu prema njihovu izvoru. Prilazila mu je mlada bolničarka s osmijehom na ovalnom, zarumenjelom licu. Kako je osjećao potrebu za blizinom živog bića, halapljivo je upijao u sebe svaki pokret njezina lica i dražesne kretnje tijela.

Snovi, tisuću puta ponovo snivani, sada su se ispunili; poslije dugog i usamljenog putovanja opet je bio ovdje, u svijetu kojem je pripadao. Bio je kod kuće i nikada više neće krenuti mračnim putem dobrovoljnog prognanika.

— ooo —

Likovi su se nečujno kretali između komandnih ploča zamršenih uređaja, naginjali se i različitim prekidačima upravljali njihovim radom. Prizor je na ekranu izblijedio, sada su treptale samo vijugave linije i time potvrđivale da ono što su kontrolirali aparati još funkcionira.

Enij je prestao da gleda živahne krivulje i očistio predio za gledanje.

— Kako neobično — progovorio je.

— Zar nešto nije u redu? — upitno ga je pogledao Dian.

— Ne, naprotiv! Encefalni materijalizator funkcionira bolje nego sam očekivao. Slika je nestala jer se mozak trenutno odmara.

— Unatoč tome, rado bih ga malo pogledala — javila se Otija.

— Otijo, komično je da ga spominješ kao biće — zahihotao se

Dian. — Tu unutra samo je mozak spojen na encefalni materi jalizator.

— Ali, nekoć je bilo živo biće. Njegov lik si i sam imao prilike vidjeti.

— Vjerojatno je upravo tako i izgledao kako nam ga je prikazao njegov mozak, odnosno, ostaci mozga koje smo uspjeli izdvojiti iz kaosa rastvorenih organskih i anorganskih tvari.

— Na temelju čega zaključujete da je bio Zemljanin? — upitao je Dian.

— Oblik i kemijski sastav njegova mozga samo potvrđuje da je to biće srodno njima.

— Ne znam — sumnjičavo će Dian. — Prema legendama ha koje se pozivate prvotni stanovnici Zemlje izumrli su još prije nekoliko milijuna godina.

— Tako je — potvrdio je Enij. — Ali u legendama se spominju strojevi u kojima su putovali ne samo kroz prostor nego i kroz vrijeme. Možda je dubina htjela da se jedan od tih putnika kroz vrijeme razbio na našem planetu. Njegov mozak nam može osvijetliti tamnu prošlost u kojoj se skriva naše porijeklo. Nadam se da će nam ovaj slučaj pomoći objasniti legende i postaviti ih na čvrste temelje.

— Te legende... — rekla je Otija — moram priznati da o njima znam vrlo malo.

— Oprostite, Otija — nasmiješio se Enij — događaji posljednjih dana zahtijevali su brze odluke; u svoje smo vas pokuse tako reći uključili silom, pa vam nisam dospio sve potanje izložiti. Dian i ja smo izradili encefalni materijalizator za druge svrhe ali me je primamila jedinstvena prilika da istražim mozak tog stranog bića koje je možda čak i naš predak.

— I ja ću slušati pažljivo iako mi je Enij već prilično ispunio stanice za memoriju svojim pričicama — nasmiješio se Dian.

Enij ga je prijateljski potapšao po predjelu za kretanje.

— Radujem se što u ekipi imam i skeptika. Tako nema straha da će moja teorija biti dokazana samo zato što ja vjerujem u nju. Ako dopustite, različite ću legende, koje sam proučavao, spojiti u jednu najvjerojatniju, oslobođenu sveg mističnog balasta što se kroz tisućljeća nakupio na prvotnoj verziji. Prije nekoliko milijuna godina naš se planet zvao Zemlja i kružio je oko Sunca u nama nepoznatom planetnom sustavu. Jednom se iz svemira pojavio velik komet i udario u Zemlju. Posljedice su bile katastrofalne; udarac je izbacio Zemlju iz njene putanje i ona se počela udaljavati od svog Sunčevog sistema. Zemljani su već bili star narod; znali su da se neće moći prilagoditi naglim promjenama koje ih očekuju u svemiru. Okupili su svoje najveće učenjake i stvorili nekoliko novih bića koje su nazvali Potomci. Potomci su bili vrhunsko dostignuće njihove nauke: još

nijedno živo biće nije bilo toliko osposobljeno za borbu s okrutnim svemirom. Bili su slični Zemljanima, mogli su se međusobno razmnažati i — što je bilo najvažnije — vrlo su se brzo prilagođavali i najnemogućijim promjenama okoline. Potomci su preživjeli sve nezgode s kojima se Zemlja susretala na svome putu kroz svemir. Naposljetku se Zemlja uključila u planetni sustav u kojem još i danas kruži. Dakako, Potomci su se potpuno promijenili ali su sačuvali znanje tisuća generacija svojih izumrlih tvoraca.

— Mi smo Potomci — prošaputala je Otija.

— Točno! Mi smo Potomci — završio je Enij. — Nadam se da će nam mozak tog bića, koje je vjerojatno suvremenik naših tvoraca, to i otkriti.

— Ubogi čovjek, tamo unutra je sasvim sam, bez svega što je nekoć poznavao, bez budućnosti i bez tijela — rekla je Otija.

— Zašto ubogi? — usprotivio se Enij. — Povezan s encefalnim materijalizatorom, mozak je reproducirao njegovo tijelo i njemu poznatu okolinu. Iluzija sna je tako potpuna da može pipati, kušati, njušiti, da može ljubiti i kretati se kroz različite dijelove svog svijeta. Mozak istodobno stvara, emitira i prima sve prirodne reakcije njegova prividnog tijela. Bez te aktivnosti vjerojatno bi prestao funkcionirati i mi ne bismo nikada doznali što se sve nalazi u stanicama memorije.

— Znači da si on istodobno stvara cijeli svoj svijet?

— Da, i sve ono što pripada tome svijetu. Proces ćemo neprekidno primati preko ekrana i detaljno proučavati zbivanja.

— Vidiš li, Otijo — rekao je Dian — taj čovjek ima neke prednosti na kojima bismo mu mogli zavidjeti.

— Baš lijepe prednosti — uskliknula je Otija. — Nikako ne mogu zamisliti to njegovo neobično stanje!

— Nemoj o tome previše razmišljati. Ja osobno ću radije razmišljati o tvojim oblinama koje mi se neobično sviđaju — nasmijao se Dian. — Prije svega, mnogo su opipljivije!

— ooo —

Probudio se vrlo kasno; noćne sjene su još obavijale okolne predmete polumrakom. Prva mu je misao bila posvećena bolničarki; zaključio je da ona nije potpuno ravnodušna prema njemu. Anja, zvala se Anja, isto kao i djevojka koju je nekoć poznavao. Da, bila joj je vrlo slična! Na tu misao se nasmijao.

— Danas će biti lijep dan — rekao je glasno i pogledao kroz prozor.

(Izvorni naslov: **Ubogi človek** — Preveo Krunoslav Poljak)

Tatjana Delač: SEMENKA ZA KUĆU

Ja sam Smiljka i imam baku. Bakina je kuća jedina kuća koja ume da govori. Ne kao druge kuće koje prašinom govore o prošlosti zaboravljenoj u njihovim uglovima, a o nestašnoj deci mrljama od prstiju na zidovima. Bakina kuća zaista govori, ume da priča isto tako lepo kao baka, ume ča! i da peva. Ne verujete mi?

Jednom, davno, davno i moja baka je bila mlada. Neverovatno, zar ne? Volela je i umela da radi sve što ja danas volim i umem. I još mnogo više.

Posle je baka odrasla. Zaljubila se. Ne znate šta to znači? Ni ja ne znam. Baka kaže da je to nešto veliko i lepo. Baka uvek govori istinu. Možda poznajete moju baku? Zove se Sonja.

* * *

Sonja i Ivan su bili najveseliji mladenci. Njihov medeni mesec bio je najduži i najbučniji mesec u galaksiji. Najduži zato što je trajao devet zemaljskih meseci, a najbučniji zato što su oboje bili bučni i veseli.

Pegazovo sazvežđe je stvoreno za vesele ljude. Ima po neki veseli planet za svakog veselog putnika-namernika. Ima planeta sa cvećem, parkovima i vodoskocima, ima onih sa muzejima, pozorištima, robnim kućama. Sve što samo možete poželeti.

Najdivnijih devet Sonjinih i Ivanovih meseci brzo bi prošli i ostali najveselija uspomena da nije bilo dana broj 268.

* * *

Ali mnogo pre dana broj 268 zajedno sa grupom turista obilazili su ovi mladenci jedan planet u sazvežđu Pegaza. Tamo ste mogli da kupite sve što ste ikada videli i sve ono što nikada ranije niste videli. Sve su prodavaonice na tom planetu bile blistave i velike, sve su bile pune igračaka za decu i odrasle. A najlepše igračke prodavao je Stari Kapetan. U njegovoj prodavaonici bilo je najčudnijih stvari, donesenih sa ko zna kojeg njegovog putovanja po galaksijama i galaksijama. Bilo je čudnih biljaka, čudnih životinja, još čudnijih predmeta kojima nikada ne biste mogli da pogodite namenu.

Razdragan Sonjinim veseljem on joj je poklonio malo zeleno zrno.

— Grašak? — nasmejala se Sonja.

— To nije zrno graška — rekao je — To je seme za kuću.

— Seme za kuću?

— Jedina semenka u galaksiji. Doneo sam je sa Prstopletog planeta iz galaksije 8. Tamo Kuće rastu iz semenki. Uzmite je.

Radovaću se da je jednog dana uzgojite. Ovo je uputstvo za gajenje.

* * *

Dan broj 268 bio je najtužniji dan u sazvežđu Pegaza. Sonji su lekari rekli da nikada, nikada, nikada neće imati decu.

Ranije, Sonja nije ni razmišljala o deci. Verovala je da će, kao i svi drugi ljudi, i Ivan i ona imati malu, veselu, svoju decu. I nije se tome radovala ništa više i ništa manje nego sve ostale mlade žene. Ali posle dana broj 268 činilo joj se da nema ni jedne vesele stvari na svetu.

* * *

Vratili su se na Zemlju. Ivan je kući donosio ptice, mačiće i svakakve zanimljivosti. Uzalud, Sonja bi se samo rasplakala.

— Ne želim ptice, govorila bi. Ni mačiće. Želim dete. Ali Ivan nije mogao da i dalje ne pokušava. Jednom je kući doneo tropski cvet. Tako se Sonja iznenada setila:

— Kuća, Ivane, hoću da posejemo seme za kuću. Gde je naša semenka za kuću?

Našli su je u dnu staklene bašte među semenkama za cveće.

SEME ZA KUĆU

Kuća — (Lignum immortale; Varietaceae)

UPUTSTVO ZA GAJENJE

Kuća raste na travnatim zemljištima. Traži mnogo nege. Boja odrasle Kuće zavisi od vaše želje.

Posejte seme 20 cm duboko u zemlju, zalivajte ga uvek u sumrak, vodom za zalivanje. Razgovarajte sa njim s ljubavlju. Pričajte mu kako želite da izgleda kad izraste. Trudite se da vas zavoli.

Seme posle devet meseci izrasta u Kuću, upravo onakvu kakvu ste i želeli.

MOLBA: Ako nemate dovoljno ljubavi za seme, nemojte ga ni sejati. Uginuće.

Kada nekome želite da poklonite odraslu Kuću, uverite se da se njih dvoje dobro slažu. Ne nanosite Kući bol.

Kuća se na vrhu završava cvetom koji je štiti od kiše, upija vlagu potrebnu Kući za život, skuplja Sunčeve zrake i greje je. Kada odraste, Kuću nije potrebno zahvati vodom za zalivanje, ali to možete činiti ako je posebno volite.

Iz sredine cveta na vrhu Kuće posle dvadeset godina izraste semenka za novu Kuću. Stara Kuća neće uginuti ako odgojite novu. Uginuće, od tuge, samo ako je zauvek napustite.

* * *

Sonja je posejala seme. Zalivala je malu Kuću svaki dan. Dala joj je ime Suzana (tako je trebalo da se zove njena devojčica). Sumrak je za Suzanu i Sonju bio najlepši deo dana — vreme zalivanja. Sonja je opet počela da se raduje. Zbog Sonje, radovao se i Ivan.

Sonja je govorila Kući:

— Moja mala devojčica je danas bila dobra. Mnogo je narasla od našeg susreta jučer.

Ili:

— Bićeš lepa Kuća. Puna svetlosti. Rasti baš onako kako si oduvek želela da rasteš.

Kuća je rasla. I posle devet meseci izrasla je u najlepšu Kuću na svetu. Belu, pokrivenu velikim crvenim cvetom kao krovom, kišobranom i skupljačem toplote i vlage. Sona i Ivan počeli su da žive u Kući. Još uvek su je zvali Suzana. Nijedna Kuća od postanka prve galaksije pa do danas nije imala toliko ljubavi i toliko dobre prijatelje. A Kuća je čudna biljka. Ona traži mnogo, mnogo ljubavi ali ume i da je uzvrati.

Danas je Suzanin dvadeset osmi rođendan. Suzanin prvi rođendan (godinu dana od kada je baka posejala seme) bio je srećan događaj u Kući bake i dede. Suzana im je pokazala kako Kuća ume da voli.

Jedna Kuća kao što je Suzana, nije mogla da ne primeti kako Sonja želi devojčicu. Ali jedna Kuća, pa bila ona i bakina Kuća Suzana, ne može da vam ispuni svaku želju. Ona nije čarobna, ma koliko čarobna da meni izgleda zato što ume lepo da priča i peva. Zato je Kuća odlučila da im zameni devojčicu. Na svoj prvi rođendan Suzana je — progovorila.

— Dobar dan, rekla je, ja sam Suzica, najlepše odgojena Kuća u svemiru.

Baka kaže da nijedna Kuća ne govori. Čak ni one koje rastu u svojoj domovini, galaksiji 8. Ali, Suzana govori.

Suzana, bakina i dedina Kuća i devojčica bila je dobra devojčica. Ova devojčica nikada nije plakala, nikada se nije ljutila, nikada nije tražila da joj se kupuju igračke, ni skupe haljine. Uvek se hranila vodom kiše i vodom za zalivanje. Menjala je svoj izgled, svoje haljine — sama; kad god bi to poželela.

Ja najviše volim bakinu Kuću, zato što ona ume da priča najlepše bajke, da peva najlepše pesme, da šije najlepše haljine. Volela bih da umem tako lepo da pevam kad odrastem.

Pitate kako to da imam baku kad baka nikada nije imala dece?

Ali, ja sam Smiljka i imam osam godina. Danas je i moj rođendan. Suzana je moja mama. Ja sam — Kuća.

Snežana Lazarević: LJUBAV NA MEMFISU

Na periferiji grada u hladnoj studentskoj sobi Ana se sa knjigom u ruci i tihom muzikom pripremala za ispit. Muzika je postajala sve tiša dok na kraju nije potpuno prestala. Baš u tom trenutku sobom je odjeknuo zvuk zvona. Iako je gotovo utonula u san, Ana je brzo ustala i krenula prema vratima. Bilo joj je čudno da još nije stigla do vrata jer su bila samo nekoliko koraka do kreveta. Tek je tada opazila da se ona nečujno pomeraju i da nju vuku za sobom. Uhvatila ju je panika, ali već je bilo kasno pošto ju je neka nevidljiva sila terala da ide napred. Odjednom su se vrata otvorila i njena noga je kročila u prostoriju sličnu svemirskom brodu. Sručila se u prvu stolicu koja se našla u blizini jer više nije mogla da razmišlja ni o čemu. Prenuo je šum iza leđa. Na samo korak dalje od nje stajalo je biće nalik na »krušku« i nekako je prazno gledalo. Promatrali su se tako nekoliko trenutaka dok iz nje nije pojurila prava bujica pitanja, popraćena suzama: Da li je ovo stvarnost, kamo me vodite, ko ste, u stvari, vi, gde... Reči su joj zamrle na usnama, »kruška« se polako otvarala i iz nje je izašao mladić. Bio je otprilike njenih godina i moglo se reći da je zaista lep. Nekakva struja prošla joj je telom i obrazi su joj se zacrveneli. Upravo je htela da mu se obrati kad je opazila da se letelica pokrenula i da su se vinuli u visine. Leteli su tako neko vreme. Na tom putu ona je primetila niz različitih planeta koje su sa Zemlje izgledale tako sićušne ili se čak nisu ni videle. Nehotice se okrenula prema ekranu koji je tu bio ugrađen i opazila natpis »Dobro došli na planetu Memfis i osećajte se kao na Zemlji. Budite srećni što ste baš vi bili odabrani da dođete k nama.« Okrenula se ka mladiću i tada se susrela s najdivnijim očima i najiskrenijim osmehom. Znala je da je stekla prijatelja i ona mu se srdačno osmehnula.

Posle izvesnog vremena zajedno su stigli do vladareve planete. On joj je objasnio da ju je doveo samo da bi im pomogla da urede svoj planet. Sviđao im se život i običaji na Zemlji pa su to primenili na svojem planetu. Cak su svom narodu dali oblik bića na Zemlji. Rekao joj je da se — kad to bude gotovo — može da vrati na Zemlju. Bila je srećna. Saznala je da je mladić vladarev sin i da mu je ime KIS. Postali su prijatelji a na kraju se to prijateljstvo krunisalo brakom. Iako su se sporazumevali ekranom njihovoj sreći nije bilo kraja. Bili su ponosni i imali su najlepši medeni mesec. Proveli su ga na Zemlji a onda se vratili predivnom životu na Memfisu.

Željko Golubič: SNJEGULJICA IZ BUDUĆE PROŠLOSTI

Prije mnogo, mnogo godina življaše u supermodernoj vili na rubu prastare šume udovica direktora tvornice stakla. U potpuno automatiziranom kućanstvu najdragocjeniji joj bijaše robot-zrcalo i njegova svakojutarnja izjava da je najljepša na svijetu.

Kako bi izbjegla samoću, posvojila je kćerku svoga brata, kojeg je udarila kap nakon poraza njegova NK »Proton« u susretu s marsovskim drugoligašem. Snjeguljica, prozvana tako zbog blijede puti uzrokovane slabokrvnošću, bijaše tako lijepa, da je zrcalo slijedećeg jutra pred gospodaricom zašutjelo. Prisiljeno da izgovori svoju frazu, radije je počinilo samoubojstvo uključivanjem u strujni krug bez transformatora.

Kućnim automatima djevojka se neobično svidjela. Foto-ćelije su joj otvarale vrata prije no što im je prošla kroz svjetlosni snop, a stereovizor birao je kanale već na njezinu pomisao.

Kako to nije mogla podnijeti, udovica je izdala nalog sječkalici da pošalje djevojku u vječna lovišta, ali ta ju je, prekršivši zapovijed, samo odvela duboko u šumu i krišom je napustila.

Lutajući nepoznatim stazama, Snjeguljica je naišla na sedam fanatičnih tragača za uranom, koji su je, siti konzervi, oduševljeno primili i zamolili da im kuha.

Kad je udovica slučajno otkrila podvalu robota-sječkalice, osudila ga je na smrt rastavljanjem do posljednjeg vijka. Pronašavši laserskim lokatorom boravište omražene nećakinje, nabavila je lijepe jabuke, prekomjerno ih ozračila u kuhinjskom reaktoru i maskirana u putujućeg prodavača, stigla na željeno mjesto.

Kad je vidjela da se Snjeguljica, zagrizavši jabuku, srušila, zadovoljno se uputila u vilu. U međuvremenu je kućni mikroprocesor, očajan zbog počinjena zlodjela, omogućio nekontrolirano zračenje reaktora. Udovica ništa nije slutila, jer je Geiger-Miillerov brojač zbog sabotaže stajao na nuli i radijacija je počela svoje razorno djelovanje.

Zatekavši po povratku s posla svoju domaćicu u snu, tragači za uranom nisu je uspjeli probuditi. Na njihov poziv terenski inspektor Uranske kompanije donio je specijalne pilule za uklanjanje posljedica kontakta s radioaktivnim tvarima, koje su se pokazale djelotvorne, pogotovo u kombinaciji s inspektorovim poljupcem.

Snjeguljica i njezin spasilac odmah su se odvezli pred vilu umiruće udovice, kojoj je pogled na omrznutu djevojku preko ekrana interne

televizije samo ubrzao smrt. Oduševljena elektronska posluga po ubrzanom je postupku dekontaminirala zgradu, a mladi je par uspostavio preko terminala vezu sa Svjetskim centrom za vjenčanje i sklopio brak. Radosni kućni roboti iskoristili su ovaj nesvakidašnji događaj pa su uzeli prevelike doze struje i ulja, tako da su cijelu noć bacali iskre i ostavljali masne mrlje po podu.

Dobrivoje Šešlija: ANGOR

Imam jedan problem koji se zove Angor! Imam i roditelje, ali s njima ću imati nevolje tek kada se vrate kući. Moji roditelji nemaju nikog osim mene a to je već krupan problem. No ako i dalje budem sam i ne budem imao Angora...

— Polako, smiri živce dečko i izloži suvislo! — ukorih sam sebe.

Kako je, zapravo, sve počelo? Ne, nije od Angora već od moje dosade.

Zamislite samo petogodišnjeg klinca čiji roditelji rade po cijeli božji dan i koji se, onako usamljen, strašno dosađuje. Sta da čini to siroto dijete, pošto je savladalo sve stupnjeve obrazovanja predviđene za njegovu dob, steklo zvanje magistra i na kraju počelo specijalizovati određene oblasti? Naravno taj klinac, tj. moja malenkost, vrlo mnogo čita jer je po prirodi ambiciozan te puca čak i na sam doktorat! Usprkos svemu, njegov se intelekt ne iscrpljuje već naprotiv osjeća učmalost, monotoniju, neinventivnost, itd. Jednoga dana, čitajući »Šetnju kroz vrijeme« palo mu na pamet kako da se zabavi. Konstruisaće vremeplov!

Stvar se zakomplikovala kada je otac saznao što namjeravam.

— Nevaljalac jedan! Ko je još vidio da se balavac igra s vremeplovom? Zar zbog njegovih mušica da imam posla s policijom! Zabranjujem!

— Ali Alfrede, mali je već počeo izrađivati proračune. Pusti ga da dovrši ako mu to pričinja zadovoljstvo! — intervenisala je mama.

— U redu — složio se preko volje otac. — Ali čim završi, hoću da se ta glupa naprava donese meni. Zabranjujem upotrebu, prije nego se obavi testiranje i sve zakonske formalnosti oko registracije! — Zatim se okomio na mene. — Slušaj, mangupe, čuvaj se dobro ako samo jednom poletiš bez mog znanja! Jasno!

Ne samo da je bilo jasno, bilo je i gromoglasno. Znao sam dobro kad je otac ljut, a kada glumi ljutinu. Ovaj put nije glumio.

Ipak u pozadini te furiozne tirade nazirali su se i obrisi roditeljske brige. Nije bio u pitanju toliko strah od policije, koliko strah od mogućih neugodnih posljedica dječje nepažnje. I sve bi bilo u redu da nije zaboravljena jedna važna stvar — moja tvrdoglavost!

Sami proračuni i izrada letjelice nisu mi značili mnogo. Let je bio važan! A baš to mi je bilo zabranjeno.

— Zao mi je tata — pomislih u sebi — ali nemam namjeru ostati

bez takve poslastice.«

Drugim riječima spremao sam se prekršiti njegovu zabranu. Zbog svega toga radio sam ubrzanim tempom i konstrukciju priveo kraju mnogo ranije no što je bilo predviđeno. Razumljivo, moji nisu imali pojma o tome.

Nakon završnih radova preostalo je još jedino da izaberem smjer putovanja. Kako budućnost nije nudila bogzna kakvu perspektivu opredijelio sam se za prošlost. Razmišljajući o eri, odlučih se za konac ledenog doba i početak holocena, tj. za epohu između mlađeg paleozoika i mezozoika, u samo svitanje vrste homo sapiensa, dakle za ono što su paleontolozi nazivali »doba sjevernog jelena«.

A onda je osvanuo dugo očekivan dan. Mama i tata su po običaju krenuli na posao, a ja, također po običaju, u radionicu sa čvrstom namjerom da krišom isprobam »Olija«, kako sam odmila nazvao vremeplov zbog njegove veličine. Sve je funkcionisalo besprijekorno. »Olio« je tiho zazujao...

Začas sam se obreo u zelenoj udolini, prepunoj ogromnog bilja i čudnih zvukova čije porijeklo nisam mogao odgonetnuti. Ipak, jedan zvuk nadjačavao je sve ostale, a dolazio je iz široke jame blizu jedva vidljive staze. Činilo se kao da neko traži pomoć!

Uključivši zaštitno polje, lagano sam se približio rubu. Vjerojatno već pogađate ko je bio unutra. Na dnu jame, u »znoju lica svog«, koprcao se moj budući prijatelj Angor!

Bilo je očito da je upao u nečiju stupicu i da jadničak pokušava izaći, svjestan bliskog kraja bilo od gladi, bilo od ruke neprijateljski raspoloženog plemena.

U njegovim tamnim očima pročitao sam nijemu molbu na koju se nisam mogao oglušiti. Zato sam dohvatio antigravitacioni pištolj (vlastite proizvodnje) i operacija spašavanja je počela.

I baš u času kada je Angor bio skoro do polovine podignut, naišlo je pleme. Uz divljačke povike nasrnuli su na nas dvojicu bacajući kamena koplja, sjekire i strelice, ali nas je moje zaštitno polje štitilo efikasno.

— To je, dakle, prvi homo sapiens! — razmišljao sam posmatrajući grupu kosmatih dvonožaca, ne viših od 160 cm i ogrnutih u kože ubijenih životinja. — Ne djeluje baš impresivno! — zaključio sam sa smiješkom.

Angor je već bio izvučen i sav preplašen spremao se da pobjegne. No vidjevši valjda da su pokušaji napadača uzaludni, zastao je začuđen. U međuvremenu, moji prapreci dali su nogama vjetra, prestravljeni praktičnom demonstracijom moći homo superiora!

Na drugoj strani Angor me je zahvalno gledao i ispuštao nekakve krikove koje sam protumačio kao znak dobre volje i prijateljstva. Zatim je prišao, stavio me na svoja ogromna leđa i navalio trčati. Ovaj

spontani izliv radosti završio je, sasvim neočekivano, pod kristalno čistom vodom jednog slapa.

Naigrao sam se kao nikada prije. Bilo je smiješno i zabavno gledati kako se Angor kupa, a tek kako se prska... Poslije smo onako mokri i umorni, brali goleme plodove s drveća i u slast ih tamanili.

Dan je časkom prošao i jedan pogled na ručni časovnik opomenuo me je da se moram vratiti, ako ne želim da roditelji otkriju moju tajnu.

* * *

Više mi nije bilo dosadno. Svaki put kada bi se ukazala prilika ja bih se, uz pomoć »Olija«, sastajao s Angorom i uživao u različitim igrama koje je ovaj izmišljao. Moram priznati mašta mu je bila nepresušna i... nepredvidljiva!

Vrijeme je teklo, naše prijateljstvo raslo, veza se učvršćivala, a mene je počela mučiti misao kako ćemo se sastajati onda kada mi otac oduzme vremeplov. Napokon, nisam ga mogao dovijeka vući za nos!

Razmišljao sam, lupao glavu, loše jeo i još lošije spavao, sve dok se konačno nije iskristalisalo jedino moguće rješenje. Bilo mi je jasno da Angora moram dovesti u svoju epohu!

Naumljeno — učinjeno! Jedva smo se nekako smjestili u »Olija« i uskoro smo se obreli pred našom kućom.

I evo nas sada kako zbunjeni i uplašeni ležimo na predivnom zelenom travnjaku dok ja grčevito tražim izlaz iz novonastale situacije. Naime, ponovo je iskrsnuo krupan problem: kako Angora smjestiti u kuću i sakriti od pogleda radoznalih susjeda?

Bilo je neophodno da to učinim prije nego što se roditelji vrate jer, inače, čekale su me grdnje i sasvim sigurno vrlo oštra kazna.

Možda se vama čini da problem i nije tako težak. Najjednostavniji način je da se otključaju ulazna vrata i Angor uvede u kuću, zar ne?

E, u ovom slučaju to ne vrijedi! Zašto?

Zato, zaboga, što je u pitanju mamut visok najmanje četiri metra! A koliko ja znam kućna vrata su obično upola nižˆ

Goran Pavelić: PRED NAŠIM OČIMA

Kao i svakog dana u to vrijeme stajali smo pred »Zvečkom«. Ako vam to ništa ne kazuje, znajte da je riječ o kafiću u Masarykovoj ulici, između »Kavkaza« i Gundulićeve ulice, a nasuprot »Školskoj knjizi«.

Gomila nas koji nemamo stalnog radnog vremena stajala je ispred kafića i ispijala svoje sokove, kave i votke. Kao i svakog dana, razmjenjivali smo nevažne i poneke važne informacije, gledali ženske, zurili u vlastite cipele, pušili, smijali se, dogovarali se i ogovarali.

Tamo negdje u Gundulićevoj tutnjile su pneumatske bušilice i dodavale svoje decibele općoj gradskoj buci, prilično velikoj u to doba dana. Ljeto se pomamilo i obuzelo nas, a mi smo strpljivo odrađivali svoju porciju stajanja, prije no što ćemo se povući u hladovite stanove na objed. Bilo je oko jedan sat.

— Pogledaj, što je ono? — povikao je odjednom Danilo, fotograf, i pokazao rukom prema Gundulićevoj. Ispred zgrade »Keracommercea« nešto se događalo. Na otprilike metar i pol iznad pločnika zrak je titrao i nešto je svijetljelo. Nekakav se blijedi oblik počeo polako formirati. Kako su se prolaznici počeli okupljati, dobro smo vidjeli samo gornji dio objekta što je poprimao sve određenije konture.

— Idemo vidjeti što je to — kazao je Danilo. Nela, Davor, Ana i ja pohitali smo za njim. Sada su i drugi opazili da se događa nešto neobično i zurili su prema tom uglu, a neki su krenuli za nama u stopu.

Hrpa ljudi postajala je sve veća i već se stvorila prilična gužva. Kada smo stigli na prijelaz, zastali smo.

Predmet je sada bio potpuno vidljiv, jasno formiranih oblika. Bilo je to jajasto tijelo, visoko oko dva metra, a u najdebljem mu je dijelu promjer iznosio nešto više od metra.

Stvar je nalikovala na neku od onih fotelja što ih možete vidjeti na kakvoj izložbi dizajna suvremenog namještaja. Iznutra je bila izdubljena i tako okrenuta da smo mogli vidjeti tipa kako sjedi u tom udubljenju. Nismo imali mnogo vremena da ga pažljivije promotrimo, jer je uskoro tip iskočio iz »fotelje«. Na trenutak se osvrnuo, pogledao zaprepaštene ljude i probio se između njih. Nikome nije palo na pamet da ga nešto upita, ili da za njim pođe Gundulićevom prema Ilici. Svi su zurili u »fotelju«.

Automobili su trubili, jer sada su se ljudi zatekli i na kolniku ometajući ionako gust promet.

»Fotelja« je i dalje stajala u zraku, a zrak je oko nje titrao, kao od topline.

— Ludnica! Ljudi, kužite vi ovo! — vikao je Danilo dok smo se probijali prema »fotelji«. Napokon nam je to i uspjelo te smo se našli u prvom redu. Sada smo mogli vidjeti da se u tom izdubljenom dijelu uistinu nalazi stolica, nalik na one u kojima sjede astronauti, a na naslonjačima sa strane nalazilo se mnogo dugmadi i prekidača.

— To su kontrole. E, pa mislim da smo upravo prisustvovali prvom iskrcavanju svemiraca. Ako nije to, ne znam što je, ali je svakako suludo — euforično je izjavio Davor.

Prvi milicionar koji je stigao očito nije bio pripremljen za takve slučajeve: ljudi se tiskaju oko lebdećeg predmeta. Ćuli smo ga kako ispituje: »Sto je ovo? Tko je to stavio ovdje? Čovjek? Kako je izgledao? Kamo je otišao?«

Dobio je samo nesuvisle odgovore. I sam zbunjen, ne znajući točno što da radi, pozvao je pojačanje preko radio-stanice. Mi smo još stajali kada se začula sirena. Stizalo je pojačanje. Danilo je škljocao svojim »nikonom«, ali su nas onda malo odgurali i napravili oko »fotelje« obruč. Okrenuo sam se. Gomila je stalno rasla, ljudi su stajali na kolniku, automobili su se jedva provlačili. Na drugoj strani ulice ljudi su se propinjali na prste i istezali vratove.

Milicionari su uvidjeli da ovakvu situaciju mogu rasplesti samo ako maknu predmet koji stvara gužvu, tj. »fotelju«. Stigao je i »pauk«. A kada su radnici pokušali omotati lancima »fotelju«, nije im to polazilo za rukom. Svaki put bi lanci na desetak centimetara od »fotelje« nailazili na nevidljivu prepreku i kliznuli. Jednom im je uspjelo lancem omotati »fotelju« i zakvačiti je pomoću nekakve kuke, ali ipak je sve bilo uzalud. »Fotelja« se niie micala s mjesta, iako je vozač davao pun gas.

David i ja smo to odmah protumačili kao postojanje nepoznatog zaštitnog polja i od svega toga postajali smo sve uzbuđeniji. Napokon se pred našim očima događalo nešto o čemu smo inače samo čitali u naučno-fantastičnoj literaturi.

Kada je postalo očito da »fotelju« neće moći maknuti, svi su odahnuli s olakšanjem i nasmiješili se. Ili mi se to samo učinilo? Nije tu bilo nikakve poruge ni potcjenjivanja milicionara. Bili smo radosni zato što nam neće maknuti taj čudnovat predmet koji je upao u našu svakodnevicu i ona je odjednom postala nevjerojatno zanimljiva. Danilo je još škljocao

Oko tri sata ljudi su se sami počeli razilaziti. Pogledali bi još jedanput prema »fotelji«, a onda bi odlazili sami ili u grupama, vrteći glavama i smiješeći se blaženo.

Te večeri »fotelja« je još bila na mjestu i privlačila svojim plavičastim sjajem koji je lagano osvjetljavao okolne zgrade i ljude.

Svi su stajali pred »Zvečkom« i gledali prema »fotelji« i pričali samo o njoj.

Došao je i Danilo, ljutit.

— Ništa od fotki — promrsio je.

— Kako ništa? — pitao sam.

— Gle — reče i pruži mi negative. Uzeo sam ih i okrenuo se prema osvijetljenom izlogu kafića.

Na negativima uopće nije bilo »fotelje«! Na njenu se mjestu nalazila samo siva mrlja, jajasta oblika. Na rubovima je mrlja blijedjela, a na preostalom dijelu negativa bili su sasvim normalno eksponirani ljudi i okolne zgrade. Od devetnaest negativa nijedan nije uspio. Danilo je psovao, a Mance, student fizike, odvukao ga je u kafić, da mu za jednu votku objasni utjecaj zračenja nepoznatog zaštitnog polja na emulziju crnobijelog filma. Pokušao ga je utješiti da je to nešto slično laseru, koji se može zabilježiti samo na kolor-filmu. Kasnije je Danilo i to pokušao i uzalud potrošio jedan »Ektachrome 64«.

* * *

Sutradan, prvo mi je bilo da kupim novine. Za doručkom smo Ana i ja pročitali sve članke o »fotelji«. No, svi su samo nagađali, prvi očevici izjavljivali su nešto zbunjeno, a službenog komentara još nije bilo. Samo su pljuštala pitanja, ali nikome nije bilo ništa jasno. Odakle je sve to stiglo? Iz neke druge civilizacije? Koje? Iz druge dimenzije? Iz nekog drugog vremena? Na ta je pitanja mogao jedino odgovoriti onaj tip koji je nestao a kojeg još nisu pronašli. Kao da je propao u zemlju! A uz njega se vezivalo također stotinu pitanja Svi članci bili su samo ilustrirani, jer »fotelju« nije nitko uspio snimiti pa su ilustratori trljali ruke.

— Još ne mogu vjerovati da se to dogodilo — rekla je Ana žvačući kruh i paštetu.

— I te kako se dogodilo, samo smo svi zatečeni. Zamisli, pa mi smo među rijetkima koji su vidjeli to čudo. Bojim se da naši mozgovi to uopće ne mogu pojmiti, da je to izvan našeg misaonog sustava — ponovo sam se uzbuđivao.

— Da se bar onaj tip vrati — dodala je Ana.

* * *

Sa stranica dnevnika cijela ta stvar preselila se u časopise, na radio i TV. A »fotelja« je već deset dana lebdjela na istom mjestu. Filmski i TV snimatelji pridružili su se očajnim fotografima, jer »fotelju« se nije moglo snimiti ni na vrpcu, elektronski.

Zagreb je postao poznat svjetski grad, iako je većina novina koje su prenijele tu vijest, vjerovala da se radi ponovo o izmišljenom ufološkom slučaju.

Ali za nas, Zagrepčane, »fotelja« je postala nešto drago i intimno. Jer znali ste, vraćajući se s kakvog kasnog tuluma, da ćete »fotelju« vidjeti na istom mjestu, mirnu i plavičastu, kako lebdi u toploj noći.

Nepoznata i nedokučiva kao i uvijek.

* * *

Zaista im je trebalo dugo, ali to je najvjerojatnije zbog novaca. U republičkom budžetu zacijelo nisu bila predviđena sredstva za ispitivanje nepoznatih lebdećih predmeta. Istina, Mance nam je već prije bio nagovijestio da se u »Ruđeru Boškoviću« sprema ekipa stručnjaka, da će doći i neki učenjaci iz inozemstva i da će postaviti gomilu mjernih instrumenata i pokušati ustanoviti bar nešto egzaktno o tom izvanzemaljskom (izvansvemirskom? izvandimenzionalnom?) predmetu.

Tek sedamnaesti dan od pojave »fotelje« stigla je ta ekipa oko pet sati poslije podne. Stajali smo pred »Blatom« i napeto promatrali.

I onda se dogodilo: kada je sve bilo postavljeno, »fotelja« je lagano počela postajati prozirnom i blijedjeti. Stručnjaci su užurbano trčkarali oko instrumenata i ukapčali ih, želeći uloviti bar nekakav konkretni trag prisutnosti nepoznate i mnogo razvijenije tehnologije nego što je naša.

Činilo mi se da je odjednom nastala duboka tišina dok smo promatrali nestajanje »fotelje«. Ana me čvrsto držala za ruku, ne vjerujući da će »fotelja« iščeznuti. U zraku se još kratko vrijeme mogao razabrati oblik i vrlo je brzo sve bilo gotovo. Grad je ponovo postao onaj isti kao i prije.

Tuga i razočaranje prostrujali su kroz sve nas okupljene. A onda su se ponovo začuli automobili, svatko je pošao za svojim poslom.

Htio sam pitati, ne znam koga, Anu, samog sebe: »A što je s onim tipom?«... Ali sam šutio jer sam znao da i Ana misli isto, da svi mislimo isto.

I pošli smo bez nekog određenog cilja, ali smo znali da mi Tiše nismo oni isti, da u sebi nosimo nešto predivno i čudno.

Milanče Marković: RAZUM

— Nestrpljivi ste, komandante!

— A kako i ne bih bio... Ispod nas su ljudi koji su uspeli da ostvare nuklearnu eksploziju.

— Naša ekipa će začelo uspeti da uspostavi kontakt.

— To je gotovo sigurno. Ove guste šume ukazuju na gustu naseljenost naših srodnika... Ah, evo signala. Da čujemo izveštaj.

»Spustili smo se uspešno u šumu. Odmah nas je okružila velika grupa 'naše braće' koja nas posmatra sa grana. Ipak, ne previše zainteresovano«.

»Šaljemo im signale ali ne odgovaraju. Svakim časom ima ih sve više i više«.

»Ipak ne odgovaraju iako smo sigurni da nas razumeju. Možda smatraju sebe superiornim bićima pa ne vide potrebu da sa nama uspostave kontakt«.

»Meni je ovo jako sumnjivo. Mnogo ih je po drveću, skaču, mašu repovima i jedu neke dugoljaste žute plodove. Možda žele da nas zadrže dok ne dovuku neko svoje smrtonosno oružje... Tražim dozvolu za povratak«.

— U redu, vratite se.

— Što sada mislite, komandante?

— Oni su pronašli atomsku bombu, sada verovatno poseduju i mnogo snažnija oružja. Sve upućuje da imaju visokorazvijen razum, ali također i agresivan. Smatraću da je naša ekspedicija uspela ako se živi vratimo kući.

— Da, ipak su to visokointeligentna bića.

— Antoane, malo niže!

— Da. draga.

— Oh, do vraga! Rekla sam malo niže! Grudi mi nisu na nogama!

— Oprosti. Percepcija mi je malo popustila.

— Uh, dobro, dobro... Sada je bolje. Ne stezi me toliko, to boli! Nežnije... Hoću kompletan osećaj. Tako, oh, tako, tako...

— Sada je bolje, draga?

— Da, da, bolje je... ohhh... mnogo bolje! Stezi ih, rastrgni ih, jako, jako, jako!

— Ovako, draga?

— Da, da... Hajde sad, šta čekaš... Spremna sam, brzo, već gorim...

— Odmah draga, odmah.

— Oh, šta je sad? Zar moraš svaki put da me prekidaš, glupane? Zašto nisi već unutra? Vlažna sam kao jezero... Idiote, požuri!

— Da, draga. Napon je malo popustio i...

— Ne! Ne sada! Pojačaj se, budalo! Oh, ne prekidaj sa grudima! Hajde, hajde!

— Da, draga. Evo. Dobro?

— NIJE! Sta je sad opet? Zašto SADA? Jao, poludeću načisto sa tobom! Ne, ne prekidaj sa grudima... Čekaj, čekaj, popravlja se...

— To mi je milo, draga. Dobro?

— Ohh... Tako. Tako, mmm... Dobro je, nastavi. Sta se to sad pali i gasi, to crveno? Bode mi oči!

— Napon, draga. Još samo minut-dva i...

— NE! Nisam još spremna, ne još! Izdrži! Moraš da izdržiš... mmmmmm... grudi, grudi!

— Ovako?

— Da, d-da, da! Kakav je to okus?

— Mentol. Zar si zaboravila?

— Zaboravila — šta? Oh, ne prekidaj odmah sa grudima, ti morski glupane! Ugasi tu treperavu svetlost!

— Ne mogu. Izgoreću, moram da prekinem.

— NE, NE, NE!

— Izgoreću, Lori. Moram da prekinem za trideset sekundi. Zar želiš da...

— ŽELIM! Želim da nastaviš, ohhh... Jao, kakav okus tvojih usana! Sve mi kvariš.

— Mentol. Ti si ga izabrala.

— Ohhh... Nikad više...

— Moram Ja...

— Zaveži! Grudi... malo nežnije, Antoane.

— Moram...

— Umukni, idiote! Još malo, ne prekidaj me sada, mmmm... Pojačaj brzinu, još samo malo... Samo malo za tvoju malu Lori...

— Još deset sekundi i ja...

— Ćuti, ćuti sad. Oh, dolazi, dolazi... Talasi, valovi, reke, mora... Brže, brže...

— Moram da prekinem, Lori. Zao mi je, izgoreću. Izlazim.

— NE!

Nešto je zapištalo i zapucketalo i Antoan se u oblaku dima sruši sa Lori na pod. Lori se izvrnu na stranu i zari lice u dlanove, zajecavši.

— Oh, ne, ne, ne! Opet! Još jedan je pregoreo. Šta je to sa mnom? Sto je to sa NJIMA? Poludeću!

Skočila je sa kreveta, preskočivši Antoana na podu i otišla u kupatilo. Uključila je tuš i sa mlaznicom počela da se tuširа, sedeći na spužvasto-plastičnim pločicama na podu. Voda je bila hladna, ali Lori je željela da ugasi u sebi plamen koji je još plamteo.

Polako, Lori, polako, govorila je u sebi. Bilo je, prošlo je. Smiri se, inače ćeš brzo u ludnicu, među one infatilke, da se pridružiš onim hiljadama koje su već tamo. Kroz otvorena vrata je gledala u nepokretnog Antoana na podu. Da li će one u fabrici moći nešto da učine, pitala se, mada je sumnjala u takvo šta. Čak i da su mogle, reći će joj da je nepopravljiv. Izdaće joj urednu potvrdu, svakako, ali sa njom može samo da se slika. A Antoana će da prodaju na crnoj berzi za debeo iznos kredita. Čak i polovni, seksdridi su dostizali astronomske iznose. Ali, KAKO je mogla da se zaustavi, maločas?

Bilo joj je tako... tako... ah, do vraga! I to da joj s« sada desi, posle osam meseci samovanja i čekanja, kada je došao njen red da kupi seksdrida! Kakav je to kvalitet? šta li rade one glupe krave u fabrici, da joj je znati? TAMO ona nije mogla da se uglavi, jer su primane samo one. Bez nagona.

Pih! Bolje je i ovako. Zaliću se, tužiću ih, ja... Čekaj, Lori, polako, opomenula je samu sebe. Znala si da je u garantnom listu masnim slovima odštampano upozorenje: »Maksimum 15 minuta odnosa«. Znala si. Sve preko toga je rizik. Ali, kad joj je danas došlo tako. Danas nije jednostavno mogla pre. Nije išlo. Oh, svete glupi!

I šta sad? Ostala je bez Antoana, na sledećeg seksdrida će da pričeka. Jedino da pokuša kod Manuele. Vraga, pomisli. Ona kučka se ne odvaja od svog Ralfa, sve veče. Čak i posete prijateljica prima sa njim u krevetu. Jedva bi dočekala da joj se u lice nasmeje. Oh, zašto se sve ovo njoj događa? Od sto miliona žena na kugli zemaljskoj, ona je osuđena na višemesečnu apstinenciju.

Ustala je, još mokra od vode i pošla ka sobi. Prezrivo je okrenula

glavu od ležećeg Antoana i sta!a pred ogledalo. Šta sada? Do svoje smene je imala više od sedam časova. Kakav dan!

— Kučkin sine! — reče i šutnu nogom nepokretnog Antoana. — Sebični, kučkin sine! NAMERNO si to uradio!

Sela je za sto i uključila se u gradski kompjutor. Na svom je računu imala još dosta kredita. Mogla je da pozove servis da pogledaju Antoana. MOŽDA ipak nije za fabriku ili za otpad. Najzad, bila je dobra prijateljica sa Lili, a ona je glavna u servisu.

Uključila je video-vezu i na ekranu ugledala Lilino bucmasto lice. Nasmešila se što je mogla ljubaznije.

— Zdravo — reče.

— Zdravo, Lori. Problem?

— Antoan, šta bi drugo...

— Poslaću djevojke. Što je bilo?

— Hm... Ovaj, pregoreo je. Lili se namršti.

— Tako? Pa sad, to je posao za fabriku, Lori. Miris, težina, brzina, to bi išlo, ali ovo...

— Molim te, Lili.

— To je već protiv pravila... — Lili razmisli za trenutak.

— čekaj me. Doći ću... sama.

— No, eto... — Lili se uputi ka kupatilu. Stala je pred dermo fen, koji joj u trenu sprži zaštitni lak na telu. Zatim «e istušira. — Pa, nisam verovala — reče vraćajući se u sobu

— zbilja nisam. Dobro je, ipak. Uh, sad mi je bolje. Kad budem odlazila, premazaću se kod tebe. Danas je procenat zagađenja opet iznad proseka.

— Je li sve u redu? — upita nestrpljivo Lori.

— Moraću da isprobam — nasmeši se Lili. — Ti me pričekaj u drugoj sobi.

Kroz deset minuta Lili izađe obučena i zadovoljna lica. Pohotna kučka, pomisli Lori, no te misli joj se nisu očitovale na licu. Lilino prijateljstvo vredelo je mnogo više.

— Radi, mila... Kao nov. Naravno, moraćeš sada da se ograničiš na striktnih deset minuta. Nije moglo nikako više.

— Zar samo deset? — upita razočarano Lori.

— Nije moglo drugačije, draga. Učinila sam sve što je bilo u mojoj moći. MENI nije smetalo. Antoan je još sasvim dobar momak. Pomisli na čekanje... Neka te bolje pripremi, znaš. Ništa ti neću naplatiti, jer sam ga isprobala.

— A ostalo?

— Ostalo? Ah, da! Više nema mogućnosti za programiranje mirisa i okusa, a i razgovor će vam biti malo ograničen. No, glavno je da radi, zar ne?

Lili je ostavi, mahnuvši rukom. Kada ju je ispratila, Lori se vrati u

sobu. Antoan je sedeo na krevetu. No, pomisli Lori, do posla ima još šest časova. I to je nešto.

— Antoane?

— Da, draga?

— Dođi ovamo — reče Lori svlačeći se i pružajući se na ležaj.

— Da, draga.

— Bićeš nežan prema svojoj Lori, zar ne?

— Da, draga.

— Kao pre, znaš.

— Da, draga.

Oh, uzdahnu u sebi Lori, dok ju je Antoan uzimao u svoje plastično naručje i spuštao svoje vesto izrađene plastične usne na njenu kožu, dok su mu ruke prelazile preko oblina i milovale grudi, dok ju je plastično, savršeno izrađeno telo pritiskalo, oh, prokleti, glupi, ratoborni muškarci! Trudila se da misli na Antoana, na limit od deset minuta, da uskladi njegove i svoje pokrete, da ovaj put bude lep kraj. Koliko li u ovom trenutku ima žena sa istim problemom?, pomislila je grleći Antoana, među preostalih sto miliona? Na ćelom svetu žena, bez muškaraca...

— Oh, prokletstvo! — opsovala je ne izdržavši.

— Da, draga?

— Zar je to sve što umeš da kažeš? — upita Lori mučno.

— Da, draga.

— Oh, prestani!

— Da. draga.

— Ne sa tim, ti plastično čudovište. Nastavi...

— Da, draga...

Henry Kuttner: Tvonki

Twonky

Preveo Božidar Stančić

Pogoni Mideastern Radija bili su toliko rasprostranjeni da Mickey Lloyd nije mogao poznavati svakoga radnika. A plaćeni su, uostalom tako loše da su odlazili čim bi im se pružila prilika. I kad je Lloyd spazio čovječuljka s velikom glavom što je teturajući izašao iz nekoga skladišta, najprije je pogledao njegovo radno odijelo a tek onda ga oslovio blago i čvrsto:

— Što je, momče? Pa odmor je završio prije pola sata. Hajde, na posao!

— Ppposssao — zamuckivao je čovjek. Bilo je očito da ima teškoća s izgovorom. Da nije pijan? Kao šef službe, Lloyd to nije mogao dopustiti. Odbacio je cigaretu, približio se radniku i pomirisao. Ne, nije zaudarao na alkohol. Pogledao je na značku iznad gornjega džepa radnog odijela.

— Dva-nula-četiri. Gle, vi ste novi?

— Nnnovvi. Uh!

Čovjek stavi kažiprst na veliku izraslinu što se vidjela na čelu. Čovječuljak je bio čudan, gotovo potpuno ćelav, mjesečasta i sjetna lica, sa dva začuđena oka.

— Hajde, Joe! Probudite se! — Lloyd je postao nestrpljiv. — Vi radite ovdje, zar ne?

— Joe? — začudi se čovjek. Činilo se da duboko razmišlja. — Raditi? Da, ja radim. Proizvodim. — Sad je već bolje govorio.

Lloyd još jednom pogleda na značku iznad džepića, uhvati radnika za ruku i odvede ga do prostorije za montažu.

— Ovo je vaš odio, zar ne? Hajde, ulazite. Znate što morate raditi?

— Ja sam... sstrručnjak... — reče čovječuljak čudno se previjajući, kao da je s mukom održavao tijelo u ravnoteži. — Radim bolje od Ponthwanka.

— Nema sumnje — odvrati Lloyd. — Hajde, prihvatite se posla. — I Lloyd se udalji.

Čovjek kojeg je Lloyd nazvao Joe časak je oklijevao. Prstima je opet popipao izbočinu na čelu, pa je pogledao radno odijelo. Gdje...?

Jest, mnogo ih je visilo u prostoriji u koju ie ušao. Njegova vlastita odjeća zacijelo se uništila dok je putovao... ali kamo je putovao?

Zaboravnost — reče sam sebi. Pao je odnekud... s nečega... kad je to nešto sišlo i zaustavilo se... Čudno, ova ga prostorija nije podsjećala ni na što. Zaboravnost! On je bio radnik. Proizvodio je neke stvari. Ali te riječi nisu u ovoj prostoriji imale smisla. Ništa nije prepoznavao. Bio je smeten. To će vjerojatno proći. Već je počelo prolaziti.

Na posao! — rekli su mu. Dobro! Prošao je prostorijom, možda se prisjeti.

Posvuda su ljudi u radnim odijelima izrađivali stvari. Jednostavne stvari, jednostavno. Da nije među djecom?

Joe prijeđe iz radionice u drugi odjel, gdje je do mile volje mogao razgledati neke finalne proizvode: radio-elektrofone, kombinacije radija i gramofona. A tako! Pa, nije baš... no, ne plaćaju ga da kritizira robu. Uostalom, on proizvodi tvonkije.

Tvonkije? Kao da je ta riječ pročistila njegovo sjećanje. Dakako, znao je izrađivati tvonkije! To je i radio cijelog života! Za to je bio programiran. Sad su izrađivali nove modele tvonkija. Za njega je dječja igra adaptirati se.

Joe se vratio u prostoriju, sjeo za proizvodni stol i počeo izrađivati tvonki. Od vremena do vremena prošao bi prostorijom i ovdje-ondje uzeo koji materijal koji mu je bio potreban. Kako nigdje nije našao volframa, načinio je uređaj za njegovu izradu.

Radno mjesto nalazilo mu se u kutu, postrance od drugih. Bilo je slabo osvijetljeno, ali je Joe imao oštre oči. Nitko nije ni opazio da on konstruira kompletan uređaj, šasiju i kutiju. Nitko nije vidio da on to radi vrlo brzo. On nije zamijetio kad je dan znak za podnevni odmor. Kad se smračivaio, njegov je posao bio završen. Nedostajao je samo drugi sloj boje na kutiji. Ali takve boje ovdje nisu imali. Joe uzdahne i pogleda na pod prostorije. Nisu imali pneumorelaks. On se pomiri sa sudbinom i legne na pod. Probudio se nakon nekoliko sati. Prostorija je bila prazna. Čudno. Možda su promijenili radno vrijeme? Duh mu je bio jasan. Nakon nekoliko sati sna razbistrio mu se um. Uzeo je svoj tvonki, odnio ga u skladište i usporedio s ostalim uređajima. Na izgled nije bilo nikakve razlike. Joe je prikrio ostale uređaje i motor. Zatim se vratio u pogon. Tada se jasno sjetio.

»Prekoračenje brzine! Jest, to je bilo! Zato sam iskliznuo i odstupio od svoga vremena!« — pomislio je.

Požurio je u skladište, kamo je stigao u početku, pa skinuo radno odijelo i objesio ga na mjesto. Zatim je otišao u kut, ogledao se, uspeo se na metar od poda i — nestao.

* * *

— Vrijeme se mijenja! — patetično će Kerry Westerfield. S uživanjem se protegnuo, oslonivši se petom na kamin, koji je bio kao

stvoren za to. Iz kuhinje se čulo zveckanje čaša i boca.

— Jučer u isto vrijeme — nastavio je Kerry — pio sam martini. I mislim da ću sad popiti još jedan zbog te promjene. Čuješ li me, anđele? Vrijeme je krivulja!

— Čujem! — doviknuo je iz kuhinje anđeo po imenu Martha.

— I zato ću večeras uzeti dvostruki martini.

Martha je ušla u prostranu sobu za dnevni boravak. Bila je mala, tamnokosa, šarmantna, slatka. Da je to točno, dokazivao je podatak da se Kerry odmah u nju zaljubio. Pregača ju je činila još privlačnijom.

— Ovdje je tvoj martini — rekla je. — No, bude li ta tvoja vremenska krivulja malo duža, neću imati dovoljno džina. — Odložila je čaše i počela tresti miješalicu.

— Polako! — vikne Kerry. — Ne smiješ tresti! Samo miješaj! Evo, dobro je. — I on uzme čašu, pogleda prema svjetlu, i gutne. — Dobro, odlično!

I Martha je srknula, gledajući svojega muža.

Zgodan je, ima crne kose, malo na JJjepoočicama posrebrene, četrdesetogodišnjak, velika, ponekad ironična usta. Bili su u braku 12 godina i bilo im je dobro.

Kroz prozor dopiralo je blago svjetlo predvečerja. Posljednji zraci sunca svjetlucali su na novom radio-gramofonu. Kerry ga je zadovoljno pogledao.

— Ima lijepu liniju! — primijetio je.

— Jest, ali je i vrlo težak. Prevoznik ga je jedva podigao na stube. Hoćeš li ga uključiti, Kerry?

— Zar ga ti još nisi?

— Već mi se i stari činio zamršenim — Martha će s grimasom na licu — pa onda možeš misliti kako je ovaj... Iznenađena sam ovim uređajima. Ja volim stari tatin Edison. Okreneš dugme i iz kućišta se začuju zvukovi. S njime sam se snalazila. Ali ovo s dugmetima za pritiskanje, s basovima, visokim tonovima, s nijansama zvuka, automatikom i što ja znam čime...! Radnik koji ga je dovezao tumačio mi je. Ti se snalaziš u tome? Ja ne bih pokušavala... Ali kad metneš staru Crosbyjevu ploču na tako osjetljiv aparat... nekako ima stidljiv glas...

Kerry se diže.

— Stavit ću Debussy ja.

No, u prolazu spazi omotnicu na stoliću i sjeti se.

— Najnovija Sinatrina ploča... za tebe.

— Mogu je čuti? — zadovoljno će Martha.

— Nego što!

— Moraš mi pokazati kako...

— Ma, to je jednostavno — odvrati Kerry. — Ove sprave rade sve

što zaželiš, automatski.

— Šteta što ne peru posuđe! — uzdahne Martha. Zatim se diže i odnese čaše i boce u kuhinju.

Kerry upali svjetlo i počne razgledavati novi radio, posljednji model »Mideasterna«, sa svim mogućim usavršenjima. Mogli su to sebi priuštiti. Stari im je radio već bio za staro željezo.

Radnik koji je donio aparat nije ga uključio. Ali gdje je kabel s utikačem? Prignuo se. Nema ni kabela, ni antene, ni uzemljenja. Sve je ugrađeno u aparat. Odlično! Sagne se dublje i pronađe otvor u kojem je bio smotan kabel, pa ga stavi u utičnicu. Zatim otvori dvoja vratašca i pogleda skalu. Izvanredno! Iznenada je bljesnulo plavkasto svjetlo i morao je zažmiriti, zatim je nešto zveknulo, čuo se nekoliko puta »klik« u unutrašnjosti aparata. Što je to sad? Kerry pritisne neko dugme i kontakt, pa počne gristi nokte.

— Upute su ubilježene — reče radio bezbojno.

— No, što je to sad? — primijeti Kerry okrenuvši dugme. — Neki radio-amater? Pa nisam valjda na kratkim valovima? — I on slegne ramenima i sjedne pred ormarićem za ploče. Aha, evo Debussyja. I on izvadi »Poslijepodne jednoga fauna«. Slobodnom je rukom izvadio cigaretu, stavio je u usta, potražio rukom na stolu šibice, našao ih, upalio jednu, ali se ona odmah ugasila. Upravo je htio kresnuti drugu kad njegovu pažnju privuče neki čudni šum. Radio je prilazio, koračajući preko sobe! Zatim se zaustavio i neki držak ili uzica, što je završavala hvataljkom, iskrsne odnekud, uzme šibicu i kresne, pa je približi cigareti i pripali.

Refleks je bio jači od čuđenja. Kerry je povukao, i otpuhnuo dim. Zatim se njegov pogled zamaglio, a kad se stresao i sabrao, radio se nalazio na svome mjestu. Kerry je grizao usnu i pozvao:

— Martha!

— Odmah! — javila se iz kuhinje. — Odmah je gotovo! Kerry nije ništa rekao. Digao se i približio radiju pa ga potanko promtrio. Opipao ga. Jest, drven je, ali na izgled krhak. Male nožice, također, čini se, od drva. Nekako krhke... Utikač nije bio u utičnici. Kako onda...?

— Možemo na ručak! — viknula je Martha.

Kerry je ugasio cigaretu u pepeljari i polako izašao iz sobe.

— Koliko si martinija popio? — zapita ga Martha dok je stavljala zdjelicu za umak na stol.

— Ali... samo jedan! — odvratio je on. Začudio se kako mu je glas nekako zbunjen. — Malo sam pridrijemao, vjerojatno sam malo...

— Hajde, posluži se — primijeti Martha. — Nećeš tako skoro uživati u finim stvarima koje ti spravljam s ljubavlju.

Kerry se potapša rukama po džepovima i izvadi omot pa ga pruži ženi preko stola.

— Evo tvojih karata, anđele. Nemoj ih zametnuti.

— Baš si srce, rezervirao si mi karte. — I ona stavi željezničke putne karte u omotnicu. — Hoćeš li se snaći sam?

— Ma hoću, hoću... Mislim da hoću. — I Kerry posoli svoj avokado. — Samo ti pođi u Denver i ne uznemiravaj se. Pomozi Carol oko toga djeteta.

— Znaš kakvi su Bill i Carol, moja jedina sestra — nasmiješi se Martha. — Velika djeca kojima je potrebna pomoć.

Kerry nije odgovorio. Razmišljao je i gledao svoj avokado naboden na viljušku. Već je osam godina predavao na sveučilištu i znao je sve o djelima Bedea le Venerablea.

Poslije ručka popili su kavu i popušili cigaretu, pa su popričali. Zatim je Martha pogledala na sat.

— Vrijeme je da operem posuđe — rekla je.

— Pusti, ja ću — ponudi se Kerry.

Otpratio ju je u sobu i pomogao joj oko spremanja prtljage. Zatim je odnio kovčeg u kola i odvezao ženu na stanicu. Vlak nije kasnio, pa je Kerry za pola sata već bio kod kuće. Zatvorio je vrata i zijevnuo. Bio je umoran. Još da opere posuđe, pa da popije pivo i u krevet.

Prolazeći kroz sobu sumnjičavo je pogledao radio, zatim je ušao u kuhinju i počeo prati posuđe. No zazvonio je telefon, pa je Kerry obrisao ruke i pošao u predsoblje da se javi. Bio je to Mike Fitzgerald, nastavnik psihologije na sveučilištu.

— Zdravo, Fritz!

— Zdravo. Je li Martha otišla?

— Upravo sam se vratio sa stanice.

— Zacijelo je mrtvačka tišina kod vas. blušaj... imam ovdje viskija koji upravo traži da bude popijen. Da skočiš k meni?

— Pa, dobra ideja — reče Kerry i opet zijevne. — Ali ja sam nasmrt umoran, a sutra me čeka težak dan.

— I mene već danas. Upravo sam ispravio hrpu zadaća i rado bih popričao.

— Samo časak! — reče Kerry, pošto je iza svojih leđa čuo neki šum iz kuhinje. Okrenuo se i pogledao, a zatim preko hodnika došao u kuhinju. Ondje je zastao, bez glasa, ukočenih ruku i nogu pred otvorenim vratima: radio je prao posuđe. Gledao je nekoliko trenutaka, a zatim se vratio k telefonu.

— Što se događa? — pitao je Fitzgerald.

— Moj novi radio... pere posuđe.

Fitz je neko vrijeme šutio, zatim se nasmijao.

— Zvat ću te poslije — reče Kerry i spusti slušalicu. Zatim je dugo ostao nepomičan, grizući usnu. Tada pođe prema kuhinji.

Radio mu je bio okrenut leđima. Nekoliko malih ticala hvatalo je i pridržavalo tanjure, namakalo ih u vruću vodu, brisalo ih, ispiralo i

stavljalo u sušilo. Pomicanje krakova bilo je čudna i nenormalna stvar. Radio je bio ovdje, na nogama koje su se činile čvrstima.

— Hej! — reče Kerry.

Nije bilo odgovora. Prišao je bliže. Ticala su izlazila iz neke rupe na skali, odmah ispod magičnog oka. Kabel utikača vukao se po podu. Znači, nije bio pod naponom.

Kerry se povuče i mehanički izvadi cigaretu. Radio se odmah okrene, uzme iz kutije šibicu, kresne je i približi se cigareti. Kerry proguta slinu, ali otvori oči. Vidio je da nožice nisu mogle biti drvene. Svijale su se kad je radio koračao, kao da su gumene. Držanje radija bilo je neusporedivo.

Radio je pripalio Kerryjevu cigaretu i vratio se do sudopera da dovrši pranje posuđa.

Malo poslije Kerry nazove Fitzgeralda.

— Nije ono malo prije bila šala — reče mu. — Ali kao da imam halucinacije... Radio... upravo mi je malo prije pripalio cigaretu.

— Neki štos! — odvrati Fitzgerald, ali glas mu nije zvučao iskreno.

— Kakav štos! A nije ni halucinacija! Ne vjerujem. Budi dobar pa dođi... da se uvjerimo.

— Za deset minuta sam kod tebe — odvrati Fitz. — Pripremi piće.

Kad je Kerry spustio slušalicu, okrenuo se upravo u trenutku kad je radio izlazio iz kuhinje i dobroćudno odlazio na svoje mjesto u dnevnom boravku. Bilo je nečega zastrašujućeg u tom komadu pokućstva što je koračao elastičnim korakom. Kerry se stresao. Pošao je za njim u sobu i spazio ga kraj prozora nepomičnoga, kao što su obično dijelovi pokućstva. Otvorio je vratašca, pogledao instrument-tablu, polužicu i zvučnicu, dugmeta, opipao ponovo nožice. Sve sasvim u redu, premda nožice nisu bile drvene. Ali, da možda nisu ipak...? Mogao je nožićem skinuti malo laka, ali Kerry nije htio oštećivati novi i skupi radio.

Uključio ga je i bez teškoća hvatao stanice. Glas je bio izvanredan, možda čak nenormalno izvanredan. On stavi na gramofon jednu Halvorsenovu ploču i okrene polužicu sa zvučnicom. Kad je igla zvučnice zarežala u brazde, zvuk se nije čuo! Kerry je skinuo ploču. Tada se začuje zvonce s vrata.

Bio je to Fitzgerald, visok sjetan momak, suncem opaljena lica i bujne kose. Pružio mu je ruku.

— Gdje je moja čaša?

— Čeka te u kuhinji. Uzet ćemo je i otići u sobu. Hoću ti najprije pokazati svoj novi radio.

— Onaj što pere posuđe? — zapita Fitzgerald. — Što još radi?

— Ne svira ploče koje stavljam na disk — reče Kerry pružajući mu čašu s viskijem.

— Pa nije to tako strašno, ako već radi kućanske poslove. Da ga

vidimo!

Fitz je ušao, izabrao preludij »Poslijepodne jednoga fauna« i stavio na disk.

— Nije uključen — primijetio je.

— Nije važno! — odvratio je Kerry.

— Radi li na baterije? — zanimalo je Fitza, ali je Kerry odgovorio neka stavi na 33 okretaja.

Fitzgerald je pritisnuo neko dugme i začula se glazba.

— Evo, vidiš da radi! — slavodobitno se okrenuo Kerryju. I zaista je bilo u redu.

— Pokušaj sad staviti Halversenovu ploču, onu tamo! Fitzgerald promijeni ploču, ali se ovaj put nije ništa čulo.

Gramofon nije volio Halversenovu glazbu.

— Da krepaš od čuđenja! — primijeti Fitzgerald. — Zacijelo ima nešto u toj ploči. Pokušaj još neku.

»Dafnis i Kloe« je svirala, ali gramofon nije podnosio Ravela i njegov »Bolero«.

Kerry sjede i pokaže Fitzu naslonjač preko puta.

— Sve to ništa ne dokazuje. Dođi ovamo i gledaj. Ne, nemoj još piti. Osjećaš li se dobro? Jesi li pri sebi?

— Jesam, dakako.

Kerry izvadi cigaretu. Radio se odmah pokrene, prijeđe sobu, uzme šibicu, kresne i pristojno ponudi vatre. Zatim se mirno vrati na svoje mjesto.

Fitzgerald nije izustio ni riječi, ali je nakon nekoga vremena izvadio cigaretu i čekao. Ništa se nije dogodilo.

— Što kažeš? — zapita Kerry.

— Robot — odvrati Fitz. — Jedino moguće objašnjenje. Ali, tako ti Petrarke, gdje si pronašao taj aparat?

— Nisi baš osobito začuđen — primijeti Kerry.

— Jesam, ali već sam vidio robote. Westinghouse je pokušavao... Tko je proizveo ovoga?

— Otkuda da znam? — odvrati Kerry. — Naši proizvođači radija, pretpostavljam.

Fitzgerald se namršti.

— Samo malo... ne shvaćam...

— Nemaš što shvaćati — reče Kerry. — Kupio sam prije nekoliko dana taj radio-gramofon. Danas popodne su nam ga dopremili. — I Kerry mu je sve ispričao.

— Kažeš da ne znaš da si kupio robota?

— Jest, to kažem. Kupio sam radio i sad sam s tim... tim uređajem, koji izgleda kao da je živ.

Fitzgerald se diže i počne razgledati radio.

— Robot! — reče opet. — Nova vrst robota. Sutra pođi u

»Mideastern Radio« i zatraži objašnjenje. Što možeš drugo?

— A da ga otvorimo? — predloži Kerry.

Ideja se svidjela Fitzgeraldu, ali se uskoro pokazalo da je lakše reći nego učiniti, jer nije bilo vijaka koji bi nosili drvenu kutiju. Nije bilo ni otvora. Kerry je uzeo odvijač i pokušao skinuti poklopac, ali bez uspjeha. Nije čak ni oštetio boju. Odložio je alat i uzdahnuo.

— Imaš pravo — rekao je — to je samo robot. Nisam znao da proizvode takve. No, nemojmo o tome... ali zašto baš u radiju?

— Ne pitaj me! — odvrati Fitz. — Raspitaj se sutra ujutro. To je vrlo čudno. Ako su pronašli novu vrstu robota, zašto bi ga skrivali u radio? I kako bi se mogle micati nožice? Nije čak ni na kotačićima ta stvarca!

— I tome sam se začudio.

— Kad korača, čini se da su nožice od gume, ali nisu, čvrste su — primijeti Fitzgerald.

— Plašim se te sprave — reče Kerry.

— Dođi večeras k meni — predloži Fitz.

— Ne... ne, ne vjerujem da bi... neće mi učiniti ništa nažao.

— Pa i ne namjerava. Pomogao ti je oprati posuđe.

— Točno! — reče Kerry i diže se da bi napunio čaše u kuhinji.

Razgovarali su, ali se nisu pomakli ni za milimetar u rješenju zagonetke. Nakon nekoliko sati Fitzgerald se vratio kući, zabrinut za svoga prijatelja Kerryja. Bio je dirnut takvim neobičnim incidentom. No, kako je rekao, taj mu se robot činio neškodljivim.

* * *

Kerry je legao i počeo čitati kriminalistički roman. Radio je pošao za njim u spavaću sobu i uzeo mu iz ruku roman. Kerry je htio opet uzeti knjigu, ali uzalud. Radio se uputio u dnevni boravak. Kerry za njim. Vidio je kako je radio stavio knjigu na mjesto na polici. Kerry se okrenuo, pošao u spavaću sobu i zaključao se. Te je noći loše spavao.

Cim je ustao, onako u pidžami, ušao je u dnevnu sobu i pogledao. Radio je stajao na svome mjestu. Činilo se da se nije micao. Kerry si je zatim spremio doručak. Inače je uvijek uzimao po jednu šalicu kave ujutro. No ovaj put je ulio i drugu zbog svih ovih događaja, a i zato što je u ogledalu opazio da je vrlo blijed. No radio uđe u kuhinju, uzme mu šalicu i izlije kavu u slivnik.

To je za Kerryja Westerfielda bilo previše. Uzme ogrtač i šešir i izađe gotovo trčeći. Prepao se da će ga radio slijediti, ali se to nije dogodilo. Kerry se zbilja zabrinuo.

Tog je dana našao vremena da telefonira u »Mideastern Radio«. Direktor prodaje nije znao ništa o radiju-robotu. Znao je samo da je to posljednji model radija. Ako ga radio ne zadovoljava, bit će im zadovoljstvo...

— Ne, ne, sve je u redu — odvratio je Kerry. — Ali tko je proizveo

taj aparat?

— Strpite se časak, gospodine — reče direktor prodaje. Prošlo je nekoliko minuta. — Aparat je proizveden u pogonu koji vodi Mickey Lloyd, jedan od šefova naše službe.

— Volio bih porazgovoriti s njime.

Lloyd mu nije mnogo pomogao. Dugo je razmišljao, a onda se sjetio da je taj radio-gramofon bio ostavljen u skladištu bez oznake serijskog broja.

— Ali tko ga je izradio?

— Ne znam. Ali možda bih mogao saznati. Nazvat ću vas čim...

— Dobro, nazovite — odvrati Kerry, spusti slušalicu i vrati se u predavaonicu. Toga dana predavanje nije bilo bogzna kakvo.

Za vrijeme objeda spazio je Fitzgeralda. Bio je zadovoljan kad je Kerry sjeo za njegov stol.

— Onda? Ima li novih pojedinosti o tvom sjajnom robotu?

— Ništa novo! — odvrati Kerry dok je pripaljivao cigaretu. — Telefonirao sam tvrtki. Oni ništa ne znaju osim da aparat nije imao serijskog broja.

— Možda je to bilo u njihovu interesu — primijeti Fitz.

Na to mu je Kerry ispričao događaj s knjigom i sa šalicom kave. Fitzgerald je zamišljeno miješao svoje mlijeko.

— Trebalo bi da te testiram.

— Igraš se detektiva?

— Oprosti, profesionalna deformacija... Golica me to. Robotova akcija ima opravdanja, što sam vidio prilikom prošloga tvoga testiranja. Bolje je da ne čitaš kriminalističke romane i da ne piješ dvije šalice kave... Ali kako on to može znati? Nema razuma.

— Nema inteligencije? — zapita Kerry. — Počinjem se pitati da li je to jednostavno stroj... Nisam lud.

— Ne, ne, nisi. Ali rekao si da je robot bio u dnevnoj sobi. Kako je mogao znati da čitaš?

— Gledanje pomoću X-zraka... posebna moć percepcije i asimilacije... Što ja znam... Možda me hoće spriječiti da čitam bilo koju knjigu.

Fitzgerald zagunđa.

— Jesi li se ikad zanimao za takvu vrst stroja?

— Ja? Za robote?

— Pa što je mozak, Kerry? Skup stanica u zatvorenom prostoru, cjelovita zajednica, složena... možemo zamisliti, teorijski, zajednicu od nekoliko milijuna radio-atomskih jedinica sjedinjenih u materiji pogodnoj za izolaciju. Mozak gdje milijuni jedinica djeluju jedne na druge brzinom svjetla. Znaš li da u običnoj radio-cijevi može prolaziti u sekundi 40 milijuna impulsa? Umjetni mozak bi reagirao na sve percepcije u stotisućinki sekunde.

— Teorijski!

— To i kažem. Volio bih znati gdje je izrađen taj radio. U taj trenutak začuje se poziv:

— Kerry Westerfield neka se javi na telefon! Kerry se diže i ode.

Vratio se nešto zabrinutiji.

— Ima li što novo? — zapita Fitz.

— Zvao me Lloyd iz »Mideasterna«. I ništa, ništa osobito. On ne zna tko je izradio aparat.

— Ali radio je iz njegova pogona?

— Jest. Bilo je to prije petnaest dana. Ne zna tko ga je montirao. Njemu se to čini nevjerojatno. Kaže da svi aparati moraju imati znak montera.

— Zaključak?

— Nikakav. Pitao sam ga kako se otvara radio i on mi je odgovorio da je to lako, da treba samo odviti četiri vijka.

— Ali nije bilo nikakvih vijaka — reče Fitzgerald.

— Znam. Pogledali su se.

— Je li taj robot zbilja bio izrađen prije petnaest dana? Zaista bih to rado saznao.

— Zašto?

— Zato što radio-atomski mozak reagira samo ako ima memoriju, a tu memoriju mu treba ugraditi. Treba ga odgajati, izvježbati... pa čak i za pripaljivanje cigarete.

— Vidio me kako pripaljujem.

— Zapamtio je i ponovio. Ali posuđe? Ako je izvježban, onda je robot. Ali ako nije bio izvježban...

Kerry kimne glavom.

— Kakav je to aparat i odakle dolazi, Kerry? — nastavio je Fitz. — Znam samo jedno: nijedan učenjak ni tehničar nije zasad sposoban izraditi nešto takvo.

— Ali je ta stvar ipak izrađena — odvrati Kerry.

— Jest, ali kako, kada i tko ju je izradio?

— Imam predavanje za pet minuta — reče Kerry. — Moram ići. Hoćeš li večeras doći k meni?

— Zao mi je, imam konferenciju. Ali ću telefonirati. Kerry izađe i pokuša da ne misli na sve ovo. Uspio je samo

do večeri. Nije osjećao želju da se vrati kući, u tu ukletu kuću. Odluči Večerati u restoranu, ali najprije je svratio u bar.

— Dvostruki konjak! — naručio je.

* * *

Dva sata poslije toga taksi je dovezao Kerryja pred kuću prilično pijanoga. Jedva je vukao noge, pogled mu se mutio, koljena mu kao od vate. Ušao je u dnevnu sobu i upalio svjetlo. Radio mu pođe u susret. Zgrabila su ga mala ali čvrsta ticala, i ukočila ga. Ludi strah

mu je razdirao utrobu. Opirao se, ali uzalud. Htio je vikati, ali mu se grlo osušilo.

Na skali radija se upali žuto svjetlo i obasja Kerryja, pa zatim prijeđe preko njegova grla. U ustima mu odjednom čudan okus.

Prošla je minuta. Žuto se svjetlo ugasi. Čulo se »klik« dva puta i ticala su nestala a radio se vratio na svoje mjesto. Kerry se svalio u naslonjač. Polako je dolazio k sebi... Zamijetio je da više nije pijan. Nevjerojatno, nemoguće, ali očito. Četrnaest čašica konjaka ispune krv tolikom razinom alkohola da ona ne može nestati ovako u tren oka. A ipak, to se dogodilo. Taj je robot svakako želio biti koristan. U loše vrijeme, jer je Kerry želio ostati pijan.

Digao se i prišao knjižnici. Promatrajući ispod oka radio, uzeo je kriminalistički roman koji je pokušao čitati sinoć. Kao što je i predviđao, radio mu je uzeo knjigu i stavio je na mjesto. Kerry pogleda na sat: reakcija u četiri sekunde.

Dohvatio je zatim s police Chaucerovu knjigu i čekao. Radio nije reagirao. Ali kad je Kerry uzeo neku veliku povijesnu knjigu, radio mu je pristojno uzme. Reakcija za šest sekundi. Kad je Kerry uzeo neko enciklopedijsko djelo iz povijesti, radio je reagirao u 10 sekundi. Bilo je očito da je radio čitao knjigu prije nego što je reagirao. Gledanje pomoću X-zraka.

Kerry je učinio još nekoliko pokusnih pokušaja da bi sve točno utvrdio. Radio mu je uzeo »Alicu u zemlji čudesa«, ali mu je ostavio Miltonove pjesme. Radi orijentacije sastavio je popis.

Znači, robot nije bio samo vičan kućanskim poslovima već je znao biti i cenzor. Ali — po kojim kriterijima? Tko ih je ustanovio? Kerry se sjeti svojih zadataka za sutradan i pregleda svoje zabilješke. Valja provjeriti razne pojedinosti. Ne bez bojazni Kerry uzme jednu od knjiga zbog popune informacija — ali mu je radio odmah uzme.

— Hej! — vikne za njim Kerry. — Ovu knjigu trebam!

Ali nije mogao iščupati knjigu robotu iz ticala. Radio ju je autoritativnim mirom stavio na policu. Kerry je grizao usnu. To je ipak previše! Cenzura i konfiskacija! On se približi polici, polako digne ruku, zgrabi knjigu i pobjegne prije nego što se radio mogao pomaknuti.

No aparat ga je slijedio. Kerry je čuo njegove lake korake. Pobjegao je u spavaću sobu, zaključao se i čekao, dok mu je srce ludo lupalo. Kvaka na vratima polako se okrenula, zatim je nešto metalno zaškripalo u bravi i ključ se sam okrenuo. Kerry pritrča i stavi zasun, ali ni to nije pomoglo. Jedno gipko ticalo provuklo se između vrata i dovratka, napipalo zasun i povuklo ga. Kerry je ustuknuo. Vrata su se otvorila, radio je ušao gipkim korakom.

Ovaj put je Kerryja zgrabila panika. Bacio je knjigu, a radio ju je spretno uhvatio u letu. Drugo i nije htio, jer je odmah nakon toga

okrenuo Kerry ju leđa i dostojanstveno se udaljio na gumenim nožicama, noseći zabranjenu knjigu.

Kerry je uzdahnuo.

Zazvonio je telefon. Zvao je Fitzgerald.

— No, onda, kako stoje stvari?

— Slušaj, Fitz, imaš li u knjižnici Cassenovu knjigu »Literatura i društvo«?

— Mislim da nemam. Zašto?

— Dobro, posudit ću je sutra u sveučilišnoj knjižnici. — I Kerry mu ispriča što mu se dogodilo. Fitz zazviždi.

— To je već uznemiravajuće... Pitam se...

— Plašim se te stvari, Fitz.

— Mislim da nije agresivan... I kažeš da te otrijeznio začas?

— Jest, za minutu. Nekim žutim zrakama. Nelogično.

— Možda je... Stanične vibracije mogu izazvati isto djelovanje kao i vitamin B.

— Žuto svjetlo, Fitz...

— Sunčevo svjetlo sadrži vitamine... No, nije to najvažnije. Taj radio cenzurira tvoju lektiru i vrlo brzo čita. To je izvanredno, ali se može objasniti. Robot je samo robot. To je najvažnije.

— To ti kažeš. To je Hitler! — vikne Kerry. Fitzgerald se nije nasmijao.

— Hoćeš li kod mene prespavati?

— Neću! — odsiječe Kerry svadljivo i tvrdokorno. — Neću valjda dopustiti da me radio istjera iz kuće. To se može srediti sjekirom.

— Kako hoćeš — reče Fitzgerald. — Ti znaš što moraš uraditi... Ali telefoniraj mi ako... ako se nešto dogodi.

Kerry na to spusti slušalicu, ode u sobu za dnevni boravak i hladno odmjeri radio.Što je taj radio i što je želio? To je nešto više od robota, nema sumnje. Ali nema ni sumnje da nije bio živ — u smislu u kojem je živ ljudski mozak.

Stisnutih usana on okrene dugme. Začuje se glazba. Zatim okrene kratke valove. Normalno. Što sada?

Ništa. Odgovora nije bilo. I Kerry pođe na spavanje.

* * *

Sutradan je u podne došao u restoran noseći pod rukom Cassenovu »Literaturu i društvo«. Stavio je otvorenu knjigu na stol pred Fitzgeralda.

— Pročitaj, molim te, ovo i reci da li to razumiješ. Pokazao mu je jedan pasus. Fitzgerald ga pročita.

— Da, razumijem. Autor izjavljuje da književno stvaranje implicira individualizam.

— Ne znam — reče Kerry gledajući prijatelja u oči.

— Kako ne znaš?

— Više ništa ne shvaćam.

Fitzgerald je pažljivo promatrao Kerryja.

— Sto, zapravo, hoćeš reći? Kerry umorno uzdahnu.

— Uđem ja jutros u knjižnicu i uzmem ovu knjigu, knjigu kojom se neprestano služim radi konzultacije. Čitam je, ali ne razumijem nijedne riječi. Znaš i sam, radio si već cijele noći. Na kraju padneš u san, čitaš riječi ali ne shvaćaš smisao. Evo, to se meni događa.

— Čitaj ponovo! — predloži Fitzgerald stavljajući knjigu pred Kerryja.

Kerry je počeo čitati polako, pa zatim diže pogled i nasmiješi se s grimasom.

— Ništa, baš ništa.

— Čitaj ponovo. Pročitat ćemo to zajedno, rečenicu po rečenicu.

Ali Kerry nije mogao probaviti.

— Semantička blokada... — promrmlja Fitzgerald i počne si trljati uho. — Je li ti to prvi put?

— Da... ne... ne znam.

— Jesi li imao predavanje poslije podne? Nisi? Dobro, pođimo k tebi.

Kerry odgurne tanjur.

— Nisam gladan. Možemo poći odmah oko želiš.

Pola sata poslije bili su u Kerryjevom stanu, pred radio-aparatom. Činilo se da je potpuno neopasan. Fitzgerald je pokušao otvoriti stražnju ploču, ali je ubrzo odustao.

— Sjednimo — predloži Fitz, pa uzfne olovku i papir i počne ispitivati Kerryja, tražeći da opiše sve što mu se dogodilo od početka.

Trgnuo se na jednu pojedinost.

— To mi nisi rekao.

— Valjda sam zaboravio.

Fitzgerald je neko vrijeme razmišljao grizući vršak olovke.

— Dakle, kažeš da je najprije u tom radiju...

— ... da, bljesnulo je plavo zasljepljujuće svjetlo.

— Ne, ne to. Što je tada rekao?

Kerry žmirne.

— Što je rekao? Nešto kao: »Upute su ubilježene«. Mislio sam da sam nabasao na školski radio ili na nekoga radio-amatera. Misliš li...?

— Riječi su bile razumljive?

— Ne... sad baš mislim... nekako je izgovarao s mukom, kao da se trudio, samoglasnici su mu bili izobličeni.

— Hajde da nastavimo — predloži Fitz. Slijedio je test glasovnih asocijacija s Kerryjem.

— Usporedit ću to s testovima koje sam načinio prije nekoliko mjeseci — reče naslonivši se. — Sve je to čudno, zbilja čudno... kad bismo samo znali kakva je memorija... No, obavili smo znatan posao.

Vjerujemo da znamo mnogo stvari, ali možda smo samo negdje blizu.

— Memorija? — reče Kerry.

— Da, memorija, umjetna memorija... Ovaj stroj... Ili ima umjetnu memoriju dobro programiranu ili je sposoban da se adaptira na sredinu i kulturu mjesta... U svakom slučaju, već je djelovao na tebe.

— Kako? — zapita Kerry suhih usana.

— Sugestijom, postavljanjem stvari... Nisam još ništa otkrio, ali kad otkrijem bit ćemo u stanju da se odupremo utjecaju... Ne, to nije običan robot! To je nešto više, nešto gore!

Kerry izvadi cigaretu. Radio se odmah pokrene. Dva su ga muškarca zastrašeno gledala kako pripaljuje cigaretu.

— Bolje bi bilo da noć provedeš kod mene — predloži Fitzgerald.

— Ne — reče Kerry.

* * *

Sutradan u podne Fitzgerald je uzalud tražio prijatelja u restoranu. Zatim je telefonirao. Javila se Martha.

— Oho, već ste došli? — zapitao je Fitz.

— Prije jedan sat — odvrati Martha. — Sve je bilo gotovo prije nego što smo pretpostavljali. Sad više nisam potrebna sestri pa sam se vratila.

Fitzgeraldu se činilo da njezin glas nije kao inače, da je nešto muči.

— Gdje je Kerry? — zapita.

— Ovdje. Možete li doći? Uznemirena sam.

— Što se događa?

— Ne znam. Dođite brzo!

— Dolazim! — reče Fitzgerald.

Spustio je slušalicu i razmišljao nekoliko trenutaka. I on je bio uznemiren. Kad je pozvonio na vratima Westerfieldovih, osjetio je da mu živci popuštaju. Kad je vidio Marthu, malo mu je odlanulo.

Pošao je s njom u dnevni boravak. Radio je stajao na svome mjestu. Kerry, u naslonjaču kraj prozora, digao je pogled. Bio je blijed, raširenih zjenica. Napokon je prepoznao prijatelja.

— Zdravo, Fitz! — rekao je muklo.

— Kako se osjećaš?

— Ali što se to događa? — vikne Martha. — Je li bolestan? Da zovem liječnika?

Fitzgerald sjedne.

— Jeste li zapazili štogod nenormalnog u ovom radiju? — upitao je Fitzgerald.

— Nisam. Zašto?

— Dobro, da vam ispričamo.

I on je ispričao sve što se dogodilo. Martha ga je gledala ne vjerujući, smetena.

— Neka Kerry izvadi cigaretu, pa da vidite... Da pokušamo?

— Ne! — vikne Martha. — Ne, ja vam vjerujem! A ako...

— Bolje je da vidite.

Fitzgerald dade Kerryju cigaretu i radio se pokrene. Martha nije rekla ni riječi. Kad se radio vratio na svoje mjesto, Martha se digla, držćući i približila se Kerryju. On ju j« zbunjeno pogledao.

— Treba da pozovemo liječnika, Fitz.

— Jest — složio se Fitz, premda je bio uvjeren da tu nikakav liječnik ne može pomoći.

— Kakva je to... stvar?

— Nešto više od robota. Počeo je programirati Kerryja. Usporedio sam tekstove. Vidljive su promjene ličnosti. Kerry je izgubio sposobnost inicijative. Taj robot može biti samo proizvod izvanredno uznapredovale civilizacije, različite od naše. Marsovaca, tko zna? Tako je složen i precizan da se može prilagoditi bilo kojoj razvijenoj kulturi. Ne shvaćam samo zašto se pojavio u obliku radija »Mideasterna«.

— Kamuflaža?

— Zašto? Pa vi ste bili jedna od mojih najboljih učenica, Martha. Zamislite civilizaciju u kojoj bi takav stroj imao svoje prirodno mjesto.

— Pokušavam, ali nisam baš u formi. Zabrinuta sam za Kerryja.

— Meni je dobro — primijeti Kerry,

— Ovo je više nadzornik nego radio. Možda u toj drugoj civilizaciji svaki čovjek ima po jednog. Možda samo neki, oni kojima treba. Nadzornici ih drže na pravom putu.

— Gušeći svaku inicijativu? Fitzgerald slegne ramenima.

— Ne znam! Intervencija je tako djelovala na Kerryja. Ne znam kako bi na drugoga.

Martha se diže.

— Uzalud mi pričamo o tome. Treba da Kerryja što prije pregleda liječnik. Zatim ćemo odlučiti što da radimo. — I ona pokaže radio. — Bilo bi skandalozno uništiti takav radio, ali...

Fitz pogleda radio rječitim pogledom. Radio se pokrene svojim elastičnim korakom prema Fitzgeraldu. On se diže, ali ga ticala ukoče i blijedo svjetlo sine ravno u njegove oči. Zatim se svjetlo ugasi, ticala nestanu i radio se vrati na svoje mjesto. Fitzgerald ostade ukočen. Martha ustade, s rukom na ustima.

— Fitz! — pozove ga. On je oklijevao.

— Da, Martha — reče napokon.

— Jeste li ozlijeđeni? Što vam je učinio?

— Ozlijeđen? Kako to mislite?

— Je li vam radio nešto učinio? On pogleda radio-aparat.

— Što, ne radi? Žao mi je što ga ne znam popraviti. Martha ga

uhvati za ruku.

— Fitz! Slušajte me! Radio... Kerry... naš razgovor... Izvanzemaljska civilizacija...

Fizgerald je pogleda zbunjeno. Martha je izgovarala riječi koje su mu se činile bez smisla.

— Danas sam smeten — reče — i ne razumijem ni riječi.

— Radio, Fitz... rekli ste da »programira« Kerryja. Martha zašuti, gledajući Fitzgeralda. I on je nju promatrao čudeći se. Kako se to ona iznenada ponaša? Uvijek ju je smatrao uravnoteženom. A sad bunca. Ili on ne shvaća ništa od razgovora? Zašto neprekidno govori o tom radiju? Zar ne funkcionira? Pa Kerry je izjavio da je dobar, savršen, s najnovijim tehničkim usavršenjem. Sto je sad Marthi?

No, u svakom slučaju, on mora na predavanje. Martha ga i nije pokušala zadržati.

* * *

Kerry uzme cigaretu i radio se pokrene i pripali je.

— Kerry!

— Da, Martha? — odgovori on bezbojnim glasom.

Ona je gledala radio. Marsovac? Druga neka civilizacija? Kakav je to robot? Što hoće? Što pokušava?

Martha izađe, pođe u garažu i vrati se sa sjekirom u ruci. Kerry ju je promatrao. Vidio je kako se Martha približila radiju i podigla sjekiru. Sine svjetlo i Marthe nestane. Tanka se maglica pojavila u zraci sunca što je ulazila kroz prozor.

— Uništenje agresivnoga živog bića! — reče radio isprekidanim riječima i izobličenim samoglasnicima.

Kerryja uhvati mučnina. Strašna praznina... Martha! Zatim se u njemu podiže revolt, spopadne ga val emocija, izljev nagona, koji su se neko vrijeme borili u njemu a zatim probili barijeru i uvjetovanost.

— Martha! — zaurlao je.

Otišla je. Kerry se ogleda. Kamo? Što se dogodilo? Nije se mogao sjetiti. Zavalio se u naslonjač i stavio ruku na čelo. Slobodnom je rukom izvadio cigaretu. Radio zakorači prema njemu i kresne šibicu.

Kerry skoči. Sad se sjetio. Podigao je sjekiru s poda i pošao prema radiju. Na licu mu grimasa mržnje.

Sinulo je svjetlo. Kerry je nestao. Sjekira je pala na sag. Radio se vratio na svoje mjesto. I onda se u njegovu radio-atomskom mozgu začulo »klik«.

— Ličnost je bila neprilagođena! — reče radio. — Uklanjanje potrebno!

»Klik!«

»Priprema za drugi zadatak!« »Klik!«

* * *

— Uzet ćemo ga! — reče mladić.

— Dobro je, nećete požaliti — reče agent za nekretnino smiješeći se. — Mirno mjesto, cijena umjerena.

— To je upravo ono što tražimo.

— Bilo bi jeftinije da stan nije namješten.

— Dobro je to, mi smo se tek vjenčali i nemamo pokućstva. — Okrene se mladoj ženi i zagrli je. — Sviđa ti se, draga?

— Da, zbilja mi se sviđa. Tko je pif\je stanovao ovdje?

— Da vidim... — reče agent. — Neki Westerfieldovi, mislim. Povjereno mi je iznajmljivanje prije tjedan dana. Lijepa kućica. Da nemam stana, unajmio bih je i ja.

— Lijep radio! — reče mladić. — Cini mi se najnoviji model. — Približio se i pogledao aparat.

— Dođi! — pozvala ga je žena. — Hoću pogledati i kuhinju.

— Evo me!

Izašli su iz sobe za dnevni boravak. Iz kuhinje je odzvanjao jasni agentov glas. Sunce je ulazilo kroz prozor. Zatim je odjednom sve utihnulo.

I tada se iz radija začulo »klik«, pa još jednom »klik!«

(Objavljeno prema dogovoru s GPA München)

Marius Statescu: *Nebo je bilo vedro*

Cerul era senin

Preveo Lucijan Koraku

Da, ja sam posljednji živi čovjek koji je vidio atonske oblake. Okružen sam novim svijetom, a posjedujem iskustvo jedne napaćene generacije. Ne znam u kom bi se pravcu razvijala ljudska civilizacija da nije bilo onih pedeset godina kaosa za vrijeme najezde atona, ali, promatrajući danas svijet oko sebe, jasno mi je da ljudi nisu više nepažljivi prema tajnama koje im nudi materija.

Rođen sam prije pet stotina godina, točnije 26.10.2079. godine. Kad sam navršio sto godina bio sam zamrznut, da bih se probudio nakon četiri stotine godina. To sam zahtijevao iz radoznalosti, da bih vidio kakve će posljedice ostaviti na ljude najezda atona. Bio sam i jedini koji je tražio da bude zamrznut. Ljudi su bili vrlo sumnjičavi prema nauci koju su naslijedili od naraštaja prije najezde.

Bilo mi je petnaest godina kad mi je otac pokazao prvi atonski oblak.

Bio je to crn oblak koji se kretao nasuprot vjetru. Oblaci su bili nešto vrlo obično u svakodnevnom krajoliku. Oni su me, međutim, opsjeli i možda su utjecali da vidim i shvatim potpuno drugačije lice svijeta najezde.

Godine 2090. astronomske stanice sa Saturna javile su Zemlji da će pokraj Sunčeva sustava proći oblak kompaktne materije, promjera sličnog promjera našeg planeta, a kretat će se brzinom svjetla. Prema tada najnovijoj teoriji fizike o kvantumu elektromagnetskog polja, svaki se djelić materije može pretvoriti u elektromagnetske valove. Znači, bez obzira kojih je razmjera materijalni sistem opažen na Saturnu, on ne mora zadržati ni jedno od fizičkih obilježja što ga posjeduje oblak materije. U početku se smatralo da je to besmisao, ali su kasnije činjenice opovrgle to mišljenje.

Kad je oblak prošao točku najbližu panetu Pluton došlo je do termonuklearne eksplozije, nakon čega se jedan dio materije odvojio i dok se tijelo iz kojeg je nastao i dalje kretalo, oblak se uputio mnogo manjom brzinom prema Suncu. Bio je to početak atonske najezde.

Pošto je prošao pokraj Plutona, oblak se raspršio i nije se više stvarao. Kako tu pojavu učenjaci nisu mogli objasniti, jednostavno su slegli ramenima. Time je, međutim, počeo proces atonskog trovanja Sunčeva sistema.

Prvi napad atona bio je usmjeren prema Saturnu, najdaljem planetu na koji su kročili stanovnici Zemlje. Astronomske stanice na Saturnu upotrebljavale su najjače postojeće atomske generatore. Uplašeni od crnih oblaka koji su se kretali razrijeđenom atmosferom, članovi kolonije na Saturnu pozvali su u pomoć Zemlju. Javljeno im je da nastave istraživanja i da javljaju rezultate. Zatim je počela razmjena podataka i očajničkih poruka, jer su ljudi sa Saturna postajali zarobljenici atona.

Oblaci su zapravo bili nakupine živih stanica okrugla oblika nazvanih atonima, promjera od 0,5 do 10 cm. Sve veći, naravno, kada su počeli gutati atomsku energiju generatora sa Saturna. Promatrajući ih individualno, atoni nisu bili opasni, ali u gomilama su zaprijetili ne odmah čovjeku, nego najprije njegovim aparatima.

Stanovnici Saturna pokušavali su se obraniti zaustavivši rad svih atomskih uređaja za rizik da umiru od hladnoće, ali im to nije pošlo za rukom: atoni su im zagospodarili u pravom smislu te riječi. Sve je sada funkcioniralo samo za njih, jer su uređaji radili samo po naredbama elektromagnetskih valova koje su emitirali oblaci. Došlo je, zatim, do razmnožavanja atona, fantastičnog razmnožavanja koje je ljudima značilo strašan kraj. U trenutku kad bi neka stanica nakupila dovoljne atomske energije, njen se promjer povećao stostruko i tada bi eksplodirala. Bila je to atomska eksplozija.

Invazijska se atonska stanica razbila u bezbroj malih stanica, koje bi poslije desetak eksplozija postajale nov oblak.

Kad je došlo do prve atomske eksplozije, istraživači su to javili na Zemlju. Učenjaci nisu više sumnjali — Sunčevu sistemu prijetila je smrt od invazije atona. Doći sa Saturna na Zemlju značilo je donijeti stanovnicima Zemlje na poklon nekoliko atona skrivenih u atomskim motorima, što bi bilo sasvim dovoljno za nestanak civilizacije na Zemlji.

Posljednja poruka Saturna bila je — zbogom! Eksplozije su se na tom planetu događale lančano. Razmnožavanje atona imalo je katastrofalne posljedice. Tada su se ljudi prvi put upitali koje razdoblje u razvitku života predstavljaju ti atoni. Je li to prvi ili posljednji stupanj civilizacije? Jer, način na koji su osvajali ljudske uređaje dokazuje prisutnost inteligencije, bez obzira na to koliko ona bila primitivna.

* * *

Poslije drame što se dogodila na Saturnu, ljudima je bilo jasno da nastaje razdoblje u kojem su prisiljeni da se bore. Znali su otprilike i

kojim će oružjem to činiti, ali nisu bili sigurni da će uspjeti. Atoni su neprestano priređivali nova iznenađenja. Kad su se odvojili od Saturna, većina njih napustila je Sunčev sustav, krećući se istom putanjom kao i oblak od kojeg se odvojila matična stanica.

Ostalo ih je još otprilike onoliko koliko ih je u početku i ušlo u Sunčev sustav. Kad su se udaljili od Saturna, razbili su se ponovo i više se nisu oblikovali u oblak.

Jupiter i Mars bili su napušteni. Ostalo je samo još nekoliko dobrovoljaca na tim planetima, s po jednim uređajem za emitiranje i primanje svemirskih signala, predviđenih da kratkim znakom jave pojavu atona i odmah zatim prestanu funkcionirati. Oblaci nisu nimalo zakasnili. Vrtjeli su se iznad atomskih uređaja na Jupiteru, spuštajući se na samo nekoliko metara od površine, ali nisu imali više »hrane«.

Mnogo kasnije, kad su se već oslobodili oblaka, stanovnici Zemlje shvatili su da je oblake tada obuzela panika. Odvajali su se i ponovo spajali. Na kraju su oblaci napustili Jupiter i krenuli prema Marsu, a tamo se sve ponovilo istim redoslijedom.

Kad danas razmišljam o tim ljudima (bio sam i ja među njima, ali premalen da bih sve to mogao shvatiti), jasno mi je zbog čega je stanovnicima Zemlje bilo tako teško poslužiti se jedinom metodom koja je vodila spasu. Bilo je to očajničko rješenje, ali rješenje koje je poslije invazije ljudima mnogo značilo. Shvatili su da im svemir može ponuditi najrazličitije oblike života kao i nepredvidljive opasnosti. Od svih pretpostavki o porijeklu atona, onu najvjerojatniju potvrdilo je i njihovo ponašanje.

Prema toj pretpostavci oblak atonske materije nije ništa drugo no golem mozak koji se hrani atomskom energijom, a možda čak i nekim oblicima nadmoćnijim od te energije, Zemljanima još nepoznatim. Taj mozak, kojemu je svemir životni prostor, obdaren je inteligencijom kakvu mi ne možemo zamisliti, a stvorio je civilizaciju koja je prešla u stadij kolonije u kojoj nema pojedinačnih osobnosti. Čini se da su tome mozgu zvijezde bile udobno boravište. Zato su, uvijek kad su prolazili pokraj nekog zvjezdanog sustava, ti mozgovi odvajali skup stanica koje su, ako su imale sreću da pronađu energiju — (atomsku, kada je riječ o Zemljanima) pod kontrolom nekakvih razumnih bića — »krale« tu energiju, savladavajući istodobno i snažnu silu težu oko te zvijezde i, dakako, razmnožavajući se to brže što je bilo više energije.

Broj novih stanica, kad su se namnožile, bio je zaista golem. Krenule su u potragu za mozgom, pa su ga najvjerojatnije dosegle na neki sasvim nepoznat način.

U tom su vrijeme ljudi bili zaokupljeni političkim problemima — kako da izbjegnu ratove, a naročito atomske. Pojava svemirskih atona

značila je hitno stvaranje jedinstvene vlade kojoj je bio zadatak da poduzme mjere za spašavanje, mjere, koje su ljudi vrlo teško prihvaćali, jer su dovodile do potpunog zastoja privredne djelatnosti. Imajući na umu da je oko 2100. godine atomska energija bila korištena u svim područjima privrede, lako je pretpostaviti što su sve ljudi poduzimali da ne umru od gladi kad je te energije nestalo. To je značilo vraćanje na tehniku što je bila korištena prije trista godina, u zagađenu sredinu civilizacije u kojoj se sve dobivalo sintetičkim putem. Vraćanje na obradu zemlje, uzgoj životinja i na druge djelatnosti da bi se dobili neki proizvodi za koje je suvremeni čovjek samo pritisnuo dugme, značilo je imati i znanje što ih je većina stanovnika Zemlje — osim nekoliko tvrdoglavih konzervativaca — već davno zaboravila.

Kada su se na Zemlji pojavili atoni, ljudi su se našli na granici ludila. Sve se više osjećao nedostatak hrane i obuće. Malo je bilo onih koji su već na početku našli saveznika u svojoj tjelesnoj snazi, a tek je sada jasno da se čovjek uspio tada održati samo radom vlastitih ruku.

* * *

Što su skrivali ljudi od rođenja koji žive u gradovima gdje je sve automatizirano? Najslabiji među njima postali su prve žrtve. Najprije je nestalo pitke vode. Gdje je naći kad su sve rijeke zagađene, kad se morska voda nije mogla desalinirati jer nije bilo atomskih instalacija, a stari izvori sa crpkama nestali su još prije sto godina? Tako je počel seoba u brda, jedinu oazu gdje je priroda ostala koliko-toliko sačuvana od civilizacije.

Gradovi su opustjeli pretvarajući se polako u prave šume metalnog drveća iznad kojih su lebdjeli atonski oblaci, donoseći sobom posvemašnji i trajan mrak.

Moja je obitelj živjela u novom gradu, u kome se industrija nije dospjela razviti. Smještenom u uvali nedaleko od brda, gradiću je njegova okolica nudila dovoljno mogućnosti za proizvodnju najpotrebnije robe. Zapadna brda bila su vrlo plodna, a na sjeveru je bilo mnogo bogatih pašnjaka — pravo carstvo za životinje. Zato nakon najezde atona nitko u gradiću nije ni napustio svoj dom.

Svjetska situacija tražila je brzo rješenje. Ako su na početku ljudi i mogli živjeti nekoliko godina zahvaljujući rezervama, jasno je bilo da bi glad opustošila sve čim one nestanu. Zato su se vlade svih država sastale da odluče kako da se riješi problem hrane. Osnovana je jedinstvena vlada Zemlje, u koju je ušao po jedan predstavnik svake države, a predsjednik je biran tajnim glasanjem. Trebalo je predvidjeti svaku moguću situaciju. Do krajnosti je korištena plodnost svih područja pogodnih za proizvodnju hrane, a svi raspoloživi poljoprivredni proizvodi bili podijeljeni, prema potrebama, svakoj zemlji.

Teoretski, činilo se da je problem riješen. Ali, što se moglo učiniti kad petnaest milijarda ljudi nije više bilo pod kontrolom zakona i kad su se Zemljom počele kretati horde, kao prije tisuću pet stotina godina? Horde koje su činile svašta samo da dođu do hrane? Možda je najznačajnija mjera, koja je mogla biti poduzeta, bilo zatvaranje svih tvornica na nuklearnu energiju i formiranje stalnih odreda koji će spriječiti očajnike da se domognu tih tvornica i opet ih puste u pogon.

Činjenice su kasnije pokazale djelotvornost tih mjera — sedam godina otkako su oblaci atona pomračili nebo nekolicina nadobudnih ljudi je pokušala eksperimentirati, a posljedice su bile strašne. Statistički podaci pokazuju da je u razdoblju invazije atona registrirano oko pet stotina i osamdeset atomskih eksplozija u raznim dijelovima planeta i one su sasvim izmijenile sedminu Zemljine površine. I danas postoje područja u kojima su zračenja iznadprosječna.

Oni koji su imali snage da poslije tih eksplozija razumno razmišljaju sjećali su se da je prije najezde atona svijet bio pod prijetnjom atomskog rata, što ga je čovječanstvo još od dvadesetog stoljeća spretno izbjegavalo. Neki su se ljudi uspjeli dobro snaći, mnogi nisu. U zraku su se pojavili avioni s klasičnim gorivom, ulicama su se ponovo kretali stari automobili na pogon motorima s unutrašnjim sagorijevanjem.

Elektrane koje nisu imale dodatne sisteme na pogon koji nije atomski bile su malobrojne i nisu mogle zadovoljiti potrebe stanovnika Zemlje za strujom. Benzin je postao luksuz koji se plaćao namirnicama, jer novac nije imao nikakvu vrijednost u svijetu bez proizvodnje. Sve uređaje koji su funkcionirali na pogon električnom ili mehaničkom energijom svjetska je vlada podijelila velikim skupinama ljudi, koji su se zbijali na mjestima gdje se još moglo živjeti.

Bilo je i negativnih reakcija. Nisu se svi složili s racionalnom raspodjelom hrane, s novim normama življenja, pa su često napuštali zajednicu, stvarajući samostalne grupacije. Od petsto sedamdeset registriranih eksplozija, više od četiri stotine djelo je takvih grupacija.

Bilo je dovoljno da se uključi samo jedna atomska baterija u kombinatu za proizvodnju hrane pa da se pojave oblaci atona, a rezultat je bio dobro poznat.

U tim su se slučajevima atoni vladali sasvim suprotno od atonskih oblaka na Saturnu. Nove stanice nisu napuštale Sunčev sistem, već su ostajale zamračujući nebo. Iz dana u dan njih je bilo sve više. Zemlja je bila obavijena mračnom atmosferom, a dani kad se Sunce moglo vidjeti bili su vrlo rijetki.

Kad mi je bilo trideset godina, moj grad, u čijoj je okolini živjelo više od trista tisuća stanovnika i gdje se nestašica hrane nije toliko

osjećala kao u drugim krajevima, napala je horda ljudi koji se nisu mnogo razlikovali od starovjekovnih barbara. Ta je grupa upala u nekoliko tehničkih muzeja uzimajući motocikle i razne vrste oružja, među kojim su bile i tri puške s laserom. Napunili su svoja spremišta hranom. Bili su svladani tek nakon pedeset sati borbe. Samo ih se nekolicina spasila. Motocikli i oružje su nam dobrodošli u kasnijim borbama protiv istog neprijatelja.

Osim hrane, trebalo je osigurati i čuvanje kulturnog blaga te sakupljenog naučnog znanja u proteklom razdoblju od preko dvije tisuće godina. To je bilo vrlo teško. Kao mladić morao sam poslije desetsatnog rada učiti još tri-četiri sata i to pod vrlo nesređenim okolnostima. Ne zato što ne bi postojale knjige, već zato što u dvadeset prvom stoljeću nastava nije mogla biti zamišljena bez robota-pedagoga, a oni su radili na atomski pogon. Ah, koliko sam puta želio da stavim u pogon robota, bezdušni objekt, samo da bih mu čuo glas.

Ja, kao i ostali, shvatio sam mnogo čitajući i učeći; svi smo bili vezani za način života što su nam ga nametnuli atoni i nikada nismo činili greške.

Kad razmišljam o tome kako sam dio iskusne generacije koja je živjela na Zemlji, ne mogu a da se ne ponosim time što su ljudi otkrili unutarnje vrednote za koje su smatrali da su izgubljene u bespovrat.

Zbog nestašice vode pojavile su se i epidemije, jer je bilo teško održavati higijenu, ili im je uzrok bila hrana loše kvalitete, a i to što je nije bilo dovoljno. Bez lijekova i uređaja, što je dugo bio normalan dio medicinskih ustanova, liječnici su se vrlo teško borili protiv bolesti.

Sjećam se epidemije kolere u svom gradu, kada je umrlo oko pedeset tisuća ljudi. U većini slučajeva sve su bolesti bile brzo otklonjene, ali ponegdje, tamo gdje se higijena nije mogla redovno održavati, ostavljale su za sobom pravu pustoš.

U to su se vrijeme i atoni borili za život. Možda su bili u vezi sa svojim golemim mozgom čiji su proizvod, uostalom, i koji ih je neprestano vodio. Zato nove stanice koje su se pojavile nisu više napuštale Sunčev sistem. Ustanovljeno je da su se namjeravale razmnožiti kako bi pobijedile Sunčevu gravitaciju.

Međutim, poslije četrdeset godina bile su sve rjeđe atomske eksplozije što su ih izizivale te stanice. Nakon toga prošle su još dvije godine i ljudi su ponovo živjeli životom što ga je bio prekinuo dolazak atona. Vlada je odlučila da se obavi pokus s atomskim generatorom i on je radio tri dana i tri noći. Za to vrijeme nije se pojavio nijedan oblak atona. Ljudi su preživjeli najteže razdoblje u povijesti ljudske civilizacije. Atoni su nestali i izgladnjeli.

Brojčano, samo je jedna četvrtina stanovnika bila sposobna

nastaviti normalan život. Polovina ljudi je izginula, a posljednja četvrtina podivljala: postali su primitivni i ratoborni — bili su pobijeđeni od pobijeđenih. Atoni su poraženi na posve drukčiji način, bez rata. Pobijedila ih je razumom jedna razumna vrsta, a oni među pobjednicima koji se nisu prilagodili, bili su također pobijeđeni.

Ostali, pravi pobjednici, bili su zametak nove civilizacije. Podigli su svijet na ruševinama svijeta.

Stanislaw Lem: Sudbinograf

Ze wspomien Ijona Tichego

Preveo Božidar Stančić

Hoćete li da vam ispričam nešto? Hajde, već vidim kako je profesor Tarantoga uzeo svoj notes. Čekajte, profesore... a što ako ja zbilja nemam što da kažem? Ne, ne šalim se. Uostalom, jednom bih mogao osjetiti potrebu da prešutim večer u vašem društvu. Zbog čega? I to mi je pitanje! Nisam vam nikad pripovijedao, dragi moji prijatelji, ali svijet je prilično naseljen pojedincima na našu sliku i priliku. Nisu to samo humanoidi. Često su nam nalik kao dvije kaplje vode. Polovica naseljenih planeta su Zemlje malo veće ili malo manje od naše, imaju klimu hladniju ili tropskiju. No to ne mijenja na stvari. Što se tiče njihovih stanovnika... ljudskih bića. (jer, napokon, to su ljudi) tako su nam slični da razlike samo još više ističu sličnost. Zar vam o tome nisam nikad pripovijedao? Što u tome ima čudnoga? Razmislite malo. Promatrajući zvijezde, ponovo se sjećam svih mogućih događaja, preda mnom iskrsavaju raznovrsne slike. Tim se čudnovatim sjećanjima često rado vraćam.

Možda su zastrašujuće, čudnovate ili zloslutne. Ponekad čak i smiješne, i upravo zbog toga bezazlene. Gledate zvijezde, prijatelji moji, a opet, jedva stupite onamo nogom a te plavkaste iskrice pretvore se u pustoš, nepoznanicu i uništenje, indigo tog neba prelijeva i stare olupine, prljave putanje, kanale, izljeve smeća, groblja obrasla šikarom. Pričanja putnika koji je prošao galaksijom mogu nalikovati na jadikovke raznosača što tumara od provincije do provincije. Tko ga je voljan slušati? Tko će mu vjerovati? Na to mislimo kad smo pomalo utučeni ili kad smo bolećivo skloni iskrenosti. I zato vam danas ne bih govorio o zvijezdama da vas ne rastužim i ne mučim. Ipak, neću šutjeti. Osjećali biste se prevarenima. Ispričao bih vam nešto što nema veze s mojim putovanjama. I na Zemlji ima takvih stvari. Ako vam je do toga, profesore, uzmite svoju bilježnicu.

Zacijelo znate da me posjećuju razni posjetioci, često vrlo

čudnovati. Među njima razlikujem osobitu vrst: nepriznate izumitelje i učenjake. Ne znam zašto, ali oduvijek sam privlačio takve ljude. Evo, Tarantoga se smiješi... No on ne djeluje kao nepriznati izumitelj. Večeras ću vam pričati o onima kojima se sreća nije osmjehnula ili koji su je imali previše. Stigli su do cilja i ustanovili svu ispraznost. Oni to, dakako, nisu željeli priznati. Nepoznati, usamljeni, ustrajali su u toj ludosti, koju su samo javno mnjenje i uspjeh ponekad promijenili — premda rijetko — u autentični doprinos napretku. Najviše onih koji su me posjetili bili su družba osrednjih, opsjednutih. Ljudi što su robovali fiksnoj ideji koja čak i nije bila njihova, ideji posuđenoj od prošlih pokoljenja.

Bilo je tu konstruktora perpetuum mobilea što su dokazivali svoj jadni duh i banalna, glupava rješenja. Ali i u njih se nazirala iskra nedodirljivosti, što ih je proždirala i silila da koračaju sterilnim stazama.

Kako su bijedni ti osakaćeni duhovi, titani zakržljala duha! Već od kolijevke ih je priroda iznakazila i podvalila im, dajući njihovoj ništavnosti stvaralački žar Leonarda da Vincija. Njihova je sudbina nezainteresiranost ili poruga. Jedino šta možemo za njih učiniti jest da ih poslušamo sat-dva i da postanemo sudionici njihove opsjednutosti.

Među tim mnoštvom koju samo tupavost uspijeva spasiti od očaja pojavljivala bi se povremeno drukčija bića; ne bih ih imenovao ni sudio o njima. Vi to učinite. Prva osoba koje se sjećam jest profesor Corcoran.

Upoznao sam ga prije devet godina, možda deset, za vrijeme neke znanstvene konferencije. Razgovarali smo jedva nekoliko trenutaka kad će on odjednom, bez veze s temom o kojoj smo razgovarali:

— Što mislite o duhovima?

Isprva sam pomislio da je to nastrana šala, ali sam se sjetio da je moj sugovornik prema riječima nekih poznavalaca neobična ličnost. Tek nisam znao, ima li to laskavi ili ironični prizvuk. Odgovorio sam nasumce:

— Nisam razmišljao o toj stvari.

On je jednoga trenutka djelovao bespomoćno. Zvonce je označilo početak drugog dijela rasprave kad se on prigne (bio je mnogo viši od mene) i iznenada reče:

— Tichy, vi ste čovjek kakvoga trebam. Nemate predrasuda. Možda se varam, uostalom, ali spreman sam preuzeti rizik. Dođite k meni (pružio mi je svoju posjetnicu) ali prije mi telefonirajte jer ja ne otvaram vrata kad netko zvoni. Zapravo, kako hoćete...

Iste sam večeri bio na večeri kod Savellija, glasovitog pravnika specijalista za kozmičko pravo. Zapitao sam ga poznaje li možda nekog profesora Corcorana.

— Corcorana! — uzvikne on svojom uobičajenom žestinom, podjarenom drugom bocom sicilijanskog vina. — Onaj luckasti kibernetičar? Što je s njim? Već stoljećima nisam ništa čuo o njemu!

Odgovorih da i ja ne znam mnogo više, tek da sam čuo za njega. Pijuckajući svoje vino, Savelli mi ispriča neke glasine koje su kružile oko Corcorana. Na početku svoje karijere mnogo je obećavao, premda nije nimalo poštovao starije, što se izopačilo u pravu aroganciju. Zatim je postao »iskren čovjek«, jedan od onih koji osjećaju zadovoljstvo u tome da sugovorniku kažu otvoreno što misle o njemu, premda znaju da će time naškoditi i sebi. Pošto je izvrijeđao sve profesore i kolege, i kada su mu već sva vrata bila zatvorena, iznenada se obogatio neočekivanim nasljedstvom. Kupio je u predgrađu staru kuću i preuredio je u laboratorij. Ondje je boravio u društvu svojih robota, jedinih suradnika koje je podnosio. Možda je ondje ostvario kakav projekt, ali stupci naučnih publikacija za njega su bili zatvoreni. Njega to, uostalom, nije zabrinjavalo. Ako je i održavao veze s ljudima, bilo je to samo zato da bi ih poslije mogao odbaciti i prostački ih uvrijediti bez ikakva vidljiva razloga. Kad je ostario, izbjegavao je svako društvo i postao samotnjak.

Zapitao sam Savellija da li je čuo da Corcoran vjeruje u duhove. Stari se pravnik gotovo ugušio od smijeha.

— On? U duhove? Pa on ne vjeruje ni u čovjeka!

Molio sam ga da mi to objasni, na što je pravnik rekao da te riječi moram shvatiti doslovce. Corcoran je, po njegovim riječima, pristaša solipsizma. Vjeruje samo u svoje vlastito postojanje, svi ostali za njega su utvare, vizije iz snova, a tako je nekoć i postupao sa svojim prijateljima. Budući da je život neka vrst sna, sve je dopušteno. Primijetio sam da je u takvim okolnostima mogao vjerovati u duhove. Savelli me zapitao jesam li ikad čuo da je neki kibernetičar vjerovao u duhove. Zatim smo prešli na drugu temu. Ipak, i ono malo što sam saznao zaintrigiralo me.

Volim brzo odlučivati i zato sam telefonirao već sutradan. Javio se jedan od robota. Rekao sam svoje ime i zašto telefoniram. Corcoran mi je telefonirao tek drugi dan kasno uvečer, kad sam se spremao da legnem. Rekao je da mogu, ako želim, odmah doći k njemu. Bila su dvadeset tri sata. Napomenuo sam mu da dolazim odmah, obukao sam se i izašao.

Laboratorij je bio čvrsta crna mračna zgrada nedaleko od ceste. Više puta sam je vidio i mislio sam da je neka stara tvornica. Oko nje mrak. Prozori mračni. Nekoliko puta sam se spotakao o neke ploče i grede. Napokon sam, bijesan, stigao pred jedva vidljiva vrata i pozvonio nekoliko puta, prema Corcoranovoj uputi. Prošlo je pet minuta prije nego što mi je on sam otvorio. Bio je odjeven u sivkastu, kiselinom nagrizenu bluzu. Bio je vrlo mršav, koščat i nosio je velike

naočale. Lijevi kraj sivoga brka bio mu je kraći, kao da je oglodan.

— Pođite za mnom! — rekao mi je bez ikakva uvoda. Vodio me duž slabo osvijetljenog hodnika pretrpanog čudnim strojevima, prašnim vrećama bijelog cementa, bačvicama. Iznad nekih oklopljenih vrata sjala je svjetiljka. On je izvadio ključ iz džepa na bluzi, otvorio i ušao prvi. Ja za njim. Pošli smo željeznim spiralnim stepenicama i došli u prostoriju koja je bila sva u staklu. Nekoliko mutnih žarulja tek je dalo naslutiti veličinu polumračnog prostora. Prostorija je prazna, napuštena, beživotna. Iznad nje su mumljali rafali vjetra i kiše što je počela padati. Kiša je šibala prljave crne prozore, prodirući kroz poneku pukotinu. Činilo se da Corcoran ne zapaža ništa. Koračao je, njegovi su koraci odzvanjali. Evo još jednih vrata. Iza njih hodnik i u neredu razbacani instrumenti, kao da su napušteni u paničnom bijegu i ostavljeni pod slojem prašine. Hodnik je zaokretao, uspinjali smo se i silazili stepenicama. Stekao sam dojam da je zgrada golema.

Ponekad bi me na mračnijim mjestima Corcoran upozorio neka pazim na stepenice ili neka se sagnem. Pred posljednjim oklopljenim vratima, vjerojatno vatrostalnim, on se zaustavi i otključa ih. Vrata su se bešumno otvorila, za razliku od drugih, i mi smo ušli u visoku prostoriju, gotovo potpuno praznu. Corcoran se zaustavi na sredini, tamo gdje se betonski pod činio svjetlijim. Kao da je ondje nekoć bio neki stroj. Duž zida velike rešetke. Kao da sam u kavezu. Sjetio sam se njegova pitanja o duhovima. Na tim rešetkama postavljene su police, na njima metalne kutije s polukružnim poklopcem, nalik na one u kojima su nekad gusari skrivali blago. Na svakoj bijela etiketa pokrivena celofanom. Na visokom stropu prašna žarulja. Bilo je premračno da bih mogao pročitati ijedno slovo s tih etiketa. Moglo je biti dvanaest ili četrnaest kutija.

— Tichy — reče profesor okrenuvši se prema meni s rukama u džepovima ogrtača — poslušajte malo i recite mi što čujete.

Kipio je od nestrpljivosti, to je upadalo u oči. Tek što bi počeo govoriti, već je htio ući u srž teme i ispripovijedati sve. Kao da je svaki trenutak proveden u društvu s nekim smatrao izgubljenim.

Zatvorio sam oči, više iz pristojnosti, i ostao miran. Da vam pravo kažem, nisam čuo nešto osobito. Jedva zamjetno pucketanje električne energije u kablovima ili nešto nalik na to. Ali je taj zvuk bio tako slab da se čulo kao zujanje muhe.

— No, što čujete? — zapitao me.

— Gotovo ništa — priznao sam — kao neko pucketanje, ali možda mi zuji u ušima...

— Ne, ne, ne zuji vam u ušima, Tichy! Slušajte me pažljivo, ne volim ponavljati. Govorim vam to jer me ne poznajete. Nisam ja takav prostak ni grubijan kakvim me hoće prikazati. Svi su oni imbecili kojima treba deset puta ponoviti istu stvar, i idu mi na živce. Nadam

se da vi niste takvi...

— Vidjet ćemo, profesore — odvratih.

On nakrene glavu i pokaže poredane željezne kutije.

— Razumijete li se u kibernetiku? — zapitao je.

— Vrlo malo, koliko je potrebno radi navigacije. Slab sam u teoriji.

— Tako sam i mislio. Nije važno. Slušajte, Tichy. U ovim su kutijama najsavršeniji elektronski mozgovi što postoje. Znate li u čemu je ta savršenost?

— Ne znam — priznao sam.

— Ta je savršenost u tome što oni ne služe ničemu, nisu dobri ni za što i apsolutno su beskorisni. Ostvario sam, materijalizirao jednostavno duhovno biće...

Čekao sam da nastavi, promatrajući njegov sivi brk, što se u polumraku doimao kao bjelkasti treperavi noćni leptir.

— Svaka kutija sadrži elektronski sustav u stanju da proizvede svijest. Kao i naš mozak. Drukčiji materijal, ali isto načelo. I tu prestaje sličnost. Zapravo, kaže se, naš je mozak povezan s vanjskim svijetom preko osjetilnih prijemnika: očiju, ušiju, nosa, kože itd. Ovi, za razliku, imaju svoj »vanjski svijet« unutra...

— Kako to? — zanimalo me. Bio sam uzbuđen neodređenom slutnjom.

— Vrlo jednostavno. Kako poznajemo naše tijelo, kako znamo da imamo lice takvo i takvo, kako spoznajemo da hodamo uspravno, da držimo u ruci knjigu, da mirišemo cvijeće? Znamo to zahvaljujući poticajima koji djeluju na naša osjetila i preko živaca dolaze do mozga. Kad bih ja uspio uzbuditi vaš živac osjeta njuha kao i karanfil, što biste tada osjetili?

— Miris karanfila — odgovorio sam.

Nakrenuo je glavu, vidljivo zadovoljan mojom oštroumnošću i nastavio:

— A kad bih ja to učinio sa svim vašim živcima, vi ne biste više primali osjete iz vanjskog svijeta nego ono što bih JA telegrafirao vašem mozgu pomoću ovoga... Jasno?

— Jasno.

— Dobro. Dakle, te su kutije opremljene prijemnicima, organima što funkcioniraju poput našega vida, njuha, opipa, sluha i tako dalje. Njihovi kablovi, neka vrst živaca, nisu povezani s vanjskim svijetom kao u nas nego s onim kolutom što ga vidite u kutu.

Kolut je doista stajao ondje, u kutu, imao je promjer tri metra, bio je nalik na žrvanj. Uskoro sam zapazio da se vrlo polagano okreće.

— To je njihova sudbina — mirno će Corcoran — njihov svijet, njihov život, sve čemu oni imaju pristup. U kolutu su specijalne vrpce sa snimljenim električnim impulsima, identičnim sto ili dvjesta

milijardi procesa, pojedinosti s kojima se čovjek za života može sučeliti. Podignete li poklopac koluta, opazit ćete samo svjetlucave vrpce pokrivene vijugama, kao mrljama plijesni. Ondje su snimljene tople mediteranske noći, mrmorenje valova, oblik životinjskog tijela, pucnjevi puške, miris jabuka i krušaka, ukop i veselje, snježne oluje, obiteljske tihe večeri uz kamin, metež na brodu što tone, grčevi od bolova, vrhovi planina, groblja, bulažnjenje. Cijeli jedan svijet, Tichy!

Šutio sam, a Corcoran me uhvati za ruku i stisne.

— Ove su kutije povezane s umjetnim svijetom, Tichy. Ova je — pokaže na jednu kutiju — jedna sedamnaestogodišnja djevojka zelenih očiju, riđe kose, božanstvena tijela. Kći jednog državnika... ona je zaljubljena u mladića kojega svakoga dana promatra s prozora... i koji će postati njezino prokletstvo. Druga kutija, ondje dolje, jedan je znanstvenik. On je gotovo otkrio opću teoriju gravitacije što određuje njegov svijet kojemu su granice metalni rubovi koluta, i sprema se da brani svoju istinu u samoći, teškoj samoći jer će uskoro oslijepiti. Iznad njega je svećenik. Prošao je mučno razdoblje jer je prestao vjerovati u besmrtnost svoje duše. Ondje iza pregrade nalazi se... ali ne mogu vam ispričati život sviju bića koje sam stvorio...

— Dopustite da vas prekinem — rekoh — volio bih znati...

— Ne! Nemoguće! — povišenim će glasom Corcoran. — Nitko nema pravo na to! Sad ja govorim, Tichy! Još niste ništa shvatili. Vi zacijelo smatrate da je u tom kolutu određen broj snimljenih signala kao na ploči, da je snimljen svaki događaj, i da se samo čeka da igla zasiječe brazdu pa da se reproducira niz unaprijed određenih događaja. Pogrešno! Pogrešno! — vikao je strašnim glasom, koji je odjekivao pod limenim svodom. — Sadržaj koluta za njih je ono što je za vas svijet u kojem živite! Nikad vam neće pasti na um kad jedete, spavate, putujete, posjećujete stare budale, da je sve to samo ploča što se okreće i koju nazivate sadašnjost!

— Ali... — promucao sam.

— Šutite! — zamumlja on. — Ne prekidajte me! Ja govorim!

Pomislio sam kako se ne varaju oni koji ga drže prostakom. Ali mogao sam samo slušati, jer ono što mi je pripovijedao bilo je zaista nečuveno. Corcoran je nastavio povišenim glasom:

— Sudbina mojih metalnih kutija nije unaprijed određena od početka do kraja zato što se raznovrsni ozbiljni događaji nalaze u kolutu, na tom nizu usporednih vrpci. Samo selektor što djeluje po zakonima slučaja odabire u kojem će nizu vrpce kanal senzorskih utisaka svake kutije utisnuti trag. Dakako, nije to tako jednostavno kako ja to iznosim, jer i kutije same mogu, u određenom smislu, utjecati na pomicanje utiskivača. Slučajna selekcija može slobodno funkcionirati samo kad su stvorenja koja sam stvorio pasivna... Ona

raspolažu slobodnom voljom, koja ima ograničenja otprilike kao i naša. Tu su u pitanju tip karaktera, želje, naslijeđene tjelesne mane, vanjske okolnosti, kvocijent inteligencije... da ne iznosim pojedinosti.

— Dobro, neka bude — odvratih — ali kako to da bića ne znaju da su obične kutije i misle da su zgodne djevojke ili sve...

Opet me je prekinuo usred rečenice.

— Ne budite glupi, Tichy! I vi ste sastavljeni od atoma, zar ne? A da li ih osjećate?

— Ne osjećam!

— Ti se atomi skupljaju kako bi izgradili komadiće bjelančevina. Osjećate li vi te bjelančevine?

— Ne osjećam.

— Svakoga trenutka kroz vas prolaze zrake što stižu iz svemira. Jeste li svjesni toga?

— Ne osobito.

— Pa onda, kako bi moje kutije mogle spoznati što su doista, glupane? Za vas je ovaj svijet autentičan i jedini, za njih su pak jedino stvarne i istinite obavijesti što se šire od vrpce iz koluta do njihova elektronskog mozga... U tom je kolutu njihov svijet, Tichy. Njihova tijela, iako u našoj zbilji ne postoje (osim kao kodovi na bušenoj vrpci), postoje za njih u kutijama... Ova kutija na vrhu s ove strane smatra se vrlo lijepom ženom. Ja točno znam što ona vidi kad se promatra u ogledalu, kakve će ukrase staviti na sebe, kojim će se sredstvima poslužiti da zavede muškarca. Znam to jer sam je ja stvorio pomoću svoga sudbinografa, stvorio sam njezino tijelo, za nas imaginarno ali za nju zbiljsko, vrlo zbiljsko, s licem, zubima, vonjem znoja, kosom i orhidejom u kosi. Za nju je to tako zbiljski kao za vas vaše ruke, noge, vrat i glava. Nadam se da ne sumnjate u svoje postojanje?

— Ne sumnjam — rekoh mirno.

Smatrao bih to zabavnim kad ne bih bio smeten profesorovim riječima. Vjerovao sam mu. Zato nisam obraćao pažnju na njegovo ponašanje.

— Tichy —' on će blaže — rekao sam vam, između ostalog, da ovdje imam jednog učenjaka. To je ova kutija pred vama. On istražuje svemir i ne sumnja da bi to mogla biti iluzija i da troši vrijeme i snagu kako bi otkrio zagonetku koja se nalazi u kolutu s nizom magnetskih vrpca. Njegove ruke, noge, te oči koje će postajati malo-pomalo slijepe, samo su tlapnja izazvana u njegovu elektronskom mozgu nizom pogodno odabranih impulsa. Da bi bilo što uradio, on bi morao izaći iz te kutije, a to mu je nemoguće kao što vi ne možete ustanoviti postojanje te kutije drukčije nego vidom ili opipom.

— A ipak — umiješam se — zahvaljujući fizici, ja znam da sam sastavljen od atoma.

— I on — Corcoran kategorički diže ruku. — On ima laboratorij gdje se nalaze sve vrsti aparata što mu tumače svijet u kojem živi, on vidi zvijezde pomoću teleskopa, promatra njihovo gibanje osjećajući na licu dodir hladnoga stakla... ne, ne sada, kad je u svome pustom vrtu što okružuje njegov laboratorij i šeće na jutarnjem suncu. U njegovu svijetu upravo sviće...

— A drugi ljudi, među kojima on živi? — zapitao sam.

— Drugi? Svi su ljudi u tom kolutu. Vidim da me ne shvaćate. Možda bi dobro došao jedan primjer... Vi u svojim snovima srećete mnoge ljude, ponekad i one koje nikad niste vidjeli u životu. Ponekad i razgovarate u snu s njima, zar ne.

— Doista...

— Te je ljude stvorio vaš mozak. Vi to ne znate dok sanjate. A što se tiče ovih kutija stvari se događaju drukčije. Ne stvaraju oni ličnosti iz svoje okoline i strance. Svi su oni na magnetskim vrpcama. Pretpostavimo da moj učenjak zaželi izaći iz svoga vrta i obratiti se nekom prolazniku. Podignete li poklopac koluta, vidjet ćete što se događa: pod djelovanjem toga impulsa utiskivač senzornog traga skrenut će sa svoga kanala i prijeći na drugu vrpcu radi dobivanja potrebnih obavijesti. Kažem utiskivač, ali to su stotine mikroskopski sitnih strujnih kanala. Kao što vi spoznajete svijet pomoću vida, opipa, mirisa, osjeta ravnoteže, on istražuje svoj svijet pomoću različnih senzornih putova, odijeljenih kanala, a njihov mu mozak omogućuje da skuplja dojmove. No to su tehničke pojedinosti, Tichy, nebitne pojedinosti. Nakon uključivanja uređaja, sve je samo pitanje strpljivosti. Čitajte filozofe, Tichy, i uvjerit ćete se da se ne možemo, po njihovim riječima, pouzdati u naše osjetilne dojmove jer su oni nedovoljno pouzdani, varavi. A ipak, osim njih nemamo ničega! S mojim mozgovima je ista stvar. — Corcoran podiže ruku. — Ali to njih, kao ni nas, ne smeta da volimo, mrzimo, priželjkujemo. Oni mogu dodirnuti druge, prepustiti se, u svojoj metalnoj ukočenosti, strastima, bijesu, mogu sanjariti, iznevjeriti, čeznuti...

— A vi mislite da je sve to uzaludno? — zapitao sam iznenada dok me Corcoran probadao pogledom.

Dugo nije odgovarao.

— Da, dobro sam učinio što sam vas poveo ovamo, Tichy... Svi oni glupani kojima sam pokazao ovo optužili su me zbog okrutnosti, prijetili se prokletstvom. A što vi kažete?

— Vi ste im dali sirovine u obliku impulsa. Kao što je i nama dao svijet. Kad promatram zvijezde, ono što osjećam ili mislim pripada meni a ne svijetu. Kod njih — ja pokažem na kutije — je isto.

— Istina — suho će profesor. — Ovim ste me poštedjeli drugih objašnjenja. Mislim da shvaćate zbog čega sam ih stvorio.

— Pogađam. Ali volio bih da mi vi sami kažete.

— Dobro. Jednoga dana — već dugo — počeo sam sumnjati u zbiljnost svijeta. Bio sam još dječak. Tko nije u svom životu barem jednom osjetio tu pakost. Nismo u stanju naći neku stvar, a sjećamo se gdje smo je vidjeli posljednji put. Napokon je pronađemo negdje drugdje i osjećamo kao da smo uhvatili svijet u njegovoj nesavršenosti i aljkavosti. Stariji to smatraju zabludom... i djetetovo nepovjerenje splašnjava. Postoji i osjećaj da smo nešto već vidjeli, dojam da smo se već našli u situaciji koja je zapravo nova, doživljena prvi put. Svi su metafizički sustavi nastali od tih fenomena. Ali imamo i zakon serije, slojevitosti, ponavljanja rijetkih događaja, koji si toliko nalikuju da su ih liječnici prozvali duplicitas casuum. A duhovi... telepatija, lebdjenje u zraku, fenomeni suprotni načelima naše znanosti, neobjašnjivi, proricanje budućnosti... Znanstvena ih koncepcija isključuje premda su prastari. O čemu je tu riječ? Nemate hrabrosti, Tichy...? Pogledajte!

On se približi policama i pokaže jednu kutiju što se nalazila na vrhu, podalje od drugih.

— Ovo je luđak moga svijeta — reče i osmijeh mu preobrazi crte lica. — Znate li do kakvog je zaključka došao u svojoj ludosti, ludosti koja ga je udaljila od ostalih? Trudio se da dokaže nesavršenost ovoga svijeta, a ja nisam nikad nastojao, Tichy, da moje ostvarenje bude nepogrešivo, savršeno. I najsavršeniji uređaj stane. Dovoljno je da mrav uđe u kolut, da se negdje prekine kontakt... i znate li što tada misli naš luđak? Da je telepatija uzrok kratkom spoju vodova dviju različitih kutija, da je osjećaj da smo već doživjeli neki događaj izazvan blokadom selektora, a kad je selektor poremećen ulaskom nekog mrava u kolut, njegov je svijet pozornica neobjašnjivih i zapanjujućih fenomena. U jednom se pali iznenada bezuman plamen osjećaja, drugi počne proricati, stvari se miču same od sebe, mijenjaju mjesta... Zakon serije. Njegovo se ludilo pothranjuje fenomenima koje su zanemarili neki ljudi i kulminira u tvrdnji koja će ga dovesti do ludnice: tvrdi da je on samo željezna kutija, kao i svi što ga okružuju. Ljudi su jednostavno aparati u starom prašnom laboratoriju, a svijet sa svojim dražestima i strahovima samo je iluzija. A vidite, Tichy, on je imao smjelosti da sanja i o svome bogu. Bogu koji je nekoć bio prostodušan i pravio je čuda sve dok mu svijet nije očitao lekciju. Naučio ga je jedinu stvar koja mu je dopuštena: da ne postoji... Sad kad sam vam rekao, znate koliko i ja. Nema više razloga da vas zadržavam. Hvala vam što ste došli i do viđenja.

I tako je završio naš čudni sastanak. Ne znam da li još postoje one Corcoranove kutije. Možda sanjare svoj život sa svim dražestima i strahovima kao rezultat niza impulsa s trake. Corcoran se, dovršivši posao, svakoga dana uspinje željeznim stepenicama, otvara oklopljena vrata ključem koji vadi iz džepa svoje kiselinom nagrizene bluze.

Stane u prašnjavu polumraku i naćuli uši slušajući jedva primjetno zujanje struje pri okretanju koluta, u kojem se okreću vrpce... odvija se njihova sudbina. Mislim da profesor ipak osjeća želju da intervenira, da pokaže svoju svemoć poniruć do dna svoga svijeta — svijeta koji je stvorio. Usamljen, pod nejasnim svjetlom žarulje, on oklijeva: da li da pomogne životu u opasnosti, ugroženoj ljubavi? Ne, uvjeren sam da neće poduzeti ništa. Oduprijet će se kušnji jer želi biti — bog.

Scott Edelstein: Izložba

The Exhibition

Preveo Zoran Milović

Ime mu je, prema njegovu identigramu (br. 5551070023), Wilson Francis Howell Markham. Sada postoji još jedanaest Wilsona Francisa Howella Markhama, i nijedan od njih ne zna da on postoji.

Ni on ne zna ni za jednog.

Njegovo zanimanje, prema identigramu, jest slk-imp. Slikar impresionist. Jedan od 8,997.020 živih slikara impresionista.

Njegova ekonomska klasifikacija, opet prema njegovu identigramu, MILOSTINJA. Znači da je još na dodatku; znači da nije uspio. Da su zidovi njegova apartmana ukrašeni samo vlastitim slikama.

Visok je, mršav, umoran mladić uskih upalih ramena i s crtom koja se proteže od nosa do usta. S rijetkom, ravnom, dugačkom žutom kosom i blagim, nervoznim glasom. Tužna lika, mlitava hoda. Dugih, nježnih prstiju koji se brzo, jasno i oprezno pomiču.

Slikar je već deset godina i naslikao je stotinu i pet ulja. Prije no što je postao slikar pohađao je Umjetničku školu koju je uspješno završio. Prije toga magistrirao je i doktorirao filozofiju na koledžu Michigan. Još prije diplomirao je filozofiju na Južnom sveučilištu. Prije toga pohađao je Akademiju, a prije toga osnovno obrazovanje.

U ovom trenutku, Wilson Francis Howell Markham mlitavo leži u svom naslonjaču, zaspao i iscrpen, prstiju zgrčenih oko kista broj 3. Ispred njega je stalak, a na njemu njegova sto i peta slika, upravo dovršena. Novi rad W. F. H. Markhama (tako on potpisuje svoje radove) na grubom platnu, i nova duboka bora na njegovu sve starijem licu.

Kada se probudi, morat će pozvati Umjetnički centar, odio devet, i reći im: »Ja, broj pet pet jedan nula sedam nula nula dva tri, završio sam svoju sto i petu sliku. Zove se 'Oklijevajući zalazak sunca'« A kompjutor će reći odgovarajući: »Hvala vam na izvještaju. Spremit ćemo informaciju. Želimo vam sve najbolje u vašoj karijeri.« I krug će

se prekinuti, kompjutor će prebaciti prekidač prvo na jednu a zatim na drugu stranu i smjestiti »Oklijevajući zalazak sunca« između »Oklijevajućih vojnika« pod br. 4113908891 i »Oklijevajuće žene« pod br. 4189767720, i također pod br. 5551070023-0105, i ponovo kao sliku br. 1908055944. I W. F. H. Markham će otići iz svog apartmana i pokušati prodati svoju novu sliku poznatim slikarima da je oni objese na svoje zidove. A onda će se možda vratiti u svoj apartman i jesti, ili će možda ostati na traci i posjetiti park, ili će možda pokušati pronaći nekoga za parenje. Možda će plakati. Umjetnici plaču.

ČOVJEK U GRADU

Rano je jutro, i W. F. H. Markham se budi omamljen. Prekriven je ljepljivim, vonjajućim znojem umjetničkog rada, i ne osjeća se dobro odmorenim. Glasno diše i stoji, trljajući oči. Gleda svoju sto i petu sliku za koju mu je trebalo više od mjesec dana da je dovrši. Smiješi se u sebi, ponosan i zadovoljan svojom posljednjom kreacijom.

Ovo mi je, misli on, najbolje djelo. I osjeća, u sebi, da će to biti slika koja će se prodati, koja će ga proslaviti. Osjeća kako ga ispunjava sve veće uzbuđenje. Možda, možda..,

Telefonira u Umjetnički centar, odio devet, i obavještava ih o svom novom radu. Kompjutor mu zahvaljuje i želi mu sve najbolje u njegovoj karijeri.

Naziva Jeromea J. N. Nathana. Nathanova sekretarica-stroj odgovara. Osigurava susret za tri sata poslijepodne. Jerome J. N. Nathan može mu dati samo petnaest minuta svoga vremena, kaže sekretarica. Zahvaljuje i spušta slušalicu.

Unutrašnje mu uzbuđenje raste sve jače i jače, mješavina žudnje i ugode. »Oklijevajući zalazak sunca« njegovo je remek-djelo, konačni produkt dosadašnjeg života, učeiija, rada... To je sve što je njegov život, sve što je njegova okolina, sve što je njegova duša i sve što je njegovo tijelo. Sve je to dobro, sve stvarno.

Skida odjeću, odlazi pod spravu za čišćenje u uglu sobe, stoji pod njom i uključuje je. Osjeća kako prljavština i znoj nestaju s njegove kože.

Danas. Danas je početak.

Zagleda se u drugi kraj sobe, u svoju sto i petu sliku, i nasmiješi se.

SCENA NA ULICI

Na putu do Nathanova doma, Markham prolazi otvorenom umjetničkom galerijom njegova bloka. Nekoliko njegovih slika izloženo je u galeriji i dostupne su kupovini poznatih slikara. Nijedna još nije kupljena.

Markham provjerava sat i nalazi da ima još nekoliko slobodnih minuta. Sjeda, prekriživši noge, na travu u blizini mjesta gdje su

izloženi njegovi radovi promatra kako prolaznici reagiraju gledajući njegove slike.

Dobro odjevena žena srednjih godina, vjerojatno poznati umjetnik, nakratko preleti pogledom preko Markhamovih radova i nastavi hodati. Drugi poznati umjetnik zagleda se pažljivije u slike, zastajkujući pred svakom posebno je gledajući nekoliko trenutaka. Kod posljednje slike se namršti, okrene i ode. Markhamu se učini da je spazio čovjekov pogled. Novije radove zagledao je mnogo površnije no one starije.

Mlada žena naiđe slijedeća. Visoka je i napadna, i Markham misli da vjerojatno pozira poznatim umjetnicima. Ona preleti pogledom preko prve slike a onda se okrene, kosa joj odskoči preko ramena, a zatim nezainteresirana nastavi dalje pored ostalih Markhamovih slika.

Markham osjeti oštro štipanje neuspjeha.

Stišćući svoj novozavršeni rad, podiže se i nastavi prema Nathanovu domu. Još mu je ostalo nade.

HODOČAŠĆE U CANTERBURY

— Zdravo, Wilsone — reče Nathan prijazno, gledajući ga u oči, stojeći pred stalkom i stavljajući kist koji je držao u ruci na stol pored sebe. — Donio si mi nešto da pogledam?

Markham se nasmiješi.

Jerome Jeremiah Nevil Nathan bio je apstraktan slikar, jedan od 12,525.611 apstraktnih slikara. Jedan od najcjenjenijih. On je zapravo, jedan od deset ili dvanaest najpoznatijih slikara u Srednjem atlantskom kompleksu. I on je poznat po svojoj volji da razgleda radove mladih, ambicioznih, nepoznatih slikara. On uvijek ohrabruje, i mnogi slikari koji su njemu prodali svoje slike brzo su postali poznati, a onda je došao i uspjeh.

Kada mu je Markham donio svoj sto i četvrti rad, Nathan se nasmiješio i rekao:

— Ovo nije loše, znaš, ovo uopće nije loše — zaklimao je glavom dvaput. — Možda bi ubrzo moglo postati nešto od tebe. — I nasmiješio se još jednom i uljudno ga otpratio do vrata. Nema prodaje.

Ali to je bilo prije dva mjeseca i ta slika (ili bar tako Markham misli) mnogo je lošija od ove koju sada drži u malo drhtavim rukama.

— Da — reče blago Markham, pružajući sliku, dajući je iz svojih zaštitničkih ruku Nathanu. — Moja posljednja. Moja najbolja, također. Mislim.

Nathan, smiješeći se, skloni svoj nedovršeni rad sa stalka i stavi ga nježno na stol. Zatim uze Markhamovu sliku i postavi je na stalak, udalji se i trljajući bradu počne razgledati rad.

Zabrinut, kao i uvijek, Markham baci pogled na veliki atelje. Slike su pokrivale zidove — ne Nathanove vlastite slike, već slike drugih

umjetnika, drugih poznatih slikara. I nekoliko manje poznatih. Markham zamisli svoj vlastiti rad obješen pored slika toliko poznatih slikara i slikarica. Pogleda natrag Nathana, koji je, još se smješkajući, nastavljao pomno razgledati sliku.

Iznova osjećaj iščekivanja.

— Zanimljivo — reče Nathan uljudno, sklanjajući pogled sa slike. — Tvoj osjećaj perspektive i prostora postaje sve bolji i bolji, Wilsone.

Markham lagano kimne glavom, pokušavajući se postaviti u što ponizniju pozu.

Nathan podiže obrve, vidjevši Markhamov željan izraz

lica.

— Postaješ sve bolji — reče.

W. F. H. Markham, mladi slikar pun nade, nestrpljivo je očekivao odluku.

— Ali još učiš — zaključi Nathan. — Tvoj rad još je malo kričav. Moraš naučiti smanjivati intenzitet boja; čini se kao da ne možeš zadržati boje pod kontrolom. Žalim, ali, ne.

POSJETA KRALJICE OD SABE KRALJU SALOMONU

Wilson Francis Howell Markham sjedi mirno, umoran, u svojoj fotelji. Osjećaj nade zamjenjuje mu sve jači osjećaj neuspjeha. Svi slikari kod kojih je do sada pokušao — Nathan, Mathwin, Simonson, Fletcher — ljubazno su mu se nasmiješili i rekli mu da ne žele kupiti njegovu sliku. Ostala su još tri slikara kod kojih može, i mora, pokušati — sutra — ali, ne nada se toliko kao prije.

Moram to i sam prihvatiti — misli s teškim uzdahom. — Nisam uspio... Smiri se malo. Kroz ovo prolaziš svaki put kad im ponudiš novu sliku... Ali, nikad dosad nisam ni na jednoj slici radio tako dugo i teško; ne znam mogu li napraviti nešto bolje. Ako im moje najbolje nije dovoljno dobro... Kucanje na vratima.

Još jedan uzdah, pokušaj da zadrži ono što je s blagim iznenađenjem prepoznao kao prave suze, vuče se do vrata i pritišće prekidač za otvaranje.

Sharon Linda, svijetlokosa, nesređena spisateljica onoga što je Markham nazivao zastarjelim, emocionalnim smećem. Stoji na dovratku, smiješeći se i nestrpljivo se vrpoljeći. Sviđao joj se i često se spuštala k njemu odozgo, dva nivoa iznad njega, gdje je stanovala. Vodili su ljubav dva ili tri puta, nikad na Markhamovo istinsko zadovoljstvo.

— Wilsone — govori mu brzo, prije no što je uspio išta izustiti — sjećaš li se moje knjige »Okovi zajednice«?

Markham kimne glavom.

— Što je s njom?

Njezin smiješak preraste u golemo, gotovo imbecilno cerekanje.

— Prodala sam je Claudeu Jameisonu za pet stotina dolara. Sada

sam poznata.

Prisilivši se, on namjesti smiješak na lice, znajući da to ona očekuje.

— To je divno — reče, glumeći iskreno zadovoljstvo. Potreba za priznanjem njegova vlastita rada iznenada je ojačala: ona je poznata, zašto to i on ne bi mogao postati?

Još se cerekajući, ona ga pogleda ravno u oči.

— Tako sam sretna. Oduvijek sam željela da se ovo ostvari... Wilsone, mislim da ću zaplakati.

Približi mu se, i Markham spazi da su joj oči doista vlažne. Bilo kako bilo, nije osjećao ništa prema njoj; plakala je u njegovoj prisutnosti i prije, nikad s nekim dovoljnim razlogom.

Ona pruži ruke, primi ga za obraze i nježno ih stisne. Suze su čekale u uglu njezinih velikih očiju. Markham osjeti da se od njega očekuje da je primi za ruke i zagrli, ali ostade nepomičan.

Sharon to nije zbunilo. Zagrli ga, položi mu glavu na prsa, šmrčući.

On osjeti gađenje — nije ju čak ni mrzio, samo je osjećao gađenje i prezir. Odgurnu je.

— Gubi se! — reče joj, gotovo se braneći od njezina zagrljaja.

Napokon, ona osjeti da s njim nešto nije u redu.

— Wilsone — reče mu, trljajući oči — u čemu je problem, što se desilo?

— Gubi se!

Iznenađena, ali ne i previše zabrinuta, ona reče:

— Telefonirat ću ti sutra, bolje ćeš se osjećati. Wilsone, čuvaj se — reče hineći tobožnju zabrinutost, kao da sumnja u njegovo zdravlje.

Puhne mu poljubac, posljednji put smrkne i požuri do vrata.

UMJETNIK U SVOM ATELJEU

Ožiljak u njegovu želucu sve se više i više produbljivao.

Stajao je pred posljednjim vratima: posjetio je dva od preostala tri slikara koji su mogli kupiti njegovu sliku. Obojica su ga odbila, sa širokim osmijehom na licu. Sve manje i manje su mu se sviđala nasmijana lica.

Oklijevajući, s bolesnom nadom čovjeka koji zna da mu je preostala još samo jedna prilika da izbjegne neuspjeh i propast, pokuca.

Vrata se bešumno klizeći otvoriše gotovo istog trenutka. Dugačko, koščato, sigurno lice ukočeno ga pogleda s visine.

— Carstenson? — upita Markham, suzdržavajući drhtanje glasa. — Telefonirao sam vam ranije.

Zijevanje.

— Ti si Markham? Točno? Markham?

— Wilson Markham. Upravo sam završio sliku, koju bih vam sada

rado pokazao, ako imate vremena. — U prijašnjim susretima s Carstensonom naučio je da s njim treba biti ponizam i uljudan bee obzira koliko je ogavan.

— Uđi — Carstenson promumlja.

Markham uđe. Unutra, slike su pokrivale zidove. Još više ih je bilo nagomilano na stolovima i stolicama. Neke još na stalcima, nedovršene.

— Pa? — reče stari slikar, protežući ruke i šake. — Hoćeš li mi pokazati to što si donio? Doista nemam toliko vremena da te još gledam kako promatraš moje zidove. Moram još dovršiti vlastite radove kao što vidiš.

Markham mu pruži sliku.

Carstenson je promatraše pažljivo, duboko zijevajući. Vrati sliku u Markhamove ruke i reče mu neka je drži tako dok se on ne odmakne i pogleda je iz daljine. Nastavi zijevati.

Nježno držeći sliku drhtavim rukama, Markham osjeti fantastičnost prokletog čovjeka. Zamisli kako se odjednom Carstensonovo zijevanje pretvara u osmijeh, dok mu prilazi, tapšući ga po ramenu i govoreći mu: »Markhame, želim kupiti ovu sliku«.

* * *

Carstenson je završio gledanje slike i sada sjedi na rubu fotelje, stražnjicom i donjim dijelom leđa brišući gomilu slika i otisaka.

Bolno, zabrinuto iščekivanje. Napeta nada.

— Markhame, ponekad mi stvarno dosađuješ. Očekuješ K ti doista da ću ja kupiti ovako nešto? Pokazao si mi neke svoje prijašnje radove, i neki od njih uopće nisu bili tako loši. Ali ovo ovdje nije ništa drugo nego smeće, i ako to i sam ne možeš uvidjeti, onda nemaš pojma što si učinio.

Markham pogleda u slikareve staračke oči, zapanjen i povrijeđen.

Carstenson ga za trenutak ukočeno pogleda, a onda s prezirom u glasu nastavi vidjevši povrijeđen izraz Markhamova lica.

— Slušaj, ne plači. Misliš li ti da ti ja ovo sve govorim iz osobnog zadovoljstva? — Pogled mu postade hladniji. — Suoči se s time, Markhame, ti nisi umjetnik. Svakako, slikar nisi. Svi tvoji radovi previše su obuzdani, previše zatvoreni. Ako želiš postati poznat, morat ćeš to pokušati na nekom drugom polju.

Markham, osupnut, jednostavno bespomoćno gledaše, tih, u slikarevo lice.

Ne pomaknuvši se, Carstenson uzvrati pogled.

— Slušaj, Markhame, ja te samo pokušavam zadržati da ostatak života ne provedeš lupajući glavom o zid. Prepoznajem talente čim ih vidim; u proteklih nekoliko godina kupio sam tucet slika od novih slikara, i većina od njih nastavila je uspješno. Ali, ti ljudi su bili slikari. Ti to nisi; to je tako očigledno.

Mehanički, Markham zatrepće očima, okrene se i ode prema vratima.

Carstenson ne reče ni riječi.

Ne gledajući natrag — gledanje unatrag sada je previše jeziva stvar, gotovo isto toliko jezivo kao i gledanje unaprijed — Markham otvori vrata i odgega se van. Čvrsto je u rukama stiskao sliku. Ruke je osjećao praznima, ali je zato njegovo breme bilo deset godina teže.

JOŠ ŽIV

Polako je shvaćao da se ponovo nalazi u svom apartmanu, u svojoj fotelji, buljeći u stalak. Na stalku je »Oklijevajući zalazak sunca«.

Pokuša se sjetiti koliko dugo već sjedi ovdje; ne uspije i odustane.

Pomisli da ode i pojede nešto, ali odbaci tu ideju. Nije osjećao želju za hranom.

Seks. Pomisli na Sharon i strese se od gađenja. Poznata! Ona više nije samo glasna, ševrdava djevojka odozgo, željna njegova tijela.

Duboko uzdahne i strese se još jednom.

Osloni se rukama o naslon fotelje i s mukom i stenjanjem se podiže.

Više je nego umoran. Prazan. Ispražnjen.

Rukama pritisnu čelo. Podiže odsutno kist.

Noćas će započeti novu sliku. Mora.

Svaki put, nakon povratka s neprodanom slikom, prisiljavao se da započne novu.

Idući put, idući put...

»Ti nisi umjetnik«...

Počet će iznova. Mora. Mora. Mora.

Izmučen bolom i neuspjehom, pade natrag u fotelju. Kist mu ispade iz drhtavih prstiju i zveknu na pod.

On podiže ruke do lica i zaplače.

OBOŽAVANJE PASTIRA

Ispod, gomila uzbuđeno žamori.

On strpljivo čeka da auditorij postane što veći. Smiješi se hladno.

Gužva je: dvije tisuće, možda čak i tri tisuće ljudi.

Prije nekoliko sati nazvao je Policijski centar, odjel Četiri-A, i obavijestio ih o svojim namjerama.

Napravili su dobar posao šireći vijest u javnosti.

Veliko mnoštvo lica ukočeno zuri u njega, željni, puni iščekivanja. Čekajući.

On je čekao dovoljno dugo.

Pri prvom pokretu snažan drhtaj prostruji mu tijelom. »Da li je to rješenje?«, misli po dvadeseti put. »Ne mogu li i dalje pokušavati i jednog ću dana, možda, i uspjeti?«

A onda, iznova, začuje: »Ti nisi umjetnik«.

Ne. Nije li ovo samo pokušaj da napakostim svijetu?

Vraćam li to natrag društvu koje mi nije omogućilo da uspijem.

Kome se to pokušavam osvetiti, na koga sam toliko bijesan?

Na Nathana? Carstensona? Sharon? Sebe?

Pet nivoa niže gomila poče bijesno pljeskati.

»Sada je prekasno«, misli, pola u strahu, pola u olakšanju. S ovim mora ići sada dokraja.

Nasmiješi se ponovo. Osjećajući se usamljen i prazan ali i malo uzbuđen, mahnu rukom gomili. Klicali su mu.

Započe. Posude s bojama i nekoliko kistova raznih veličina bijahu položene pored njega, na vrhu krova. Podiže veliki'lcist i umoči ga u posudu sa svijetloplavom bojom.

I dok su tisuće ljudi buljile u njega, oboji lice u plavo.

Iznova, gomila mu zakliče.

Baci kist s krova. Tisuće ljudi pohlepno se pograbiše za njega. Kako ga tko ščepa, tako se buka gomile poveća.

Započe skidati odjeću. Skinuo je majicu, bacivši i nju gomili. Zatim oboji prsa kričavom crvenom bojom.

Nakon toga, skide hlače i donje rublje, oboji lijevu nogu zeleno, desnu narančasto a genitalije grimizno. Iz nekog razloga, koji sebi nije mogao jasno predočiti, osjeti se primoranim da presavije hlače i donje rublje i složi ih na malu hrpu pored boja i kistova.

Napokon, podiže posudu sa crnom bojom i prolije sadržaj prvo po jednoj a onda i po drugoj ruci.

Dok je sve kapalo naokolo, podiže ruke u tišini.

Gomila, glava uzdignutih gore poput mladih ptića koji traže hranu, postade tiha.

U tišini, policajac pogura gomilu da mu naprave mjesta.

A on u ludom finalu podiže limenku terpentina i poprska se tekućinom po cijelom tijelu.

Zakorači do samog ruba krova i pogleda dolje.

Ne boji se, nije nezahvalan, ni nesretan.

»Pitam se hoće li ljudi cijeniti moje slike nakon moje smrti?«, razmišlja. »Toliko je mnogo umjetnika za života bilo prezreno — a kada su umrli, njihovi su radovi postali poznati«.

Podiže kutiju sa šibicama, izvadi jednu i zapali je.

Za trenutak se zagleda u plamen i pogleda posljednji put dolje na gomilu. I iznova se nasmiješi.

Polako približi plamen i zapali se.

I zatim se baci s krova.

Gomila pusti veliki uzdah divljenja dok je tijelo gorjelo i počinjalo da pada.

— Divno je — promrmlja jedan gledalac.

— Jest — reče još jedan čovjek — ali, da li je to umjetnost?

Ray Bradbury: Vjetar

The Wind

Preveo Zoran Milović

Te večeri telefon je zazvonio u pet i trideset. Bio je prosinac, i već dugo mrak, kada je Herb Thompsoi podigao slušalicu.

— Halo.

— Halo, Herb?

— O, to si ti, AUine.

— Je li ti žena kod kuće, Herb?

— Naravno. Zašto pitaš?

— Prokletstvo.

Herb Thompson tiho je držao slušalicu.

— Što ti je? Zvučiš smiješno.

— Htio sam da dođeš večeras k meni.

— Bit će i društvo?

— Htio sam da provedeš noć kod mene. Kada tvoja žena odlazi?

— Idući tjedan — odgovori Thompson — bit će u Ohiju otprilike desetak dana. Majka joj je bolesna. Kad ode doći ću k tebi.

— Volio bih kad bi večeras mogao doći k meni.

— I ja bih to volio. Društvo, i sve to, ali žena bi me ubila kad bi saznala.

— Kada bi samo mogao doći ovamo.

— Što je? Opet vjetar?

— Oh, ne. Ne.

— Da li je vjetar? — upita Thompson. Glas na telefonu nastavi oklijevajući.

— Jest. Jest, vjetar je.

— Vedra je noć, nema mnogo vjetra.

— Ima ga dosta. Došao je do prozora i pomakao zavjese, savim malo. ali dovoljno da mi kaže da dolazi.

— Slušaj, a zašto ti ne bi doiao ovamo i proveo noć kod mene? — upita Herb, ogledajući se po osvijetljenom holu.

— Oh, ne. Prekasno je za to. Mogao bi me uloviti na putu do tvoje kuće. To je prokleto daleko. Ne bih se usudio, ali, ipak, hvala ti. To je četrdesetak kilometara.

— Uzmi tabletu za spavanje.

— Protekla četiri sata stajao sam na vratima. Herb. Vidio sam ga kako nastaje na zapadu. Bilo je tamo nekoliko oblaka i onda sam ugledao kako se jedan od njih cijepa napola. Dolazi vjetar.

— Pa, samo ti lijepo uzmi jednu tabletu za spavanje. I pozovi me a bilo koje vrijeme, kadgod zaželiš. Kasnije večeras, ako budeš htio.

— U bilo koje vrijeme? — upita glas na telefonu.

— Naravno.

— Dobro, učinit ću tako, ali bih volio da možeš doći k meni. A opet, ne bih želio da te ozlijedi. Ti si mi najbolji prijatelj i ne bih to želio. Možda je najbolje da se s tim suočim sam. Zao mi je što sam te gnjavio.

— Do vraga, pa čemu onda prijatelji? Reći ću ti što ćeš. Sjedni i piši večeras — reče Herb Thompson, poskakujući s noge na nogu. — Zaboravio si na Himalaju i Dolinu vjetrova, i na tvoje zanimanje za oluje i uragane. Završi novo poglavlje svog putopisa.

— Mogao bih to učiniti. Možda i hoću, ne znam. Mogao bih to učiniti. Mnogo ti hvala što si mi dopustio da te gnjavim.

— Do vraga, hvala. A sada se miči s linije. Žena me zove na večeru.

Herb Thompson objesi slušalicu.

Odšeta i sjedne za stol za kojim je nasuprot njemu već sjedila njegova žena.

— Je li to bio Allin? — upita. Herb kimnu glavom.

— On i njegovi vjetrovi koji pušu gore i vjetrovi koji pušu dolje i vjetrovi topli i vjetrovi hladni — reče ona držeći u ruci Herbov tanjur nagomilan hranom.

— Bio je u Himalaji za vrijeme rata — reče Herb.

— Ne vjeruješ u ono što je rekao o Dolini, zar ne?

— To je dobra priča.

— Penjanje naokolo, penjanje na razne stvari. Zašto se ljudi penju po planinama i plaše sami sebe?

— Padao je snijeg — reče Herb.

— Je li?

— I kišilo je, i tuča je padala i puhalo je, sve u isto vrijeme i na istom mjestu, u toj Dolini. Allin mi je to ispričao mnogo puta. Dobro je to ispričao. Bilo je gore prilično visoko. Oblaci, i sve to. Dolina je pravila buku.

— Kladim se da jest — reče ona.

— Kao da je bilo mnogo vjetrova a ne samo jedan. Vjetrovi iz cijelog svijeta — zagrize — tako kaže Allin.

— Nije trebao ići tamo i gledati sve to — odgovori žena. — Ideš naokolo i zabadaš nos u sve što vidiš. Vjetrovi se počnu ljutiti na tebe zbog nametljivosti i onda te prate.

— Nemoj se šaliti, on mi je najbolji prijatelj — prekine je Herb.

— Sve je to tako glupo!

— Unatoč tome što djeluje fantastično i možda glupo, prošao je kroz to mnogo puta. Ta oluja u Bombaju i onaj tajfun na Novoj Gvineji dva mjeseca kasnije. I vrijeme u Cornwallu.

— Nemam mnogo sažaljenja prema čovjeku koji stalno ulijeće u oluje i uragane i onda dobije kompleks gonjenja.

Upravo u tom trenutku iz predsoblja se oglasi telefon, j — Nemoj se javiti — reče žena.

— Možda je važno.

— To je ponovo taj Allin.

Sjedili su tamo a telefon je zvonio devet puta i nitko nije odgovorio. Napokon zvonjava prestade. Završiše večeru.

U kuhinji, daleko od njihova pogleda, blagi povjetarac zanjiše zavjese kroz poluotvoreni prozor. Telefon zazvoni iznova.

— Ne mogu ga pustiti da zvoni — reče Herb, podiže se i ode u predsoblje.

— Oh, halo, Alline!

— Herb! Ovdje je! Došao je ovamo!

— Preblizu si slušalici, odmakni se malo, molim te — odgovori mu mirno Herb.

— Stajao sam na dovratku otvorenih kućnih vrata i čekao ga. Vidio sam ga kako dolazi uz auto-cestu, tresući drveće, jedno po jedno, sve dok nije zatresao drveće pred kućom i strmoglavio se prema vratima, a onda sam mu zalupio vrata pred nosom.

Thompson ne reče ništa.

Nije ni mogao reći nešto, žena ga je gledala stojeći na kuhinjskim vratima.

— Kako zanimljivo — napokon progovori.

— Oko kuće je, Herb. Ne mogu izaći, ne mogu učiniti ništa. Ali nasamario sam ga, pustio sam ga da pomisli kako sam tu, i baš kad je došao dolje da me pokupi, zalupio sam i zaključao vrata! Bio sam spreman na to, spremao sam se tjednima.

— Ha, staro momče, reci mi nešto o tome — reče Herb Thompson, glumeći veselje, dok ga je žena gledala a vrat mu se počeo znojiti.

— Počelo je prije šest tjedana...

— Oh, je li? No, no.

— ... Mislio sam da saim ga potukao. Mislio sam da se predao slijedeći me i pokušavajući me uloviti. Ali samo je čekao. Prije šest tjedana začuo sam vjetar kako se smije i šapuće po uglovima kuće, tu vani. Trajalo je samo sat ili tako nekako, ne dugo i ne glasno. Tada je otišao.

Thompson kimnu glavom.

— Drago mi je da to čujem, drago mi je da to čujem. Zena ga je

promatrala pažljivo.

— Vratio se iduće noći. Zalupio je prozorskim kapcima i povukao iskre iz dimnjaka. Vraćao se u toku idućih pet dana, svaki put sve jači. Kada sam otvorio ulazna vrata ušao je i pokušao me izvući, ali nije bio dovoljno snažan. Večeras jest!

— Drago mi je što čujem da se osjećaš bolje — reče Thompson.

— Nije mi bolje, što je s tobom? Što to pričaš? Da li nas sluša tvoja žena?

— I te kako.

— Oh, vidim. Znam da ovo što sam sada govorio zvuči kao riječi luđaka.

— Uopće ne zvuči tako. Samo nastavi. Thompsonova žena vratila se u kuhinju. Opustio se. Sjede na malu stolicu pored telefona.

— Nastavi, Alline, ispucaj se, bolje ćeš spavati.

— Sada je svuda oko kuće, poput golemog usisivača njuška po zabatima. Trese drveće naokolo.

— Pa to je smiješno, ovdje uopće nema vjetra, Alline.

— Naravno da nema. Ti ga ne zanimaš. Samo ja ga zanimam.

— Pa, pretpostavljam da je i to jedan od načina da se objasni stvar.

— To je ubojica, Herb, najveći i najprokletiji prethistorijski ubojica koji je ikad lovio svoj plijen. Veliki njuškajući pas, pokušava da me nanjuši, da me pronađe. Gura svoju veliku hladnu njušku sve do kuće, uzima zraka, i kad sam u salonu, ispuhuje se u salonu, a kad sam u kuhinji odlazi i puše u kuhinji. Sada pokušava kroz prozore, ali sam ih osigurao i stavio nove šarke na vrata. I zasune sam postavio. To je čvrsta kuća. Sagrađena je tako čvrsta u stara vremena. Sva su svjetla upaljena. Cijela je kuća sada osvijetljena, blista. Vjetar me prati iz sobe u sobu. Gleda kroz prozore i čeka da ugasim svjetla. Oh!

— Što je? Što se dogodilo? Nešto nije u redu?

— Upravo je zatresao prednjim staklenim vratima!

— Volio bih da dođeš ovamo i kod mene provedeš ovu noć, Alline.

— Ne mogu! Ne mogu napustiti kuću! Ne mogu učiniti ništa. Znam ovaj vjetar. Velik je i pametan. Pokušao sam malo prije zapaliti cigaretu, ali mi je ugasio šibicu... On se voli igrati, bockajući me, koristeći svoje vrijeme dok je sa mnom, a ima cijelu noć pred sobom. I sada! Oh, upravo sada, jela od moj;h s*«rih putopisa, na stolu u knjižnici, kad bi ti samo to mogao viidjeti. Blagi povjetarac došao iz bogzna koje sićušne rupe u kući, blagi povjetarac okreće strane, jednu po jednu. Volio bih da to vidiš. Tamo je moj uvod. Sjećaš li se uvoda za moju u knjigu o Tibetu, Herb?

— Sjećam se.

— Ova je knjiga posvećena svima onima koji su izgubili igru s atmosferskim silama. Napisao ju je jedan koji je vidio tu igru, ali joj je

uvijek uspio pobjeći.

— Da, sjećam se.

— Nestalo je svjetla! — Telefon zapucketa. — Upravo su se srušili električni vodovi. Jesi li još tamo, Herb?

— Još te čujem.

— Vjetar ne voli sva ta svjetla u mojoj kući pa je srušio električne vodove. Telefon će također vjerojatno ubrzo otkazati. Oh, to je prava zabava, vjetar i ja, kažem ti! Samo trenutak...

— Alline? Tišina.

Herb začuje pisak. Zena ga je gledala iz kuhinje. Herb Thompson je čekao.

— Alline?

— Ovdje sam — reče glas s onu stranu žice. — Bila je rupa ispod vrata pa sam otišao i začepio je nekim starim krpama da mi ne puše po nogama. Nakon svega, drago mi je što ipak nisi došao, Herb, ne bih te želio uvući u gužvu. Upravo je razbio jedan prozor u dnevnoj sobi i sada je prava oluja u kući.Trese slikama na zidu. Čuješ li?

— Čujem Herb Thompson proguta suho.

— Želi me živoga, Herb. Ne usudi se srušiti kuću jednim jedinim udarom. To bi me ubilo. Želi me živoga, želi me rastrgati na dijelove, prst po prst. Zeli ono u meni. Moj um, moj mozak. Zeli moju životnu snagu, moju psihičku moć, moje ja. Zeli moj razum.

— Žena me zove, Alline. Moram oprati suđe.

— Veliki oblak pare, vjetrovi iz cijelog svijeta. Isti vjetar koji je poharao Celebes prije godinu dana, ista oluja iz argentinskih pampasa koja je ubijala, isti tajfun koji se sručio na Havaje, uragan koji je očešao obalu Afrike, rano ove godme. To je dio svakog od onih vjetrova kojima sam uspio pobjeći. Prati me još od Himalaje jer ne želi da znam ono što znam o Dolini vjetrova, o mjestu gdje nastaje i planira svoje rušilačke pohode. Znam mu postojbinu, znam gdje je rođen i gdje izdiše. Zbog svega toga mrzi mene i moje knjige koje kažu kako se od njega obraniti. Ne želi više moje propovijedi.. Zeli me spojiti sa svojim velikim tijelom. Zeli da mu dam svoje znanje. Zeli me na svojoj strani!

— Moram objesiti slušalicu, Alline, moja žena...

— Što? — Pauza. Udaljeno puhanje vjetra u telefon. — Sto si rekao?

— Telefoniraj mi za jedan sat, Alline. I objesi slušalicu.

Pođe oprati suđe. Žena ga je gledala, a on je gledao suđe, ribajući ga i brišući krpom.

— Kakvo je vrijeme večeras? — upita

— Lijepo. Ne previše svježe. Zvjezdano. Zašto pitaš?

— Tako

Telefon je zvonio triput u toku idućeg sata. U osam sati došlo je

društvo: Stoddard i njegova supruga. Sjedili su i pričali do osam i trideset a onda su sjeli za kartaški stol i počeli se kartati.

Herb Thompson je miješao karte nekoliko puta pokazujući usput svoje znanje u raznim trikovima i na kraju ih hitne, jednu po jednu, pred ostala tri kartaša. Razgovor opet započe. Herb zapali cigaru praveći fini sivi pepeo na njezinu vrhu, poravna karte što ih je držao u ruci i nasloni se iskrivljavajući glavu u stranu i slušajući. Nije bilo nikakva zvuka. Žena je opazila što radi, i on odmah prekine i vrata se ponovo kartanju.

Polako je otpuhivao dimove. Tiho su čavrljali povremeno prekidajući razgovor izljevima smijeha. Sat u holu lagano otkuca devet sati.

Svi smo ovdje — reče Herb, uzimajući cigaru, i gledajući je zamišljeno. — I život je sigurno zabavan.

— Ha? — upita Stoddard.

— Ništa, osim što smo sada ovdje, živimo naše živote, a na nekom drugom mjestu na Zemlji milijarde drugih ljudi žive svoje vlastite živote.

— To je prilično očigledna tvrdnja.

— Život — stavi cigaru ponovo među zube — usamljena je stvar. Čak i među oženjenim ljudima. Ponekad kad si u nečijim rukama osjećaš se milijunima kilometara daleko od te osobe.

— To mi se sviđa — reče njegova žena.

— Nisam tako mislio — objasni Herb, ne žureći se; nije se osjećao krivim i imao je dosta vremena. — Mislim, svi mi vjerujemo u ono u što vjerujemo i živimo naše sitne, male živote dok drugi ljudi žive potpuno drugačije od nas. Mislim na to kako mi sada sjedimo u ovoj sobi dok tisuće ljudi umiru. Neki od raka, neki od upale pluća, neki od infarkta. Zamišljam kako netko u Sjedinjenim Državama upravo u ovom trenutku umire u zgnječenim kolima.

— Ovo baš i nije tema koja bi mogla poticati razgovor — prekine ga njegova žena.

— Želim reći, svi mi živimo i ne mislimo o '(ome kako drugi ljudi žive ili umiru. Čekamo sve dok smrt ne dođe po nas. Mislim, sjedimo ovdje u velikoj staroj kući, potpuno okruženi mrakom i bogzna čime sve ne, dok jedan od najboljih momaka koji su ikada živjeli...

— Herb!

Otpuhivao je dimove, razmišljao i piljio odsutno u svoje karte.

— Oprostite — brzo zatrepće očima i zagrize cigaru. — Ja sam na redu?

— Ti si na redu.

Igra se nastavila, miješanje karata, mrmljanje, razgovor. Herb Thompson utonu dublje u fotelju. Djelovao je bolesno. Telefon zazvoni.

Thompson skoči, otrči u predsoblje i trzajem zgrabi slušalicu.

— Herb! Zvao sam te i zvao. Kako je u tvojoj kući?

— Kako to misliš?

— Je li došlo društvo?

— Do vraga, jest, došlo je...

— I pričate i smijete se i kartate?

— Do đavola, da, ali kakve to veze ima sa...

— Pušiš li svoje cigare od deset centi?

— Prokletstvo, baš tako, ali...

— Otmjeno — reče glas na telefonu. — To mora da je otmjeno. Želio bih da sam s vama. Želio bih da ne znam stvari koje znam. Želio bih mnogo toga.

— Jesi li dobro?

— Sada sam zaključan u kuhinji. Dio vanjskog zida kuće jednostavno je otpuhan. Ali, planirao sam svoje povlačenje. Kada odu i kuhinjska vrata, zaključat ću se u podrum. Budem li imao sreće, mogao bih se držati do jutra. Mcrat će počistiti čitavu prokletu kuću ako me se želi dočepati, a uz to strop podruma prilično je čvrst. Imam lopatu i mogu kopati dublje...

Zvučalo je to kao mnoštvo drugih glasova na telefonu. —i Što je to? — upita Herb drhtavim glasom, tresući se, sav leden.

— To? — upita glas s one strane žice. — To su glasovi onih dvanaest tisuća koje je ubio tajfun, onih sedam tisuća koje je pomeo uragan, one tri tisuće zbrisane ciklonom. Dosađujem li ti? To je sve što je vjetar. To je mnoštvo poginulih ljudi. Vjetar ih je ubio, uzeo njihove umove da bi sebi pribavio inteligenciju. Uzeo im je glasove i spojio ih u jedan glas, svoj glas. Svi ti milijuni ljudi poginuli u proteklih deset tisuća godina, izmučeni, s kontinenta na kontinent, u obliku monsuna i tornada. Oh, kakvu bi pjesmu mogao napisati o tome!

Telefon se oglasi i zazvoni glasovima, povicima, cviljenjem.

— Vrati se, Herb — zvala ga je žena za kartaški stol.

— Tako vjetar svake godine postaje sve inteligentniji, dodajući sebi tijelo po tijelo, život po život, smrt po smrt

— Čekamo te, Herb — oglasi se ponovo žena, ovaj put nestrpljivijim glasom.

— Do vraga! — okrene se, gotovo režeći. — Čekaj trenutak, možeš li? — Vrati se natrag telefonu. — Alline, ako želiš da sada odmah dođem k tebi, samo reci, doći ću! Trebalo je da dođem ranije, kad si me zvao...

— Nemoj više ni misliti na to. Ovo je bespoštedna borba, ne bih volio da si sada ovdje. Bolje je da sada objesim sušalicu. Kuhinjska vrata izgledaju prilično loše. Morat ću poći u podrum.

— Telefonirat ćeš mi poslije?

— Možda, ako budem imao sreće. Ali ne mislim da ću uspjeti. Uspijevalo mi je pobjeći u posljednji trenutak toliko puta, ali mislim da me ovaj put doista ima. Nadam se da te nisam odviše gnjavio, Herb.

— Nikoga nisi gnjavio, prokletstvo. Telefoniraj mi opet.

— Pokušat ću...

Herb Thompson vrati se za kartaški stol. Žena ga pogleda i upita:

— Kako je Allin, tvoj prijatelj? Da li se otrijeznio?

— Nikada u svom životu nije popio ni kapi — odgovori joj mrzovoljno Herb, sjedajući. — Trebao sam otići k njemu kada mi je prije nekoliko sati telefonirao prvi put.

— Ali telefonirao je svake noći u proteklih šest tjedana i bio si kod njega najmanje deset puta i proveo noć u njegovoj kući i nikada se u tih deset dana nije dogodilo ništa loše.

— Potrebna mu je pomoć. Možda se ozlijedio.

— Bio si kod njega prekjučer, ne možeš stalno trčati k njemu.

— Prva stvar koju ću sutra ujutro učiniti jest da ću ga odvesti u sanatorij. Nije to želio. Djelovao je sasvim razumno.

U deset i trideset poslužena je kava.

Herb je pio polako, gledajući u telefon. Zanima me da li je sada u podrumu, pitao se.

Odšeta do telefona, nazove međugradsku i dade im broj.

— Zao mi je — reče telefonist. — U tom su području prekinute veze. Kada poprave, javit ćemo vam.

— Znači, telefonske linije jesu u kvaru! — poviče Thompson, ispuštajući slušalicu, koja s treskom pade na pod. Okrenuvši se, zgrabi iz ormara kaput. — Oh! — poviče zapanjenim gostima i svojoj ženi koja je upravo držala lončić s kavom u ruci.

— Herb! — poviče ona za njim.

— Moram izaći i otići k njemu! — vikne, uvlačeći se na brzinu u kaput.

Na vratima se začuje blago, slabo struganje. Svi se u sobi trgnuše i uspraviše.

— Tko bi to mogao biti? — upita njegova žena.

— Blago struganje se ponovi, vrlo tiho.

Thompson požuri u predsoblje gdje se zaustavi zapanjen i oprezan.

Izvana, tiho, začu se smijeh.

— Neka sam proklet — reče Thompson i položi ruku na kvaku, ugodno šokiran i s olakšanjem.

— Svugdje bih prepoznao ovaj smijeh. To je Allin. Nakon svega, dovezao se ovamo kolima. Nije mogao čekati do jutra da mi ispriča svoju prokletu priču. — Thompson se slabašno nasmiješi. — Vjerojatno je sa sobom doveo prijatelje. Zvuči kao da ih je...

Otvori ulazna vrata. Trijem je bio prazan.

Thompson pokaže da nije iznenađen. Lice mu poprimi lukav izraz i napravi se kao da ga sve to zabavlja. Nasmije se.

— Alline? Nikakvih trikova više! Izađi! Uključi svjetlo na trijemu i zagleda se naokolo.

— Gdje si, Alline? Hajde, dosta toga, izađi već jednom. Povjetarac mu zapuše u lice.

Thompson pričeka trenutak, iznenada ohlađen do srži.

Zakorači na trijem i pogleda nesigurno i vrlo oprezno svuda naokolo.

Iznenadni vjetar uhvati i podiže krajeve njegova dugog, zimskog kaputa, i smrsi mu kosu.

Učini mu se da je ponovo čuo smijeh.

Vjetar okruži kuću i zapuše iznenada svugdje u istom trenutku i tada, nakon cijele minute divljanja, izgubi se u tami.

Vjetar nestade, tužan, šumeći u krošnjama drveća, odlazeći; vraćao se natrag na more, prema Celebesu, Sumatri i Cape Hornu, prema Cornwallu i Filipinima.

Blijedeći. Blijedeći. Blijedeći.

Thompson je stajao nepokretan, leden.

Uđe, zatvori vrata i nasloni se leđima na njih. Stajao je tako nepokretan zatvorenih očiju.

— Nešto nije u redu...? — upita njegova žena.

(Objavljeno prema dogovoru s GPA München)

DVANAEST VELIČANSTVENIH (1)

Počevši od ovog broja »Sirius« uvodi rubriku koja bi trebalo da ima dvanaest »epizoda«, odnosno ako bude naišla na odobravanje čitalaca, i više. Uz rijetke izuzetke u »Siriusu« su dosad objavljivana u prvom redu sama djela naučno-fantastičnog žanra — novele, priče, drame i tako dalje. S vremenom je, međutim, kod sve većeg broja čitalaca počelo rasti zanimanje i za jednu drugu stranu SF-pregalaštva, o kojoj na našem jeziku, na žalost, gotovo da i ne postoji nikakva literatura, bilo izvorna bilo prijevodna. Riječ je, naime, o želji da se dozna nešto više o ličnostima vodećih svjetskih naučno-fantastičkih autora, o njihovom ukupnom opusu, karakterističnim osobenostima, suštinskom doprinosu razvoju SF-stvaralaštva.

Želeći da izađe u susret tom opravdanom zanimanju čitalaca, glavni urednik »Siriusa« Borivoj Jurković predložio mi je da izaberem dvanaest SF-pisaca, koji su — po mom mišljenju — najviše zadužili naučao-fantastični žanr, a zatim da o svakome od njih napišem, kritički tekst u kojemu bi težište bilo na informativnosti i pokušaju određivanja osnovnih odlika SF- kazivanja pojedinih autora, koje su ih učinile izuzetnim pojavama u historiji naučne fantastike.

Ma koliko paradoksalno zvučalo, suočio sam se s više poteškoća prilikom prvog nego prilikom drugog zadatka. Pokazalo se, naime, da je teže izabrati dvanaest autora, bez čijih djela SF-žanr ne bi bio vrijedan ozbiljnijeg spomena, nego napisati tekstove o njima. Razumije se, moj izbor valja shvatiti samo uvjetno i nipošto kao neopozivu ljestvicu vrijednosti naučne fantastike; sasvim sam, naime, svjestan da se jakim argumentima mogu potkrijepiti i potpuno drugačiji izbori od moga, odnosno da će gotovo svaki upućeniji ljubitelji SF-žanra imati nekakvu svoju »top-twelve« listu omiljenih pisaca naučne fantastike, do koje će veoma držati. One koji se ne budu složili s mojim izborom dvanaest najzaslužnijih majstora SF-žanra molim da imaju na umu upravo navedeni moment. Posrijedi je ponajprije subjektivna selekcija, zasnovana na osobnim nazorima o tome što je naučna fantastika, odnosno što bi trebalo da bude. Uostalom, kao što sam rekao na početku, ako se nova rubrika u »Siriusu« svidi čitateljima, neće biti nikakvog razloga da ne nastavimo s njom i u idućem godištu i tako bitno proširimo krug nezaobilaznih bardova moderne naučne fantastike, na radost svih onih čiji su miljenici izostavljeni u prvom godištu...

Zoran Živković

P. S. Važna napomena: redoslijed kojim će biti objavljivani pojedini eseji nema nikakve vrijednosne implikacije — s izuzetkom možda prvoga, o Arthuru Clarkeu, za kojega (također krajnje subjektivno) smatram da predstavlja najvećeg živog SF-stvaraoca. Ostalih jedanaest, abecednim redom: Poul Anderson, Isaac, Asimov, James Blish, Ray Bradbury, Frank Herbert, Ursula LeGuin, Stanislaw Lem, Frederic Pohl, Clifford Simak, A. i B. Strugacki, Theodore Sturgeon.

Arthur C. Clarke: Uspomene

Playback

Preveo Zoran Živković

Nemoguće da sam toliko stvari tako brzo zaboravio. Svoje tijelo upotrebljavao sam punih četrdeset godina i vjerovao sam da ga poznajem. Ipak, sada ga se samo sjećam, kao kroz neki san.

Ruke, noge — gdje ste? Jeste li ipak nešto uradile za mene dok ste mi pripadale? Izdajem signale, pokušavam da komandiram bedrima, kojih se jedva sjećam. Ništa se ne događa; kao da vičem u prazno.

Vika! Da, pokušavam da vičem. Možda me čuju, ali ja ništa ne čujem. Svuda oko mene tišina. Čak ne mogu više ni zamisliti zvuk. U mojoj uobrazilji postoji riječ »muzika«, što ta riječ zapravo znači?

(Mnogo riječi mi se pojavljuje pred očima, čekaju da ih prepoznam. Jedna po jedna odlaze, nestaju).

Zdravo! O, pa ti si crna! Kako se samo potajno uvlačiš u moju svijest! Znam kada stigneš, ali nikako da osjetim tvoj dolazak.

Osjećam da si prijateljski raspoložena i zahvalan sam ti za sve što si učinila. Ali, tko si ti? Naravno da znam da nisi ljudska; nijedna ljudska nauka ne može da me spasi kad se razbije polje požude. Vidiš, postajem radoznao; dobar je to znak, zar ne? Sada, kada je Bil na kraju nestao, mogu opet da počnem razmišljati.

Da, spreman sam. Sve što hoćeš da znaš. To je najmanje što mogu učiniti.

Zovem se William Vincent Neuberg. Pilot sam. Rođen na Marsu, u Port Lowellu, 21. kolovoza 2095. godine. Moja žena i troje djece žive na Ganimedu. Ja sam i pisac. Mnogo sam pisao o svojim putovanjima. Jedno moje djelo vrlo je popularno...

Sto se dogodilo? Vi možda znate isto toliko koliko i ja. Upravljao sam brodom kada nas je zahvatilo iznenadno strujanje. Nije bilo vremena ni da se pokrenemo, niti bilo što da učinimo. Sjećam se da su zidovi kabine počeli buktjeti — a onda požar, taj stravični požar! To je sve: mora biti da me je eksplozija izbacila u svemir — ali kako sam uspio preživjeti, kako su uspjeli da mi se na vrijeme približe?

Reci mi: što je još ostalo od moga tijela? Zašto ne mogu osjetiti svoje ruke, noge? Ne skrivaj istinu, ja se ne plašim. Ako me možeš dopremiti do kuće, liječnici će mi dati nova bedra. Pa ni desna ruka, koju sam imao, nije bila ruka s kojom sam rođen.

Zašto mi ne možeš odgovoriti? To je bar jednostavno pitanje!

Što hoćeš time reći? Ne znam kako izgledam? Mora biti da si bar

nešto sačuvao!? Glavu? Mozak, onda? Čak ni — oh, ne...! Zao mi je! Jesam li dugo bio odsutan?

Dopustite mi da se sjetim. (Ha, zaista smiješno!) Zovem se Vincent William Freeburg. Pilot sam prve klase. Rođen na Marsu, u Port Lyotu, 21. kolovoza 1895. godine. Imam jedno ne — dvoje djece...

Molim te, ponovi mi to još jedanput, ali sasvim polako. Moje školovanje pripremalo me je za najokrutniju realnost, u stanju sam sve podnijeti. Ali samo polako!

Pa, moglo je biti i gore. Još nisam mrtav. Znam tko sam. Čini mi se da čak znam i što sam.

Ja sam odjek jednog strahovito kompliciranog uređaja. Mora biti da je uhvatio moju dušu u trenutku raspadanja broda. Iako ne mogu zamisliti kako se to dogodilo, ipak mi se sve to čini stvarnim. Uostalom, primitivan čovjek nikad ne može shvatiti kako se snima, recimo, simfonija...

Sve moje uspomene su na traci, ili u kristalu, kao što su se nekada gomilale u stanicama mog izanđalog mozga. Ne samo moje uspomene, već i ja! Ja sam Vince Willburg, pilot druge klise.

Što se zatim dogodilo?

Molim te, ponovi. Ne razumijem!

Ah, pa to je izvanredno. Čak i to možeš učiniti?

Za to postoji i riječi, ime...

Multitudinous seas incarnadine.

Ne baš tako.

Incarnadine, inocarnadine...

REINKARNACIJA!

Da, da, razumijem! Moram te upoznati s osnovnim idejama. Udubi se i pažljivo prati moje misli. Počet ću od početka, s vrha.

Prvo glava! Ovalna je. Gornji dio pokriven je kosom. Moja kosa bila je plava.

Oči! Vrlo su važne. Već ste ih vidjeli na drugim životinjama! Dobro, time ste mi uštedjeli muke. Možete li mi pokazati neke? Da, dovoljno je!

Na redu su usta. Čudno, tisuću puta sam ih gledao dok sam se brijao, pa ipak...

Nisu baš tako okrugla — ni uska!

Ne, ne tako, protežu se preko lica, horizontalno...

Da vidimo... između očiju i usta postoji još nešto.

Baš sam glup! Nikad neću postati pitomac! Zar tako nešto da zaboravim!

Naravno, nos! Malo je poduži, čini mi se.

Postoji još nešto — nešto što sam zaboravio. Ta glava izgleda sirova, nedovršena. Nisam to ja, Billy Vinceburg, najšarmantnije derište puka.

Pa to nije moje ime — ja nisam dječak! Ja sam kapetan sa dvadesetogodišnjim iskustvom u kozmosu! Pokušavam rekonstruirati svoje tijelo. Zašto mi misli neprestano lutaju, zašto se udaljuju? Pomozi mi, molim te!

Kakva monstruoznost! Jesam li vam ja rekao da tako izgledam? Zaboravite to! Moram početi iz početka!

Da počnem od glave? Izvanrednog je sfernog oblika, pokrivena prekrasnom kapom...Previše je kompliciranо! Da počnem od drugog mjesta? Znam...

Butna kost povezana je s goljenicom! Goljenica je povezana s butnom kosti! Butna kost je povezana s goljenicom! ljenica je...

Sve zaboravljam! Kasno je, kasno je! Nešto nije u redu s mojim sjećanjem! Hvala na pokušaju. Zovem se... zovem se...

Majko, gdje si?

Mamice — mama!

Ma...

Zoran Živković

ARTHUR C. CLARKE

Arthur Charles Clarke, jedan od najpoznatijih autora znanstvene fantastike, rođen je u engleskom pokrajini Somerset, budući autor Kraja djetinjstva još je kao dječak počeo pokazivati sklonost za ono što će Damon Knight nazvati »polumistična čežnja za zvijezdama«: ma koliko se to moglo činiti nebitno na prvi pogled, ipak valja navesti podatak da je on sa samo dvanaest godina uspio konstruirati teleskop, i prvi zbornik koji je pročitao bio je SF-zbornik. Jedanaest godina kasnije, 1936., objavio je svoju prvu znanstvenofantastičnu priču, a nakon završenog srednjoškolskog obrazovanja postao je član Britanskog međuplanetarnog društva, čiji su sastanci bili jedno od mjesta na kojima se okupljao londonski krug pisaca znanstvene fantastike. Nakon prekida uzrokovanog Drugim svjetskim ratom, tijekom kojeg je služio u Kraljevskom ratnom zrakoplovstvu, Clarke je 1946. diplomirao matematiku i fiziku na Kingsu College, Sveučilišta u Londonu. Iste godine objavio je i svoj prvi znanstveni članak, u kojem je predložio ideju o umjetnim satelitima koji bi kružili oko Zemlje na visini od 36 000 km, te tako omogućili stalnu komunikaciju između bilo koje dvije točke na površini Zemlje. Ideja je bila toliko revolucionarna da je članak objavljen tek 1945. godine, a Clarke je za nju dobio nagradu Britanskog međuplanetarnog društva. Godine 1948. Clarke je diplomirao i na King's Collegeu, a doktorirao je 1953. godine.

Clarke je svoje stvaralaštvo počeo kao popularizator nauke i anticipator, o-stvarivši i na tom polju dostignuća koja su mu donijela visok ugled među stručnjacima, kao i popularnost kod široke čizalačke publike.

Rođen je 16. prosinca 1917. godine

Diskusija o djelu kao romanu ukazuje na to da je Clarke u svojoj prozi spojio dva naizgled suprotna pristupa: tradicionalnu strukturu i stil s modernom tematikom. Istraživanja Arthura C. Clarkea pokazuju da je njegov rad često balansirao između klasične naracije i eksperimentiranja, što je bilo karakteristično za mnoge autore njegove generacije. Ova kombinacija omogućila mu je da privuče širu publiku, a istovremeno zadrži dubinu koja je važna za ozbiljnu književnu kritiku.

Jedan od ključnih aspekata njegovog pristupa bio je način na koji je koristio znanstvene koncepte kao pozadinu za ljudske priče. Umjesto da se fokusira isključivo na tehnologiju, Clarke je istraživao kako ljudi reagiraju na promjene koje ona donosi. Ovaj pristup je bio posebno izražen u njegovim djelima koja se bave kontaktom s vanzemaljskim civilizacijama, gdje se pažnja pomiče s tehničkih detalja na filozofska i etička pitanja.

Struktura njegovih djela često prati klasičan narativni luk, s jasno definiranim početkom, sredinom i završetkom. Međutim, unutar tog okvira Clarke unosi elemente koji narušavaju očekivanja čitatelja, poput iznenadnih vremenskih skokova ili promjena perspektive. Ovakvo miješanje konvencionalnog i neočekivanog bilo je karakteristično za njegov rad i doprinijelo je njegovoj prepoznatljivosti među čitateljima.

Važno je napomenuti da Clarke nije izbjegavao ni složene filozofske teme, već ih je često obrađivao kroz prizmu znanosti. Njegova djela pokazuju duboko poštovanje prema racionalnom mišljenju, ali i svijest o njegovim ograničenjima. Ova ravnoteža između vjere u napredak i skepse prema njegovim posljedicama čini njegov opus posebno zanimljivim za analizu.

Konačno, treba istaknuti da je Clarke svojim radom utjecao na cijelu generaciju autora koji su nastavili razvijati ideje koje je on postavio. Njegov utjecaj nije ograničen samo na žanr znanstvene fantastike, već se proteže i na druge oblike pripovijedanja koji koriste tehnološke teme. Upravo zbog toga njegova djela ostaju relevantna i za suvremene čitatelje, koji u njima mogu pronaći odgovore na pitanja koja i danas postavljamo.

Clarke je u svojim djelima često koristio strukturu koja kombinira znanstvenu spekulaciju s klasičnom narativnom formom. Ova kombinacija omogućila mu je da privuče širu publiku, a istovremeno zadrži dubinu koja je važna za ozbiljnu književnu kritiku. Njegova djela pokazuju duboko poštovanje prema racionalnom mišljenju, ali i svijest o njegovim ograničenjima.

Jedan od ključnih aspekata njegovog pristupa bio je način na koji je koristio znanstvene koncepte kao pozadinu za ljudske priče. Umjesto da se fokusira isključivo na tehnologiju, Clarke je istraživao kako ljudi reagiraju na promjene koje ona donosi. Ovaj pristup je bio posebno izražen u njegovim djelima koja se bave kontaktom s vanzemaljskim civilizacijama, gdje se pažnja pomiče s tehničkih detalja na filozofska i etička pitanja.

Struktura njegovih djela često prati klasičan narativni luk, s jasno definiranim početkom, sredinom i završetkom. Međutim, unutar tog okvira Clarke unosi elemente koji narušavaju očekivanja čitatelja, poput iznenadnih vremenskih skokova ili promjena perspektive. Ovakvo miješanje konvencionalnog i neočekivanog bilo je karakteristično za njegov rad i doprinijelo je njegovoj prepoznatljivosti među čitateljima.

Važno je napomenuti da Clarke nije izbjegavao ni složene filozofske teme, već ih je često obrađivao kroz prizmu znanosti. Njegova djela pokazuju duboko poštovanje prema racionalnom mišljenju, ali i svijest o njegovim ograničenjima. Ova ravnoteža između vjere u napredak i skepse prema njegovim posljedicama čini njegov opus posebno zanimljivim za analizu.

Konačno, treba istaknuti da je Clarke svojim radom utjecao na cijelu generaciju autora koji su nastavili razvijati ideje koje je on postavio. Njegov utjecaj nije ograničen samo na žanr znanstvene fantastike, već se proteže i na druge oblike pripovijedanja koji koriste tehnološke teme. Upravo zbog toga njegova djela ostaju relevantna i za suvremene čitatelje, koji u njima mogu pronaći odgovore na pitanja koja i danas postavljamo.

Clarke je u svojim djelima često koristio strukturu koja kombinira znanstvenu spekulaciju s klasičnom narativnom formom. Ova kombinacija omogućila mu je da privuče širu publiku, a istovremeno zadrži dubinu koja je važna za ozbiljnu književnu kritiku. Njegova djela pokazuju duboko poštovanje prema racionalnom mišljenju, ali i svijest o njegovim ograničenjima. Ova ravnoteža između vjere u napredak i skepse prema njegovim posljedicama čini njegov opus posebno zanimljivim za analizu

sredstvo, ili kako pojedini kritičari kažu, „mehanizam“ kojim se ostvaruje ta vizija. Stanovita pojednostavljenja u karakterizaciji likova, koja su posljedica tematskog razvijanja ideje o tome kako ljudi ne mogu biti sretni ako ne poštuju prirodne zakone, pripovjedač nadoknađuje bogatom upotrebom metafora i simbola. Clarke vrlo rado koristi metaforu kao sredstvo kojim se ostvaruje prijenos značenja s jednog područja na drugo, a u tom je pogledu njegov stil vrlo sličan stilu Arthura C. Clarkea (1917), koji je, kako je to primijetio Samuel R. Delany, „jedan od najboljih pisaca metafora u SF-u“ (Delany, 1977). Jedna od najčešćih metafora u Clarkeovim romanima jest metafora koja se odnosi na ljude koji žive na Zemlji, a koji su, kako se to može vidjeti u romanu *Childhood's End* (1953), nazvani „djecom“. Ta metafora ima dvostruku funkciju: ona, s jedne strane, ukazuje na to da ljudi nisu dovoljno zreli da bi mogli shvatiti svoju sudbinu, a s druge strane, ona

SFera JAVLJA

≡ **NAŠA SF POEZIJA...** Slobodan Vukanović, pjesnik iz Prištine, autor nekoliko zbirki znanstveno fantastične poezije — Ljubibiće, Zvezdano perje, Snimci, kasete, brodskog dnevnika — radi, zajedno sa Zoranom Živkovićem, prevodiocem i teoretičarem iz Beograda, na prvoj jugoslavenskoj zbirci znanstveno fantastične poezije.

≡ **NAS SF FILM...** Veljko Bulajić dobio je na međunarodnom filmskom festivalu u Parizu, u konkurenciji znanstveno fantastičnog filma, prvu nagradu za režiju filma »Čovjek koga treba ubiti«.

≡ **MALI ZELENI...** 13. studenog, u prostorijama knjižnice »Vladimir Nazor«, u Zagrebu, Zvonimir Furtinger, Borivoj Jurković i Želimir Koščević održali su predavanje i razgovor o znanstvenoj fantastici pod naslovom »Mali zeleni«.

≡ **SF BALET...** Krajem studenog u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu održana je premijera baleta KENTAUR XII. Muziku je napisao Alfi Kabiljo, scenario Veljko Barbieii, koreograf i reziser Miljenko Vikić.

≡ **SF NA TELEVIZIJI...** U okviru ciklusa »Ponoćne premijere« petkom na prvom TV programu, bit će, između ostalih, prikazana i dva znanstveno fantastična filma, i to, »Kolekcionar« režisera Williama Wylera te »Fantom raja« Briana de Palme.

≡ **SF FILM...** »1979 Sci-Fi Film Expo«, godišnji skup Akademije znanstveno fantastičnog, fantastičnog i horror filma održan je od 26. do 31. listopada u Los Angelesu, SAD.

≡ **VIJESTI...** Sve o zbivanjima na polju SF-a možete javiti na adresu SFere.

≡ **SF ČASOPISI...** Svi zainteresirani za adrese i pretplate na inozemne

≡ **JACK WILLIAMSON U ZAGREBU...** U srijedu i četvrtak, 5. i 6. prosinca u Zagrebu je, na povratku iz Kine u SAD, boravio poznati američki pisac i predsjednik američkog udruženja pisaca znanstvene beletristike (SFWA). U srijedu je u prostorijama Centra za kulturu i informacije općine Peščenica klub SFera priredio razgovor s uglednim gostom na temu SF danas a sličnu su razgovori održani i dan kasnije, u prostorijama Centra za kulturu i informacije grada Zagreba te u Klubu književnika.

časopise posvećene znanstvenoj beletristici i fantastici mogu se obratiti na adresu:

SFera, klub prijatelja znanstvene beletristike i fantastike, Ivanićgradska 41 a, 41000 Zagreb.